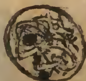
DE RECTA LATINI GRAECIQVE SERMONIS PRONVNTIATIONE, DES. ERASMI ROTERODAMI DIALOGVS:

In hac nouissima æditione locupletatus.

LVTETIAE,
Ex officina Rob. Stephani typographi Regij.
M. D. XLVII.

GENEROSISSIMO ADOLESCENTI MAXIMILIANO A BVRGVNDIA, DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

QVòd tanto affectu nostras literas desideraris Maximiliane *charissime, uehementer quidem grata mihi fuit amoris erga me tui testificatio, nec hac in re grauatè morem gessi tuae uoluntati.* Nam *licet obrutus uerius, quàm occupatus negocijs, tamen epistolam* αὐτόγραφον *ad te miseram, quòd facilè coniectarem, eam ita tibi fore chariorem.* Caeterũ *quòd interceptam aegrius tuleris, quàm siquid earum rerum perisset, quae tibi maximè sunt in delicijs, magnam, ut ingenuè dicam, ex tuo dolore uoluptatem cœpi, non dubijs argumentis perspiciens, te quum in* Annae *clarissimae fœminae auiae tuae, tum in ornatissimi patris* Adolphi *principis* Veriani, *non uulgarē affectum, quem à teneris unguiculis in me conceptum, constanter, perpetuóq; retinuit, uelut haereditario iure succedere.* Verùm *ut dolorē istum, quem tibi nescio quorũ inflixit perfidia, mea ciuilitate leniã, pro epistola mitto libellum* De *recta pronuntiatione; quam hodie maxima ex parte corruptam habemus in* Graecis *iuxtà ac* Latinis. Hoc *argumentum tibi dicare uisum est, non tantum eò quòd aetati studijsque tuis uideretur accommodum, uerumetiam quòd magnam exemplorũ partem ex* Batauorũ, Brabantorum & Gallorũ *populari*

sermone produximus, quas linguas omnes tibi non incognitas esse sciebam. Vt autem materiam, quoniam de rebus minutis subtiliter disserit, per se minus amœnam, aliqua uoluptatis illecebra lenocinióque commendaremus, dialogo rem tractauimus, subinde nonnihil aspergentes quod lectionis satietatem uel recreet, uel excludat. Porrò quanquam audio te Louaniò in aulicam uitam auocari, nihil eo rumore deterritus sum à dedicationis instituto, sciens & in aula, præsertim Cardinalitia, dari locum studijs. Nam pietatis affectum, quem unà cum literis, ex Ioanne Borsalo Decano Veriensi, uiro quum egregiè docto, tũ singulari morum integritate, sanctitatéque prædito, iampridem hausisti, non oportet nec in aulis, nec in castris deponere. Ita fiet, mi Maximiliane, ut & laudatissimum Cæsarem, quem nomine refers, ornamentis exprimas, & clarissimis maiorum tuorum imaginibus plurimũ decoris ac lucis apponas: postremò aulæ Cæsareæ, totíque patriæ non uulgarem adferas utilitatem. Si libellus hic placebit, pro tuo candore communicabis adolescenti diuina indole prædito Maximiliano ab Iselstein, reliquísque sodalibus tuis, quibuscum tibi non tam generis, opum aut dignitatis, quàm eruditionis ac probitatis lõgè pulcherrimum certamen susceptum est. Bene uale. Datum Basileæ, Anno à CHRISTO nato, M. D. XXVIII.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE RECTA LATINI GRAECÍQVE SERMONIS PRONVNTIATIONE DIALOGVS.

PERSONAE.

VRSVS, ET LEO.

V RSVS. *Sit fœlix occursus, optime* Leo. *nam totos sex menses te non uidi.* LEO. *Istuc non temerè precaris,* Vrse. *neque enim quibuslibet bene cessit occurrisse* Leoni. V. *Næ uenustè,* Leo, *imò ne* Vrso *quidem.* L. *Istuc sanè malo tibi credere, quàm facere periculum, tametsi legimus* Leonem *inter bestias fortissimum ad nullius occursum expauescere. Cæterū diuinæ literæ testantur esse formidabilē occursum* Vrsæ, *cui sint erepti catuli.* V. *Quæso quid loquuntur de* Vrsa? L. Liber Regnorum *secundus sic habet,* Viros *fortissimos & amaro animo, ueluti si* Vrsa *raptis catulis in sylua sæuiat.* V. *Quid præterea?* L. Solomon *parœmiographus hunc in modum loquitur,* Expedit *magis occurrere ursæ, raptis fœtibus, quàm stulto confidenti.* Et *apud* Osee *prophetam ita minitatur* Deus, Occurram *eis quasi* Vrsa *raptis catulis.* V. Sit *igitur impauidus* Leo, *quum bestia bestijs occurrit.* Nam *siqua fides apologis,* Leo *bestia fassus est formidabilem hominis occursum.* Nunc *seculum est aureum, quo* Leonis Vrso, Vrsi Leoni *lætus*

ac faustus est occursus. Opportunè uerò catulorum facta mentione, mihi redigis in memoriam, ego tibi magnopere gratulor. L. Quo tandē nomine? V. Quòd tibi catulus domi natus est. L. Hoc omen auertant superi, ut mihi catulus dominetur. V. Aio dómi nâtum, audis accentum acutū in priore uoce, in posteriore circunflexum. L. At istud magis etiam abominandum. An tibi uideor canis? V. Minime, Leonem esse te non potes inficiari. Habent autē & Leones catulos. L. Habent profectò, uerùm habent & Vrsi. V. Vera prædicas. nam Vrsula mea parit mihi plures catulos & catulas quàm uelim. L. Quot tandem? V. Quot? Examen est, iam pridē desij numerare. L. Quur igitur mihi gratularis, quod in te ipso deploras? V. Quia soles frequēter optare, ut tua Leæna pareret tibi leunculum: nunc habes optata. nos uotorum compoti gratulamur. L. At hic leunculus me iam nunc solicitum habet. V. Quid est rei? Nū puer habet male? L. Nequaquam. Sed meditor efficere, ut uerè catulus hominis uideri possit. V. Num forma prodigiosa fœtus est?

L. Nequáquam. Imò si uideas, dicas scitum infantem. At forma non facit hominem, quam habemus communem cum statuis. Animo sumus uel homines, uel bestiæ. V. Vnde quæso isthæc incessit animo tuo cura?

L. Quia Galenus me docuit, hominem à cæteris animantibus, quæ uocamus ἄλογα, discerni non ratione, sed oratione. V. Intelligo, metuis ne tuus infans, semper sit infans. L. Nequaquam. Videtur enim satis linguax futurus, adeò nunc garrit, nimirum matrem referens. V. Quid igitur metuis? L. Quia uideo complures nō humana uoce loqui, sed latrare cū canibus,

hinnire cum equis, grunnire cum suibus, mugire cum bubus, gannire cum uulpibus, stridere cum cicadis, blaterare cũ camelis, barrire cum elphantis, frendere cum apris, fremere cũ pardis, gemere cum ursis, rudere cum asinis, balare cum ouibus, strepere cum anseribus, garrire cum picis, corniciari cum cornicibus, crocitare cum coruis, crepitare cum ciconijs, sibilare cum anseribus: denique quoduis animal referre potius, quàm humano more loqui. V. Næ tu, per anserẽ, uoces animantiũ probè tenes, nec prorsus abhorrent à uero quæ prædicas. L. Ad hæc perspicio, quantopere recta pronuntiatio commendet orationem, adeò ut interdum duobus eadem lingua pronuntiantibus, alter ueluti citharœdus quispiam modulatissimè canens, aures omniũ habeat intentas: alter molesto latratu tædium moueat omnibus, nec alia uideatur pronũtiatio, sed alia prorsus oratio, imò quiduis potius, quàm oratio. V. Quod dicis, sæpenumero comperi experimẽto. Sed tu mi Leo, præproperè curam istam suscipis. Tuus enim infans nondum uagire desijt, & tu solicitus es quomodo loquatur? L. Ego nullam ætatem ad discendum arbitror immaturam, præsertim in his quibus discendis statim natura composuit, &, ut ita loquar, finxit hominem. Quorũ de numero cum primis sermo est. Nec enim magno negotio canum fœtus discũt adulari, aut leporem cursu petere. Mox ut natæ sunt simiæ, incipiunt gesticulari, protinus ut nati sunt aquilæ pulli, ad prædam gestiunt, & feliũ catuli muribus insidiantur, equorum filij statim ad cursum properant, ut aues ad uolatum: non perinde successura re, si boui clitellas imponas, aut bubalum ducas ad certamen eque-

ſtre. Prouida natura primùm earum rerum docilitatē inſerit, quæ cuique animāti propriæ ſunt, & ad uitam tuendam neceſſariæ. Dum enim repit puer, dum nihil humanæ uocis ædit, quadrupedi uidetur adſimilis, nec agnoſcimus hominem. Verùm ubi iam noſtra uerba meditari cœperit, tum demum ut ex nobis prognatum exoſculamur. Et uidemus in pueris recens natis, uelut in pſittacis, ſtudium quoddam natiuum, ac uoluptatem etiam æmulandi, reddendíque quod audierint tanta docilitate, ut prius auribus agnoſcant conſuetas uoces, quàm oculis dignoſcāt uultus. V. Iſtuc ego in meis catulis magna cum uoluptate frequenter animaduerti, riſíque. L. Præterea nihil uidemus in omnem ætatē hærere tenacius, quàm quod rudibus illis annis, & cum lacte, quod dici ſolet, nutricum imbibimus. V. Sic eſt profecto. L. Proinde ſi cura fingimus tibias infantum ad greſſum, ſi buccas, os, faciem ac reliquum corpus uincturis quaſi formamus ad decorē, oculis etiam ſtudio proſpicientes, ne pæti, ſtrabíue, aut alio quopiam uitio deformes euadānt: quanto magis curandum eſt, ut lingua ſtudio noſtro formetur, quum non aliud membrum ſit uolubilius, & in omnia ſequacius, tum ex hoc pendeat totius hominis decor ac fœlicitas: in ſumma, ut homo ſit, non belua. V. Id ſatis declarauit noſter Eraſmus, qui nuper De lingua hominis linguaciſſimè ſcripſit. L. Proinde iam nunc circunſpecto, ſiquem nanciſci queam bonum poetam, cui mox catulum meum, dum adhuc uda eſt argilla, tradam in ſinum, ut fari diſcat. V. Quorſum tandem opus eſt poeta, niſi fortè compotationē inſtituis, ad quam ſi non adhibebis niſi bonos poetas, habebis admodum

rarum conuiuium? L.*Equidem ſequor monitorem* Horatium,*apud quem legi,*

Os *tenerum pueri, balbúmque poeta figurat.*

V.*Poſſunt quidem & iſtuc boni poetæ:uerùm* Horatius,*opinor,non adeò contempſit poetas,ut eos infantulis erudiendis uellet occupari,quod literatorum & grammatiſtarum eſt munus.* Sed *quoniam poetarum ſcripta primum omniū ætati rudi proponebantur,unde ceu per luſum,& lectionem,& pronuntiationem, & electiſſima quæque rerum uocabula diſcerent: ſic à poeta dixit os pueri figurari,quemadmodum* Demoſthenes *diceretur me* Græcè *docere,ſiquis* Græcè *peritus mihi* Demoſthenem *prælegeret.* L.*Hîc tecum non contendero: nam parui refert. Quanquam arbitror* Philippum *regem ſapuiſſe,quum* Alexandrum *ſuum ſtatim,ut natus eſt,tanto* Philoſopho *traderet in gremiū.* Bonum *igitur grammaticum mihi quæro.* V.Nec *iſti minus rari ſunt hodie,quàm boni poetæ.* L.Ridiculum, *quaſi grammaticorum non plena ſint omnia.*

V.Πολλοὶ βουκένται,παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. L.I*mò tam uilis eſt ubique grammaticorum annona,ut tres minoris liceant,quàm unus cantherio.* V.Rurſus *audies illud è* Græcorum *triuijs*, Πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι:*niſi fortè tu grammaticum eſſe putas,qui ſalutatus* Latinè *citra ſolœciſmum norit reſalutare,nec in numero peccans,nec in caſu,nec in genere uocis.* L.Hoc *nunc uulgo putant eſſe grāmaticum.*

V.Atqui *Quintiliànus præter illas notiſſimas præceptiones à grammatico exigit enarrationem poetarū, cognitionem hiſtoriarum,peritiam antiquitatis,ſcientiam utriuſque linguæ,copiam emendati lectique ſer-*

monis. Super *hæc omnia, non ſatis eſt illi grammaticè dicere, niſi &* Latinè *dicat, quorum illud è præceptionibus & analogijs petitur, hoc ex* Latinè *loquentium conſuetudine.* L. *Eadem opera exiget à grammatico cognitionem omnium diſciplinarum, quandoquidem in poetis frequenter incidunt quæ ad muſices, geometrices, arithmetices, aſtrologiæ, medicinæ myſteria pertinent: adde his ſi libet magicen.* Nam *abſque rerum naturalium & coſmographiæ ſcientia, quis eſt locus in poetis, quē rectè poſſit exponere grãmaticus?* V. *Vt ciuiliter agis cum grãmatico, nec exigas exquiſitam harum rerum ſcientiam, certè rudem earum non oportet eſſe, quē dignum cenſeas cui pueritiam credas inſtituendam.* Nec *enim quoniã grammatici eſt enarrare* Arma *uirúmque, protinus exigemus ut ſit* Pyrrhus, *aut* Hannibal: *aut quoniam enarranda* Maronis Georgica, *ſit peritus agricola: aut quoniam exponenda* AEneæ *nauigatio, ſit abſolutus nauclerus, non magis quàm ſi tractet locum de re culinaria, flagitamus ut ſit* Apitius. *Attamen quid dicet grammaticus qui prorſus neſcit telorum machinarúmque formas & uſus, qui non intelligit figuras in ordinem digeſti exercitus?* His *quidem rebus interfuiſſe, non parum contulerit: id ſi non contigit, ex libris authorum, ex eorũ qui interfuerunt narratione, ex picturis, quantum grammatico ſatis eſt, diſcere licebit.* Ad *eandem rationem de cæteris ſentiendum arbitror.* L. *Iſtud grammaticorum genus fortaſſis olim fuit, nunc obſoleuit.* V. *Prorſus, & ideo liberi noſtri poſteaquam apud iſtos penè conſenuerunt, tales redeunt nobis domum, ut uix arboris, aut piſcis, aut herbæ uerum no-*

men possint ædere. Verùm *si seria nobis esset reip. cura, nihil uetat quo minus & hæc secula sint habitura* Seruios, Donatos, Victorinos, Terētianos, Asperos, Cornutos, *celebriora nomina, quàm sint aliquot* Cæsarū. *nunc grāmatici cognomen penè sordidius est, q̄ pellionis aut aurigæ.* V. De *reliquis nescio, certè* Asperos & Cornutos *non deesse scio.* Et *tamē ex huius disciplinæ neglectu scatet orbi tā pudēda disciplinarū & optimorū authorū internecio, támque fœda balbuties.* L. Ad *quos ista cura pertinet?* V. Ad *quos, nisi ad principes ac magistratus, aut certè ad præsules?* L. Q*uā aliā ab his curam exigis?* Nónne *passim habēt ludos literarios?* Nónne *magnis prærogatiuis & immunitatibus principes ornant academias, designatis etiā iustis salarijs?* Lutetiæ *quot sunt collegia pueris erudiendis dicata?* Ista *præsulum est liberalitas.* Fuistíne *unquam apud* Anglos? V. I*nsulā omnem lustraui.* L. Q*uàm illic uides regias collegiorum structuras: nec desunt ampli census prouocandis, alendísque iuuenum ingenijs.* Ista *principū ac præsulum est munificentia.* Q*uid ultrà flagitas?* An *expectas ut ipsi sedeant in ludo docturi pueros?* V. Nequaquam, *etiamsi summum illū præsulem* Gregorium *non puduit ludimagistrū agere.* Duo *quædam ab illis requiro, delectum magistri, & præmij pro merito docentis moderationem.* L. Non *satis assequor quid tibi uelis.* V. Dicam *crassiore* Minerua. Ad *huius aut illius commendationē quēuis ludo præficimus, ferè indoctum, interdum & moribus improbis, non huc spectantes, ut rei charissimæ, ciuiū liberis omnibus consulamus, sed ut unius famelici uentriculo prospiciamus, accuratius circunspicientes cui com-*

mittamus unum equum, aut canem uenatorem, quàm cui credamus totius ciuitatis pignora. L. *Haud multum aberras à scopo.* V. *Iam si quem nacti fuerimus dignum ea prouincia, nulla habetur hominis ratio, neque pilo fit pluris, quàm quiuis alius è plebe. Imò malunt bellum compotorem, quàm uigilantem pueritiæ formatorem.* L. *Quid hîc tu facturus sis, si tibi delegemus magistratum?* V. *Vtinam delegetur.* L. *Creamus te Musis fauentibus studiorum dictatorem, cura ne quid Respub. literaria capiat detrimenti.* V. *Primum ex omni ciuium numero deligam mihi uirũ ætatis non quidem decrepitæ, sed tamen prouectæ, uigilantem, industrium, bonæque fidei, qui maximam ætatis partẽ in hoc literarũ genere non infœliciter transegerit.* L. *Quid si talẽ inter tuos nõ inuenias?* V. *Accersam uel à Gadibus, ut aiunt. huic non præscribam certum salarij modũ, uerùm ea formula paciscar cum eo, qua conuiuator ille, cuius meminit Aristoteles, cum citharœdo, sed fide meliore, quo diligẽtius fideliúsque docueris, hoc plus feres à nobis præmij. Si fefelleris expectationem nostram, teipsum magis, quàm nos fefelleris. Sin responderis, efficiam ut dicas tibi cum Rep. nequaquã ingrata rẽ esse. Si porrò, quod optamus, etiã superaris, non patiemur, quod quidem in nobis erit, nostram benignitatem officijs tuis superari. Ad hoc certamen accingere bonis auibus.* L. *Quis istum deliget?* V. *Quis alius, quàm ego dictator?* L. *Verùm de arte negant rectè iudicare quenquam nisi artificem.* V. *Fateor.* L. *At quid faciet dictator ipse literarum rudis, ut ferè sunt qui magistratum gerunt?* V. *Ex eruditorum suffragijs rem geram.* L. *Atqui hic rur-*

ſus fallet delectus, ſi uel imperitus ſit, uel prauè doctus, uel malæ fidei, is cuius iudicio niteris. V. Eũ deligam quẽ *fama potiſſimum commẽdarit.* L. *Famam mihi narras? At pauciſſimis, ô bone, tutum fuit famæ credere.* V. *Colligerem eruditorum puncta.* L. *Eodem relabitur quæſtio. Quid ſi pro eruditis deligas eruditionis oſtentatores? quid ſi impoſtores? quid ſi ſiniſtri iudicij homines? Noſti palliatos iſtos, ſine quibus nihil rerũ geritur. Improbitas, fuci, præſtigiæ, quæſtus omnia uitiãs, faciũt ut delectus ſit difficillimus.* V. *Veris uincor, optarim te uana loqui.* L. *Sed ut fœliciter eligas, & in his quos ſelegeris, ſint aliquot uerè docti, utri parti ſubſcribes uariantibus ſententijs?* V. *Maiori.* L. *Sed nunquam ea fuit, aut eſt, aut erit fœlicitas rerum humanarum, ut quod optimum eſt, pluribus approbetur.* V. *Non mentiuntur omnia. Et uir qui ſapit, quique, ut Plautus ait, acetum habet in pectore, ex multis coniecturis aliquanto certius diuinat, quàm quiuis augur, aut aruſpex ex auibus præpetibus & oſcinibus, aut ſoliſtimis tripudijs, aut extorum fibris. poſtremo in re tam ſeria, non grauabor comprecari diuos, ut ſuo fauore rem bene fortunent.* L. *Caſſianum opinor.* V. *Imò* CHRISTVM *ipſum. Nec enim illorũ curam poſuit, opinor, quos ſemel complexu ſuo dignatus, iuſſit ad ſe perferri, benéque precatus eſt illis: qui quod precatur, idẽ præſtare ualet.* L. *Sed quas tandem coniecturas mihi narras augur & aruſpex?* V. *Exquiram num bonis prognatus, num liberaliter educatus, num proborum conuictu delectetur, num ipſe probatis hominibus charus ſit & amicus, num magis delectetur libris, quàm cõpotationibus, aleáue: ob-*

seruabo mores, gestum ac sermonem hominis, an neque segni demissóque sit ingenio, neque rursus iracundo ac iactabũdo. Denique contemplabor uultum, frontem & oculos hominis. L. *Iam ex augure fies physiognomus.* V. *Dispiciã quales euaserint, quos ille formandos susceperat.* L. *Hominis cordati sermonem audio. Nemo statuam faciendam locat artifici, nisi prius inspectis aliquot signis, quæ ex illius officina prodierint, & nos citra specimẽ omne liberos formandos temere cuiuis cõmittimus, diligẽtiores in ære marmoréue credendo, quàm in his quæ nobis chariora sunt, quàm sumus ipsi nobis.* V. *Rectè dicis. Ex tot igitur rebus an dubitas hominem non omnino stultum, & usu rerum edoctum, posse certo diuinare?* L. *Certius, opinor, quàm ipse Calcas Homericus. Verùm in re nõ magna uideberis magnam operam sumere: sic literatorẽ deligens, quasi deligas præsulem.* V. *Aliud sonant chordæ tui pectoris, uir egregie, aliud linguæ plectrũ. An tu credis minus referre ciuitatis, ut sit probus pueritiæ formator, quàm ut sit probus Episcopus? Eadẽ est utriusque functio, nisi quòd hic fingit ætatem tenerã, ille iã adultam: atque ut par sit ars, literatoris operosius est negotiũ, & ob hoc utilius, quòd materiẽ fingit magis obsequentem digitis.* L. *Quid igitur superest, nisi ut grammaticum iisdem ornes insigniis, quibus Episcopum, unctione, chirothecis, mitra, gemmis, pedo, pallio?*

V. *Nihil absurdi fuerit, ô uir præclare, utcunque rides. Quanquam quid refert? Habet ille pro pedo ferulam: & si magis placet regalis collatio, habet pro solio cathedram, pro fascibus & sceptro uirgam & ferulam.* L. *Adde pro satellitio pediculos.* V. *Leges*

figit ac refigit pro suo arbitratu, pœnas sumit ac remittit: & , quod est regali potestate sublimius, perpetuam agit dictaturam. nam illis dictare quotidianum est. L. Dictant nimirum usque ad rauim interdũ, capitísque uertiginem. Sed extra iocum, planè fateor nihil esse regno similius, quàm agere ludi literarij magistrũ. Nec aliud spectabat Nero, si contigisset excuti regno, nisi ut alicubi ludo præfectus musicam doceret & literas. Nec moriturus aliud deplorabat, quàm quòd tantus artifex periret. Nec Dionysius sibi uidebatur prorsus regno spoliatus, posteaquã Corinthi ludi præfecturã esset adeptus. V. Vtinam plerique nõ sint tyranno similiores, quàm regi. L. Habes igitur grammaticum ex animi tui sententia: libet enim hoc fingere. Quo modo tractas hominem? V. Non sinã esse inter sordidos, sed optimis & honoratissimis quibusque ciuibus eũ tradã, ut intelligat se uiuere in ciuitate, in qua uirtuti, rectéque factis habeatur honos. Nec tamen ad aliud munus uocari patiar, quàm suscepit. Sola ætas ingrauescens impetrabit illi rudem, sic tamen ut fruatur, sua uirtute & consilijs adsit, si minus queat opera. Currenti adhibebo antagonisten, qui citra contentionis amarulentiam uicissim & excitetur & excitet. L. Quid si gaudeat commutare locum, ut ferè est hoc hominum genus? V. Alligabo catenis aureis. L. Tui collegæ non patientur tanti constare ludimagistrum. V. Verum tu uidêris oblîtus, quòd mihi paulo antè tradideris dictaturam. L. Sic est profecto. Exciderat, sed reddo dictaturã. V. Imò, si uis, iam pono magistratum, & collegis meis persuasurus sum, ut alibi potius, quàm hîc, sint frugales.

L. *Quibus rationibus id efficies?* V. *Primum ostendã ex hoc fonte potissimum manare salutem, aut perniciẽ ciuitatis. Commemorabo quantum ex ærario depromatur in res penè nihili.* L. *Omitti poterat istud penè.* V. *Ad hæc quot canonicos alit una nonnunquam ecclesia, quorum singuli quotannis capiunt aureos quadringentos?* L. *Et eo amplius apud nos.*

V. *Non hæc eò dico, quòd illis inuideam. Dignos arbitror uberioribus præmijs, si suo fungantur officio. Sed illud mihi dicas, uelim, uter plus adfert momenti ad commoda reip. unus canonicus, an unus ludimagister?* L. *Ludimagister, si modo probus sit, plus adfert utilitatis, quam tres canonici, quamlibet in tẽpli stationibus assidui.* V. *Quur igitur alter clarus, alter sordidus habetur: alter cum dignitate capit cẽsus uberes, alter uix tantum ut famẽ effugiat?* L. *Vis igitur, ut ludimagistro duplũ & dignitatis & census decernamus?*

V. *Minime.* L. *At promeretur plus quàm triplum.*

V. *Dignitas ac præmiũ paratum digno pariter atque indigno, inuitaret improbos ad prædã, quemadmodũ nunc cõtemptus & mercedis exiguitas alienat probos.*

L. *Quid ergo facies?* V. *Ego hæc nolim muneri coniuncta esse, sed meritis & officio tribui, ac dispensari uerius quàm dari.* L. *Perdifficilis est prouincia, & ad otium procliues sumus omnes.* V. *Eóque crebris adhortationibus ac munusculis excitarem hominis industriam, nec omnino committerem eam prouinciã, nisi diligenter edocto, quàm arduum munus susciperet. Quin & sanctissimo iureiurando adigerẽ, quemadmodũ olim magistratus tradebatur cõsulibus, præirẽ formula: Deuoueo me, meósque omnes, siquid sciens*

fefellero. L. *Adiunge & Iouem lapidem.* V. *Quid ni? Et si quid hoc etiam firmius.* L. *Quid si incidisses in impostorem?* V. *Eum pro suis ornarē uirtutibus, ut nequis alius facilè sciens idem auderet in posterum.*

L. *At noui ciuitates non in postremis celebres, ubi conducti professores insigniter eruditi, non inueniunt qui uel gratis audire dignentur.* V. *Ignauum hominum genus mihi narras, quod nuper sub umbra pietatis cœpit exoriri. hos ego ueluti fucos ab aluearibus abigerem. Quanquam & huius rei bona pars in professoribus sita est. Non enim minus est accendere studium adolescentiæ, quàm alere. Facilè multa discit, qui discendi est auidus. Proinde non parum promouit, qui docuit amare literas.* L. *Istiusmodi doctorem optare procliuius est, quàm nancisci.* V. *Verissima prædicas, atque istud ipsum frequenter apud me demirari soleo. Multos incitat pietas, ut ex ultimis terræ finibus proficiscantur Hierosolymam, magno rerū dispendio, nonnullo item uitæ periculo: quidam nudis pedibus, nonnulli etiam lorica ciliciòue cutem affricantes Romam aut Compostellam adeunt. Multis hic incessit affectus, ut relictis omnibus quæ possident, dedant semet in arctissimum uitæ genus, puta Cartusianorum, Guilhermitarum, aut Brigidensium. Nec defuerunt qui sese in speluncam abdiderint, nunquam inter homines prodituri, nec solem hunc communem aspecturi. Ex tot hominum milibus mirum est tot seculis neminem existere qui gratis, suóque sumptu pueros formandos suscipiat. Si labor quæritur, hîc laboris abundè est. Sin utilitas, quibus obsecro modis queas uberiorem utilitatem adferre rei Christianæ? Sin pietas, quod*

tandem sacrificium Deo *gratius offerre possis? Si benefacta metimur charitate, quid cōfert proximo, si* Cōpostellam, Romam, *aut* Hierosolymam *curras?* Eos *labores arbitror* Deo *gratissimos, qui cum plurimorū utilitate coniūcti sunt.* Hi *quū nusquā desint, quid attinet alios accersere, qui, siquid conducunt, uni conducunt, aut certè paucis, & his ad quæstum uerius, quàm ad pietatem.* Reperiūtur *qui suas opes largiter effundant extruendis templis: fateor pium esse sumptum.* Verùm *ex tot milibus demiror adeò paucos exoriri, quos iuuet hîc esse benignos.* L. Satis *fœliciter ageretur cum rebus humanis, si uel pretio cōduci queant.* V. Quid *causæ?* L. Quid *nisi plerisque in rebus præpostera cæcáque mortalium iudicia?* V. An *his non putas esse medendum?* L. Medêre *mari, si potes, ut dulcescat.* Sic *sunt res & ingenia mortalium.* V. Huc *certè adnitendum, ut minus habeant mali, si, ut bene, perfici non potest.* L. Licet *quidem optare.* V. Quid *uetat quo minus & efficere?* L. Nihil *facilius, modo queas efficere ut sapiant homines.* Nunc *maxima pars mortaliū amat falli: adeò ut si desit qui id faciat, ipsi impo nant sibi.* V. Nimiū *uera loqueris.* L. Quin *& illud obseruatum est mihi, uix unquam usu uenire, ut fidelis pueritiæ formator operæpretium ferat ex suis discipulis, quum norim multos pueritiæ corruptores, hoc est, qui non minus malè studijs illorum prospexerint, quàm moribus, hoc quæstu magnificè locupletatos.* Sanè *id fato quodam fit, siue ætatis illius inscitia, siue ingratitudine, ut iam non temerè uideatur* Græcorum *prouerbio dici,* Beneficium *non esse conferendum, nec in puerū, nec in senem: in hunc, quia perit antequam*

gratiæ referendæ detur opportunitas:in illũ,quia non meminit.addendũ autem erat,quia non intelligit:& si intelligit,odit hoc beneficij genus. V. *Aetas adferre solet iudicium.* L. *Fateor in nonnullis,in plerisque malitiam adfert.* V. *Sic est, sed tamen nonnullis in tractanda ætate tenera deest dexteritas.Non enim satis est præceptorem esse doctum ac probum uirum:comitas quædam & commoditas adsit oportet, qua & ferat ætatis,quam tractat,inscitiã,& semet ad illius naturam accommodet, nutricum uidelicet exemplo. Quemadmodũ medico non satis est nosse,quod pharmaci genus sit præscribendum, nisi sit artifex administrandi. nam & fallendus interdum est ægrotus, ut beneficium imprudens accipiat.* L. *Vnde tanta rerum humanarum infœlicitas? Pueri nec sentiunt beneficium,nec meminerunt: iuuenes non ferunt habenas: senes non referunt gratiam:& aiunt,quod mulieri benefeceris, ferè perire.* V. *Vnde? nisi ut Christianæ charitati nusquã deesset exercendæ benignitatis materia? quæ si desit,nihil effecerit humana prouidentia. Quin potius sæpenumero fit, ut quæ sunt summa cura, summáque ratione constituta,uergant in partem deterrimam. Quod enim ad scholas attinet, nihil olim uidetur prætermissum, quod hominis consilio prospici quiret.Institutæ sunt scholæ,quas ob omnium disciplinarũ publicam professionem uulgus appellat Vniuersitates. In has & Romani Pontifices,& principes contulerunt quicquid potuerunt uel dignitatis uel munificentiæ. Extructa collegia, digestæ disciplinæ,designati professores,addita salaria,distincti incipientium,proficiẽtium,consummatorum gradus,*

honores & emolumēta. Prospectū est & tenuibus, qui illic pleriq; ditescūt. Habēt rectorē, sceptrigeros, cācellarios, cōseruatores, decanos, aliósque magistratus. Quid quæris? Regnū quoddā esse dicas literariū. Iam de minoribus scholis nō segnius est habita cura. Harū cura maiorū prouidētia bifariā partita est, ut præcipua sit penes sacerdotū collegiū, altera penes magistratū. additus est peculiaris huius negotij præfectus, quē Scholasterē uocant, Scolarchus dici poterat, sub hoc ludimagistri. Et tamen tā solicita prouidētia nō potuit efficere quo minus in omnibus ferè scholis seculis aliquot regnarit operosa barbaries. Proinde Ioannes Coletus, uir æterna dignus memoria, quum tēplo diui Pauli scholam puerilem addidisset, nulla cura magis torquebatur, quàm in quos eius rei præfecturā delegaret. Episcopi iudicant hanc rem indignam sua solicitudine. Scholasteres censibus recipiendis se potius, quàm scholæ curandæ datos arbitrantur, & pulchrè sibi uidentur suo functi officio, si ludimagistros non deciment. In collegijs canonicorum ferè semper deterior pars superat. Magistratus uel iudicio carent, uel indulgent priuatis affectibus. L. Quid tandem consilij reperit?

V. Hominem coniugatum, & liberis diuitem scholæ præfecit. Prouisionē delegauit aliquot è ciuibus laicis, quorū probitatem habere sibi uidebatur exploratā, ut ab his in hæredes proximos deriuaretur. L. Num ea prouidentia securum reddidit? V. Minime. Sed hic aiebat sibi uideri minimum esse periculi, ut tum habebant res humanæ. Vnde nunquam illorum iudicio potui subscribere qui uitijs hominum offensi, protinus tollendum censent quod institutum est, ueluti mona-

ſteria quidam cenſent abolenda, quòd in quibuſdam collapſa ſit uera religio: præſulum & canonicorum ordinem poſtulant abrogari, quòd nõnulli ſecus, quàm decet uiuant. Idem decernũt de ludis & pædagogijs, quia diſplicet quorũdam inſtitutio: quaſi ſtatim quod in horum locum fuerit ſubſtitutum, aut cariturũ ſit omni crimine, aut in uitium non facilè poſſit degenerare. Quanto ſatius eſt id, quod rectè fuit inſtitutum, ſarcire, ad quædam interim conniuentes, id quod eo facilius erit, ſi reputemus rerum humanarum conditionem, in quibus ut ſint proſperrimæ, nihil eſt ab omni parte beatum, ſemper erit quod deſideres, quod ſarcias, quod inſtaures. L. *Eſt igitur aliquid perſpicere fontes unde ſcatet malum, deinde qua ratione liceat mederi.* V. *Ne recedamus ab inſtituto, huius mali præcipua pars mihi uidetur oriri ex publicis ſcholis, quas ambitioſo uocabulo, ut dixi, nunc appellant* Vniuerſitates, *quaſi nihil abſit bonæ diſciplinæ tũ ex monaſterijs, præſertim ijs, in quibus inſtituũtur ad doctrinam* Euangelicam, *quod genus ſunt* Dominicanorũ *&* Franciſcanorũ, *&* Auguſtinenſiũ. In *his enim adoleſcentes uix trimeſtri ſtudio grammaticæ dato, protinus rapiuntur ad ſophiſticen, dialecticen, ſuppoſitiones, ampliationes, reſtrictiones, expoſitiones, reſolutiones, ad gryphos & quæſtionũ labyrinthos. hinc recta in adyta* Theologiæ. Tales, *ubi uentum eſt ad eos authores, qui utriuſq; linguæ facundia præcelluerũt,* Deũ *immortalem, ut cæcutiunt, ut delirant, ut ſibi uidentur in alio prorſus eſſe mundo.* Q*uoniã autem ſemel ſumpto leonis exuuio pudet inſcitiam fateri, ſimul autem & pudet & piget neglecta diſcere, bellũ indicunt*

rectioribus studijs, & horũ professores odio plus quàm Vatiniano persequuntur. L. *Istiusmodi multos nimiũ cognitos habeo.* V. *Parentibus imperitis instillant in aurẽ, ne sinant liberos suos friuolis studijs ætatem perdere, persuadentes in his & bonis moribus, &* Christianæ *fidei subesse naufragia.* L. Nihil *fingis.* V. Iã *in collegijs siue pædagogijs quibusdam magna in hac re cessatio est.* L. Quî *sic?* V. Si *non reciperent nisi iam grammaticæ rei peritos, nec aliud profiterentur, quàm philosophiæ disciplinas, & eruditiores nobis darent, & ipsi minus haberent negotij.* L. Verùm, *sed & compendij minus.* V. Rem *acu tetigisti.* Nunc *quo quæstus sit uberior, quamlibet elementarios ac propemodum ἀναλφαβήτους recipiunt.* Tolerari *poterat hoc, si digestis ordinibus & classibus, in singulas artifices idoneos præficerent, tũ huic disciplinæ, cui ueluti fundamẽto nituntur omnes, iustam curã, iustúmque tẽpus darent.* Nũc *sophisticis argutationibus plus æquo datur, & hæc disciplina, qua nõ alia magis est necessaria, uelut obiter & in trãscursu gustatur uerius, quàm discitur.* Móxque *pueri rapiuntur ad titulos honoratiores, unde magistris plusculum accedit lucri.* L. Ita *nimirum fit, ut qui plus æquo properant in initio, serius perueniant quò uolunt.* V. Nec *huic professioni suus habetur honos, quemadmodum cæteris.* Alijs *enim honoris causa titulus additur à baculo, alijs à licentia, alij salutantur magistri artium, doctores medicinæ, doctores iuris* Cæsarei, *doctores iuris* Pontificij, *doctores utriusque: traduntur insignia, prærogatiuæ, dignitas.* At *grammaticus nihil aliud est quàm grammaticus, quẽadmodũ calcearius nihil aliud est quàm*

calcearius. L. Quos tu credis à baculo cognomen habere, equidem accepi à bacca lauri dictos. V. Si res hæc tibi curæ est, dicam quod ex quodam hierophanta seu mystagogo talium rerum didici. L. Percupio.

V. Is attulit triplicem huius cognominis etymologiã, mea sententia non absurdam. A baculo, inquiebat, dicuntur baccularij, uel quòd adhuc in pistrino laborantes, baculis impellantur iumentorũ ritu, uel quòd nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo. L. Probabile narras. V. Scis autẽ lauro baccas esse nigras & amaras. Porrò quoniam id temporis etiamnum arrodentes amarũ sapientiæ corticem, nondum ad nucleum dulcissimum penetrarunt, baccalaureos appellari placuit. L. Istuc etiam probabilius.

V. Verùm mystagogus ille tertiæ sententiæ palmam tribuebat. L. Quã tertiã adferebat? V. Arbitrabatur dictionẽ cõpositã à uacca & laro, uaccalarius. L. Bella mixtura uaccæ cũ aui. V. Imò probabis, si cognoris rẽ omnẽ. Scis aliquot nationes pro B sonare V cõsonantẽ, & contrà. L. Noui. V. Et uaccã lac porrigit. L. Aiũt. V. Et larus auis est auidissima. L. Istuc me docuerũt Erasmi prouerbia. V. Iã de amabili illo sapientiæ principe dictũ est, Mel & lac sub lingua eius. unde quos uehemẽs quidã ardor huius lactis agit rapítque, Vaccalarij dicuntur. L. Quin igitur capralarij dicũtur potius, quũ lac caprinũ à medicis præferatur bubulo? V. Quia plus lactis reddit una uacca, quàm capræ tres, præsertim apud Phrysios. L. Pulchrè quidem hoc expedisti. Sed unde Licentiæ uocabulũ? V. Et hoc me docuit ille mystagogus. Qua quidem in re uulgus errat periculosè, credens illis iam licere quod libet,

Vaccalarius.

Licentia.

uelut ab omni honestæ functione dimissis, eóque nónulli tum se dedunt otio, quum maximè sint suscipiendi labores. L. *Idem error & me, fateor, hactenus habuit.*

V. *Atqui secus habet. Hæc licētia non ducitur à Licet uerbo impersonali, sed à Licere, quod est ex eorum numero, quæ Græci uocant* αὐτοπαθητικὰ, *quod genus est uapulo, unde deductum licitari.* L. *Quis hoc diuinasset?* V. *Tum enim plurimi fiunt, & uelut à licitantibus accersuntur, alius ad aulam, alius ad curā pastoralē, alius ad Abbatiam, alius ad opimam præbendam: in summa, alius aliò. longum est enim omnia commemorare præmia.* L. *Scitè tu quidem hactenus. Sed unde magistri nostri?* V. *Honoris causa Græcè dicuntur Theologi, Hebraicè Rabini, quod Latinè sonat magistri nostri.* L. *Intelligo. Talibus igitur cognomentis honorandum censes & grammaticum?*

Magistri nostri.

V. *Quidni tales, quales fuerunt Donatus & Seruius, dicantur doctores grammatices, quum procliuius sit uel in triplici iure doctoris nomen, quàm semel boni grammatici titulum promeruisse?* L. *Da Seruios, dabimus honores.* V. *Imò tu da honores, ego dabo Seruios. Honos enim non solum alit, uerumetiam gignit artes. Adderem dictator & locum honoratum in consessu, & insignia reliquáque debita uiris præclaris ornamenta.* L. *An tibi parū est, si literatores insigniti literis incedant ut Samij, quēadmodū aiunt?* V. *Adderē & scholis ipsis munditiem ac dignitatem, quum nunc uix sit hara porcorum sordidior.* L. *Puerísne tantum honoris?* V. *At hi pueri templa sunt spiritus sancti, in his plantarijs latent senatores, magistratus, doctores, Abbates, Episcopi, summi Pontifices & Cæsa-*

res. Quo infirmior est ætas, hoc plus addendũ est honoris iuxta Pauli *doctrinã. Postremo hi paruuli sunt, quorũ unius cuiuslibet offensionem* CHRISTVS *uoluit atrocissimo supplicio puniri, & asinis malè docentibus molam asinariã alligari, itáque demergi non in arenam ripæ proximam, unde possent enatare, sed in profundũ pelagus.* Nunc *quod est iniuriarũ genus, cui non patimur imbecillẽ ætatem obnoxiã esse?* Nullus *ferè tam abiectus, tã ineptus, tam insulsus, tam excors, tã indoctus est, quin uideatur idoneus formandæ pueritiæ, cuius leuior esset calamitas, si tãtum aleret eiusmodi beluas, nisi pateretur & tyrannos.* Nulli *sunt enim plagosiores, quàm qui nihil habent liberalis disciplinæ.* L. Sic *& monarchæ si ratione careant, qua rempublicam administrent, ad uim ac tyrannidẽ confugiunt.* Operosa *res est imperare liberis, & compendiosa philosophia est dicere, sic uolo.* V. Iam *illud in pædagogijs penè solenne est, ut aut tenues, quibus non est unde uiuant, aut puerum aliquem nudiustertius magistelli nomine donatum, pueris grammaticen docendis præficiant, tantum in hoc ut uiuat.* L. An *non piũ existimas destitutis opitulari?* V. At *ista quidem humanitas in unum famelicum, in tot pueros magna est inhumanitas.* Impia *est eleemosyna quæ de rapina confertur: & ingratum sacrificiũ quod ex prædatione datur.* Malefica *est beneficentia quæ cum multorum iniuria coniuncta est.* Vt *est interdum principum crudelis clementia, quum uni cupiã condonant facinus plurimorum malo: sunt innumeræ uiæ, quibus famelicis consuli possit.* L. Nascuntur *interdum humillimo loco generosa ingenia, quæ rei familiaris*

angustia submouet à liberalibus disciplinis. An nō humanitatis est hæc euehere? V. Maximè, sed cum delectu & citra cuiusquam iniuriam. Nunc ferè adsciscuntur ad hoc munus non alia commendatione, nisi quia cognatus est, aut conterraneus, aut compotor, aut alioqui notus, aut denique, quod est pietati proximū, quia miserabilis. At interim non miseret tot puerorū.

L. Plerique turpe putant quenquā semper in grammatices professione manere. V. Quinam id turpius, quàm pictorem nihil aliud profiteri quàm pictorem? Quanquam fieri non potest ut grammaticus nihil sit quàm grammaticus, etiamsi in cæteris disciplinis non perinde excellat. Nā ut unus in omnibus emineat, nec à superis datum est, nec expedit uitæ mortalium, utcunque Græci iactant suum Hippiam. Tum enim cum rebus humanis fœlicissimè agitur, cum distributis uariè dotibus, amicitia, iuxta prouerbiū, facit omnia communia. Quid enim stultius, quàm dicere manui, nihil aliud es quàm manus: aut uētri, nihil aliud es quàm uenter: aut tibiæ, nihil aliud es quàm tibia: aut naso, nihil aliud es quàm nasus? Et pulchrū est probri causa dicere grammatico, nihil aliud es quàm grammaticus? Est aliquid & uentre contemptius, per quod eijciuntur crassiora corporis excrementa. Contemnat hoc qui uolet, & uideat quàm floreant cætera membra.

L. Ista sunt euidentiora quàm ut possim refellere. Sed ut ad profitendi rationem sese noster recipiat sermo, Non probas scholas publicas? V. Imò cum Fabio probo maximè, modò uitentur ea quæ uir ille non minus integer, quàm eruditus uitanda commonstrat. Nec enim istos probo, qui obscuri ipsi, in obscurū angulum

contrahũt pueros, ac docẽt impunè quodlibet. L. Laudantur in hoc genere quidam, qui non ita pridem exorti, mediũ genus inter monachos & laicos, domi suæ docendis pueris quæstum uberẽ facere dicuntur: quanquam hoc aucupium, & à monachis quibusdam affectari cœpit. V. Sua cuique sententia est, mihi displicent in hisce rebus latebræ, lucem amo. Tum id genus doctores ferè sunt αὐτοδίδακτοι, nonnunquam indocte docti, nec sui iuris, & illiberaliter educati: ad hæc alieniores à moribus sensúque communi. Quibus rebus fit, ut apud hos natiuus ille uigor & alacritas ingeniorum frangatur, ac deijciatur ad habitum quendam Pharisaicum, qui liberalem & ingenuam indolem corrumpit, seruile quiddam & illiberale inserẽs teneris animis. Quin & illud non raro uidemus, eos qui ex talibus nidis emergunt, euadere cæteris insolentiores, minus synceros, magis fucatos, minúsque liberales. L. Quid utilius, quàm ut prima statim ætas formetur ad pietatis disciplinam? V. Rectè, si pietas in rasuris, cingulis, pallijs, piscibus, & fabis morúmque tristitia, sita est. At uera pietate nihil est hilarius. Iam ut hodie talis sit monachismus, qualis olim fuit, non omnes huc aluntur, nec expedit imbecillem uelutíque lactentem adhuc indolem immodica tristitia corrumpere, quæ gignit seruile quiddam, & natiuam ingenuitatem uitiat. Paulus non temere monet parentes, ne liberos suos amarulentia contristent. At istorum morosis moribus scio quædã ingenia fœlicissimè nata, fuisse perdita. Nã his potissimũ imminẽt deijciẽdis, quum. ut in equis, ita in pueris, sæpe fœlicissima sint ingenia, quæ grauatim ferũt imperia. Itaque refingunt in asi-

nos,quoniam equis imperare nequeunt. Adde his & grauius malum. Si quem puerum uiderint indole candida,aut etiam re lauta,hunc studiosius frangunt ac deijciunt,ueluti generosum pullum ad suæ uitæ institutum prædomantes: nec patiuntur abire,sed blanditijs, munis,terriculamentis, obtestationibus, horrendis narrationibus instant, urgent,obtundũt,donec uel ad se pertrahant,uel,si id nequeant,in aliũ protrudant gregem. Quid autem facilius,quàm simplicem ætatem ac rerum imperitam uel fallere,uel terrere? L. An *istud faciunt?* V. Non *refero somnium:meum ipsius periculum narro.* L. Quod *obsecro?* Num *quando in discrimen uenisti, ne fieres uir bonus?* V. Educabar *apud hos* Deuenturij,*nondum egressus annum decimumquintum*. Eius *sodalitij præfectus omnia moliri cœpit,ut me ipsorũ instituto addicerem:& eram alioqui puer ad pietatem propensus*. Ibi *pro mea puerili sapiẽtia excusabam ætatem,sed præcipuè uoluntatem parentum,quorũ iram serio metuebam,siquid illis inscijs tentassem.* Hic *ille uir egregius, ubi se uidet nihil eloquentia proficere,admouet exorcismum.* L. Quid *fiet obsecro?* V. Admouet *imaginem crucifixi:ac mihi iã flenti uultu entheo,* Agnoscis*ne,inquit,hunc pro te passum?agnosco,inquam.* Per *hunc,inquit,te obtestor, ne committas ut frustrà pro te sit mortuus, sed obtemperãs meis consilijs,consulas animæ tuæ,nisi uelis in æternum perire cũ mundo.* L. Non *deiecit puerum tanto ariete?* V. Planè *deiecisset,ni me parentum terror aliò retraxisset.* L. Ista *quidem uis est.*

V. Quod *mihi accidit refero,alij narrent quid ipsis acciderit.* Nec *dubito quin innumeri sint qui similia*

pericula de se narrare queant. Accedit ad hæc quod huiusmodi ferè nihil habent commercij cum ethnicis authoribus. Cæterum quanquam non censeo Martialem, Catullum, Tibullum, aut siqui sunt horum similes, prælegendos ætati lubricæ: tamen ad antiquitatis & uenustæ dictionis cognitionem expedit præceptorem in omni ueterum genere diligenter fuisse uersatum. Sacratior quidem est liber Psalmorum, quàm Odarum Horatij, sed ex his quàm ex illis rectius disci tur sermo Latinus. L. *Verùm, hoc hominum genus unde uelles parare uictum?* V. *Si nihil aliud, unde regius ille Paulus sibi parabat, consuebat coria. quanquam aliud est unum alere, aliud ditare multos.* L. *Prohibet sacerdotij dignitas.* V. *Sacerdotes sunt qui populo* CHRISTI *ministrãt Euangelium. Quid si omnes fiant sacerdotes, num omnes uiuẽt in otio?* L. *At sunt uiri boni.* V. *At non meliores Paulo. Verùm agnoscamus dignitatem, num otium adfert dignitatem? Scurrarũ igitur & ludionum mira dignitas est. Otiũ laudem habet in Episcopis & clericis, quanquã id nihil minus est quàm otium, quum assiduè uacent edis cendis edisserendisque scripturis, cognoscendis causis, componendis litibus, increpandis improbis, consolandis afflictis. Nullum est honestum otium, tantũ in negotij genere discrimen est. An tibi iusta uidetur ab operis manuarijs excusatio, quod hypodiaconus sis aut diaconus, quum nullam operam præstes ecclesiæ, nec huc te pares ut præstare queas? Olim certè proprium erat monachorum operari manibus. Quod si causantur sordidum opificium: si non sordidarunt Paulum coria, non est quod illi metuant sordidum opificium.*

L. Quod narras, idem frequenter audiui à uiris insigniter cordatis. Sed isti uacant precationibus. V. Vacent, labor non multum officit precationi. L. Illos certè probas qui constitutis sodalitijs alunt in studia tenues, quibus alioqui cum remo, stiua & rastro res erat futura. V. His rebus quidam fortasse magis congruebant. Verùm agedũ, piæ mentis arbitror subleuandis pauperibus indulgere. Ad literas accersi nolim, nisi uigilanti cum delectu. L. Cur ita? V. Fateor ex subulco nonnunquam nasci regno dignum ingeniũ: sed ut paria sint ingenia, plurimum habet momenti liberalis educatio. Nec parui refert inter quos uerseris à puero. Ad liberales autẽ disciplinas prisci non admittebant, nisi bonis prognatos. Hîc periculum est, ne uenter illectet ad studia literarũ, quos natura genuit alijs rebus. Iam si quorum indoles meretur ad hoc honoris uocari, simul accedere debet liberalis educatio, sic ut frugalitas adsit, non absit mundities. Nec oportet benignitatem esse sordidam, alioqui hoc non est alere, sed torquere. Sed de suis quisque liberis statuet quod uidebitur. Tuũ qua ratione uis institui? L. Primum discet expeditè sonare, deinde promptè legere, mox eleganter pingere. Deinde deligetur morum & ingenij formator, deligentur sodales proba indole. Alibi parcus ero, non hîc. Vtriusque linguæ peritiam exactè perdiscet teneris statim annis. Dialecticès non patiar esse rudẽ, nolim tamẽ ludicris illis argutijs ad ostentationem repertis torqueri. Rhetoricis aliquanto quidam diligentius, sed tamen citra superstitionem exercebitur, scribẽdi dicendíque potius usu, quàm anxia præceptorũ obseruatione. Sed prius Geographiam perdiscet accura-

Ratio pueri instituẽdi.

te: Arithmeticen, Musicam & Astrologiã degustasse sat erit. Medicinæ tantum addetur, quantum tuendæ ualetudini sat erit. Nonnullus & Physices præbebitur gustus, non tantum eius quæ de principijs, de prima materia, de infinito ambitiosè disputat, sed quæ rerũ naturas demonstrat. Quæ res agitur in libris de anima, de meteoris, de animalibus, de plantis. V. Nihilne de moribus? L. Hoc aphorismis instillabitur, præsertim ad pietatẽ Christianam & officia uitæ communis pertinentibus. V. Tot disciplinis oneras ætatem tenerã?

L. Faxo ut hæc omnia ludẽs discat prius, quàm attingat annum decimumoctauum. V. Fortasse per artem notoriam. L. Nequaquam. V. Quî potest alioqui? L. Nihil est necesse, quemadmodũ uerè dictũ est, ut puer omnes disciplinas exactè discat. Quasdam gustasse sat est. Id magno fructu paruóq; negotio fiet, si ex singulis præcipua quædam redigantur in compendiũ. Neque quicquã facilius discitur, quàm quod optimum est. V. Pulchrè narras. Sed unde compendiorum artifex? L. Iam hoc ago, nec ab uno petam omnia, sed in quo quisque præcellit, in eo deposcam illius operam. Ita meus catulus non ludet operam & impensam in friuolis, aut dediscendis. in quibus hodie, deum immortalẽ, quanta pars ætatis perit! Vbi iactis huiusmodi fundamentis peruenerit ad annum decimumseptimum aut octauum, ipse sibi deliget studiorũ ac uitæ genus, ad quod se senserit natura magis compositũ. Vix enim fœliciter cedit, ad quod quis reluctante genio protruditur. V. Vtinam istam rationem amplectantur publicæ scholæ. Nihil esset iuuentute fœlicius.

L. Arbitror tibi frequenter ex maioribus auditum,

fuisse tempus quo pueri multis annis discruciabantur modis significandi, & quæstiunculis ex qua ui, & alijs indoctissimis nænijs, magnáque ambitione dictabatur, ediscebatur, exponebatur Ebrardus *&* Florista *: quod supererat temporis, ridiculis uersiculis transigebatur:* Ioannis Garlandini *Græcolatina disticha prælegeban tur a sudantibus,* Catholicon *in omnibus templis habe batur.* V. *Infœlix profecto seculum.* L. *An tu credidisses unquã fore, ut apud* Britannos *aut* Batauos *pueri* Græcè *garrirent,* Græcis *epigrammatijs non infœliciter luderent?* V. *Citius credidissem ruiturũ cælum.* L. *Tanta rerum mutatio mihi spem facit fore, ut unaquæque professio, repurgatis his quæ magis faciunt ad quæstum & ostentationem, quàm ad eruditionem, tantum ea compendio doceat, quæ digna sint cognitu.* V. *Istuc equidem uehementer opto. Nam nunc uideo quosdam adeò propensos in has politiores literas, ut fastidiant liberales disciplinas, quasi summa studiorum sit emendatè loqui.* L. *Vera narras. Verùm hæc est rerum humanarum conditio, quum ad summum peruenerint, non corriguntur, nisi in diuersum detorqueas, ac propemodum uitio uitiũ emendes. Cæterum arbitror hanc prauitatem aliquando in suum statum redituram.* V. *Nihil existimo desperandum, posteaquam scænam rerũ usqueadeo mutatam uideo. Tantũ uereor, ne nobis quidẽ sero contingant ista. Verùm hic sermo nobis propemodũ extra causam seritur, optime* Leo. L. *Quî sic?* V. *Quoniã nobis hæc, ut dicebam, præpropera cura est. Nos enim de publico iuuentutis formatore loquimur, tuus infantulus adhuc inter matris ac nutricum sinus repit.* L. *Verùm, sed*

ab his initijs prima facundiæ rudimenta Rhetores *auspicantur.* Nam *Quintilianus, ut* Gracchorum *admirandam eloquentiam nonnulla ex parte acceptam refert* Corneliæ *fœminæ supra sexus modum eloquenti, ita* Lælij *&* Q. Hortensij *filiam scribit in dicendo paternam elegantiam retulisse.* V. *Hæc illis temporibus rectè præcipiebantur, quum* Latinè Græcéque *loquerentur etiam infimæ plebis opifices, æquè atque docti, nec sermonis genere differebant, sed sermonis elegantia.* Nunc *à parentibus ac nutricibus quid discere possunt infantes, nisi uulgatam suæ gentis linguam, puta* Gallicam, Hispanicam, Germanicam, Britannicam, *aut* Sarmaticam? L. *Rectè mones.* Vtinam *uniuersum mortalium genus duabus duntaxat linguis uteretur.* V. *Quibus?* L. *Græca & Latina.* V *Quid de lingua* Hebraica? L. *Eam, quoniam nec admodum latè patet, &, ut apparet, nec ab ipsis* Hebræis *satis tenetur,* Iudæis *ac* Theologis *relinquerē.* Simúlque *uereor nequid* Iudaismi *cū literis imbibat puer.* V. *Eadem opera uerere nequid paganismi combibat ex* Homero, Demosthene, Virgilio *&* Cicerone. L. *Et hoc pro uiribus curabitur.* Verùm *unde, quæso, nobis tot linguarum myriades?* V. *Non nouum hoc malum est, ô præclare.* Nam *olim à diluuio, quod* Noe *temporibus accidit, prisci mortales, ne simili calamitate dissiparentur, coctilibus lateribus & bitumine uice calcis adhibito, ciuitatē extruere adorti sunt, & in huius medio turrim immensæ molis, quæ pertingeret usque ad cælum.* L. *Vnde tanta bituminis uis?* V. *Non coquebatur ex animantium pellibus cornibúsue, nequid erres, sed in ea regione lacus immensi scatent bitumine.*

Iam ſtructura penetrarat nubes. Erat autẽ hominum immenſa uis, neque quiſquam omnium uacabat operis portione. Illic prorſus euenit quod habet Græcorũ prouerbium, ἄμας ἀπήτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.

L. *Quinam?* V. *Aliquis è longinquo petebat obſonium, alter adferebat lateres. Rurſus alius inclamabat ſitiens, adferte potum, alter deferebat bitumen: priuſquam ille recurreret, hic fame ſitiue perierat. Rurſus alius poſtulabat ignem, deferebatur aqua. Hic petebat trullam, ille ferebat cucurbitam. Tandem fatigati tædio, ſtructuram omiſerunt: dúmque ſe ſibi mutuo ludibrio eſſe crederent, alij aliò demigrarunt, ut quoſque iungebat lingua communis.* L. *Iſti narrationi concinit OEdipodis, opinor, ænigma, de animante, quod primum quadrupes eſt, deinde bipes, tandem tripes, quódque uocibus omnium animantiũ ſonet, pérque omnia uolitet.* V. *Eandem ob cauſam Homerus homines* μέροπας *appellat, ob uocis uarietatem.* L. *De linguarũ igitur, ut uideo, diuerſitate nulla ſpes eſt.* V. *Ne expedit quidẽ uulgo committere, quod ſyncerũ ac perpetuũ eſſe uelis. Olim bona pars Europæ & Africæ, cum Aſia minore Latinè Græcéque loquebatur. Quot barbaricas linguas nobis uulgus ex una Latina reddidit? Quot diſcriminibus ſectus eſt Italiæ ſermo? quot Galliæ, quot Hiſpaniæ? Præſtat igitur has linguas, quibus maxima ex parte cõmiſſæ ſunt diſciplnæ, tantum ab eruditis ſeruari, quarũ integritas non à populo, peſſimo rerum bonarum cuſtode, ſed è libris eloquentum ſcriptorum petatur. Verum illud explica quur ea quoque ſolicitudo tenet animum tuũ, ut leunculus tuus promptè legat, nec inſcitè ſcribat?*

L. Quoniã id uideo Fabio quoque cum primis fuisse curæ, & simul utrũque disci potest. nam utraque res alteri auxilio est. Scripturã enim ineptam eadem sequuntur incommoda, quæ malã pronuntiationem. Vel Ciceronis orationem scribe literis Gotticis, solœcam dices ac barbarã. Fit igitur ut aut gratiam amittat quod scriptum est, aut omnino reijciatur, aut lectorem defatiget tædio. Consequitur autem ut nec doceas non intelligẽtem, nec delectes ægre legentem, nec persuadeas enecto molestia. Et scis quàm sint morosa quorundam ingenia, præsertim si scribas occupatis, aut de re per se parum amœna lectori. Quis enim diu possit auscultare balbutientem, cuius sermonem ægrè percipias? Contrà uix credi queat quantopere commendet rem, elegans, dilucida, distinctáque scriptura, Latinis elementis Latina uerba repræsentãtibus. Olim in scholis pleraque dictabantur excipienda discipulis, ita fiebat ut celeriter scriberent pueri, sed incõmodè notulis & abbreuiaturis compendium aucupantes. Nunc typographorum ars facit ut eruditi quidam ne scribant quidem omnino. Nam siquid suarũ lucubrationum literis mandare uisum est, tam bellè pingunt, ut ipsi nõnunquam non possint legere quod scriptum est, & ab amanuẽsi flagitent ut legat, agnoscátque quod ipsi non agnoscunt. Quin & in epistolis principum exemplo, complures utuntur amanuensium opera. Sed quid illi facient in epistolis arcanis quales frequenter incidunt etiam regibus? ut omittam quod interdũm ad authoritatem, interdũ ad gratiam facit agnita manus. Nonnihil habebat momenti, quod Paulus apostolus Galatis epistolam totam αὐτόγραφον misit. Quis non reue-

reatur, si rex sua manu descriptam mittat epistolam? Quomodo autem exosculamur, quoties ab amicis aut eruditis uiris literas accipimus ipsorum articulis depictas? Tum demum ipsos coràm audire, coràm intueri uidemur. Quid multis? Epistola digitis alienis scripta, uix epistolæ nomen promeretur. Multa de suo addunt amanuenses. Et si dictes ad uerbum, tamen abest illud secretum, & quædam aliter pronuntias, nonnulla supprimis, ne conscium habeas quem nolis. Non est igitur hoc liberum cum amico colloquium, ne quid interim loquar de fide scripti. Subscriptionem effingere facillimum est, totam epistolam perdifficile est. Habet enim singulorum ut uox, ita manus quoque quiddam suum ac peculiare. V. *Quod dicis quemadmodum mirũ, ita uerissimum esse fateor.* L. *An parũ interesse censes, utrũ ore suo quis referat tibi mentem suam, an per internuntium demandet?* V. *Plurimum refert, meo quidem animo.* L. *Mandatarius ille fieri potest ut mentiatur, ut quædam prætermittat, ut aliter referat, quàm accepit: postremo ut optima fide referat omnia, oculorum, frontis, uultus & uocis energiã non potest exprimere.* V. *Persuasisti, plurimum ad rem facere si puer statim discat quàm optimè scribere, non solũ ob causas, quas tu quidem grauissimas commemorasti, uerumetiam ob id, quòd facilius ac libentius scribit qui scitè didicit scribere. Habet enim elegans scriptura non aliter, quàm insignis pictura suam oblectationẽ, quæ tum scribentem in opere, tum legentem in studio remoratur. Verissimum est autem hîc & illud quod dicitur, rectè scribendo fieri ut celeriter scribamus, non multum scribẽdo ut bene.* L. *Superest igitur ut inqui-*

ramus qua ratione fieri possit ut puer & bene & celeriter discat scribere. V.*Eadē cura me quoque iampridē torquet.*Nam *optarim ex tot ursinis catulis unū atque alterum sic educari,ut ex homine prognati uideri possint.* L.*Ergo communica siquid habes.* V.*Ex me quidem nihil habeo: cæterum quod ex aliјs accepi, si uoles, qualecunque est,proferam in mediū,sed hac lege,ne tu celes uicissim,siquid habes rectius.* L.*Polliceor.* V.*Nuper interfui conuiuio grammaticorum, opinor fuisse plures duodecim,diceres non modò iustū, sed & frequentem senatum.*Ibi *de rebus huiusmodi ferebantur suffragia.* L. *Conueniebat inter illos?*

V.*Adeò,ut rē pulchrè gestam arbitrarer,si* ἀναιμωτὶ *dimissum fuisset consiliū* . *Nunquam uidi calidiorem de re frigida concertationem. Longa rixa fuit,quot essent orationis partes,aliјs octo in quindecim proferen tibus,aliјs ad pentadem,aliјs ad dyadem contrahentibus.*In *prælijs quamlibet acribus nox ingruens solet conflictum dirimere: hi medio conticinio fortissimè uociferabantur ad ipsum usque gallicíniū.*Nec *satis omnium memini:si iubes,referam quantum hæsit memoriæ.* L.*Mihi quidem pergratum feceris.* V.*Aggrediar,& quidem præposterè.* Nam *sonare primum est, proximum legere, tertiū scribere, de quo primo dicam loco.* L.*Hîc quidem nihil refert.* V.*In primis aiebant curandū ut puero statim exemplum quàm absolutissimum proponatur quod effingat.* Nec *quicquam uetat quo minus idem sit imitatu facillimum.*Nam *uulgus scribarū flexibus, connexionibus,appendicibus,similibúsque friuolis ductibus,quibus uelut animi gratia lasciuiunt,multum difficultatis addunt scripturæ,* Scribere discat puer.

fructus omnino nihil. Annon uides quanto Gottorum manus olim fuerit operosior Romana, & hodie Gallorum ac Germanorum, quàm Italorum? L. *Atqui Græcis successit ista literarum connexio, in minusculis duntaxat.* V. *Quid enim istis non succedit? quanquam & hanc affectatam esse nolim, multo minus feram scripturã crebris notulis decurtatam.* L. *Ne Latini quidem prisci notulis huiusmodi caruerunt. Qua de re Probus grammaticus etiam librũ reliquit.* V. *Fateor: sed in paucis dictionibus, numerorum, ponderũ, mensurarum, & aliorũ quæ solent identidem in sermone recurrere. Quanquam hoc quoque compendiũ, multum inuexit dispendij studijs. Nam in huiusmodi notulis ut est procliuis notariorum lapsus, ita restitutio perdifficilis, quod idẽ usu uenit in Mathematicis, qui formis elementorũ signant suas ἀποδείξεις.* L. *Perge.*

V. *Primùm igitur erit singulas elementorum figuras effingere, minusculas simul & maiusculas.* L. *Quidam in elementis affectant obsoletam antiquitatem, uelut è duodecim tabulis petitam, aut siquid his antiquius.* V. *Isti non minus absurdè faciunt, quàm faciunt ij, qui uerbis iam olim desitis delectantur, perinde quasi cum priscis Aboriginibus, aut Euandri matre loquantur.* L. *Etenim si rem ab Assyrijs ac Phœnicibus Cadmóque repetas, nec formas, nec sonos eosdem comperies. Sunt & qui suum quoddam scripturæ genus affectant, ita scribentes Latina, ut parũ exercitato Græca uideri possint.* V. *Ridẽdos mihi narras, non imitandos, nisi fortè placent Apuleij & Sidonij, aut, ut recentiores attingam, Baptistæ Pij, qui, quum suppetant probata, splendida, accommodáq; uocabula, tamẽ con-*

fictis impudenter nouis malunt suo more loqui, perinde quasi nihil possit esse præclarũ quod sit usitatum.

L. *At quod tandem formularũ genus maximè probas?* V. *Maiuscularũ absolutissimum exemplum est in nomismatis* Romanorũ, *quæ temporibus* Augusti, & *aliquot post hũc seculis excusa sunt, præsertim apud* Italos. *Nã in prouincijs artificum imperitia non perinde respondent.* Minusculas *undelibet suppeditat* Italia, *nisi quòd ex omnibus eligendæ, quæ & simplicissimæ sunt, nec ita multum recedunt à maiusculis.* Tantundẽ *de* Græcis *præceptum esto.* L. *Quibus in rebus potissimum situs est literarum decor?* V. *In quatuor, in figura, contextu, serie & proportione.* L. *Figuram ostendisse satis est?* V. *Non est.* Proderit *& partium ductum ostendere, & quomodo parti pars adaptetur indicare.* L. *Dic, oro te, clarius quod mones.* Literarum decor.

V. *Perlongum sit,* Leo, *de singulis disserere: dabo specimen unde cætera conijcias.* L. *Expecto.* V. *Alpha maiusculum* Græcis *ac* Latinis *simili figura signatur.* Huius *sinistra linea paulo subtilior, calamo transuerso ducenda à summo ad imum: dextra, crassior plano, quemadmodum & transuersa, quæ uidetur addita, ne nullum sit discrimen inter* Alpha & Labda Græcum. Hæc *admonitus puer facilius imitabitur, quàm si tantum ostendas figuram.* L. *Sanè rectè.* V. *Alpha minusculũ uariè pingitur, sed cõmodissimè si primum pingas o oblongũ, dorso supernè ueluti gibbo nonnihil prominente ad dextram, deinde ab illius summo in gyrũ commodè flexo calamo, mollem addas semicirculũ, infernè nonnihil inflexum* o, α. Item *b minutulum si uelis pingere, ducenda est ex alto recta linea,* A α a b

id primū est. huic annectūdus semicirculus, hoc est, in-
b *uersum* ɔ. *quod si infernè hiet, fiet h aspirationis nota.*
K *Eidem columnæ si addideris lineā infractam, erit* K.
Rursus eadē si infernè promineat extra uersum, &
p *addideris ad dextrā inuersum* ɔ, *fiet p.* Si *ad læuam*
rectum c, erit q. Si *nihil annectas lineæ sursum pro-*
l *minenti, erit l, nisi quòd infernè paululū inflectitur,*
quo differat ab I *maiusculo.* L. Sat *est, habeo speci-*
men, reliqua per me coniecto. V. Super*est formularū*
uarietas, quæ maior est in Græcis *minutioribus.* Dein-
de notulæ decurtatarū dictionum, quæ res magis perti-
net ad promptè legendum, quàm ad rectè scribendū.
Sed *primis initijs magis congruunt simplicia.* Huic
exercitationi succedit contextus: refert enim quam li-
teram cui iungas. Q*uædam enim se non sustinent con*
tingere, quædam gaudent contactu, quædam sibimet
implicantur, ueluti p & o refugiunt contactum: f, g, t,
& fortassis aliæ nonnullæ, quibusdam annecti gaudēt,
ut grande facinus, flagitiū, traxit. nec tamen hæ mi-
scentur quibuslibet. Græci *in pingendis minusculis fœ-*
liciter lasciuiunt, literas aliquot inuicem complicantes.
Idem *& in maioribus tentatum, sed apud* Græcos *non*
temerè nisi in notis numerorū, ueluti quum signantes
quinquaginta, Delta *minusculū includūt py,* [Δ]. Apud
Latinos *tentatum à multis non successit.* Profuerit *igi-*
tur nouo scribæ, si has formarum uarietates non solum
pictas, sed & pingi conspiciat. L. Super *his, utcun-*
que minuta sunt, admoneri gaudeo. V. Post *hæc de*
serie disputabant, ut intra rectas lineas decurrāt uer
sus, ne scriptura sit similis Sibyllæ *folijs, & iuxta* Plau
tinum iocum, litera literā scandat. Nihil *hac inæqua-*

quinquagenta

[illegible] mica

litate deformius. L. *Ad istũ sanè modũ scribit uxor mea.* V. *Iã bona pars artis est in proportione. Ea sita est, partim in partibus figurarũ, partim in prominentijs, partim in interuallis.* L. *Ista non satis assequor.*

V. *Nihil aliud accipies, quàm specimen rei.* A *maiusculũ constat tribus lineis. Itaque ad symmetriã pertinet: ut transuersa æquali spatio distet, & à summo & ab imo. Rursus indicandũ quanto spatio distet imum sinistræ lineæ ab imo dextræ. Finge triangulum æquis lateribus: si detrahas imam lineam, eámque certa portione decurtatam transferas in mediũ, habebis* Alpha. A

L. *Intelligo.* V. *Item in* B, *erectæ lineæ seu columnæ duo ueluti uẽtres annectũtur, sed inæquali tumore: cui si desit sua symmetria, offendit figura.* L. *Sic est profecto.* V. *Eadẽ est ratio in partibus quæ prominent, aliæ sursum, aliæ deorsum, uidelicet ut l, sursum eminens, & p, deorsum, tantum habeant longitudinis extra uersus spatiũ, quantum intra: c, uerbi causa, implet rectum spatiũ, huic annexa linea ut fiat q, duplicet illud, aut certè minimo superet. Hîc enim non artem tradimus, sed exemplũ adducimus.* L. *Mihi quidem satis est.* V. *Porrò interuallũ bifariam consyderatur. Alterum est quod dirimit uersum à uersu, alterũ quod literam à litera: addo si uelis tertiũ, quod dictionem à dictione, quod comma à commate, colon à colo, periodũ à periodo, simul ascriptis notulis, quibus distinguuntur. Vt autem obseruata proportionis ratio non hîc tantum plurimum confert ad decorem, ita recta distinctio credi uix potest quantum adferat lucis ad intelligendam sententiã. ut non inscitè dixerit eruditus quidam, aptam distinctionem, commentarij genus* B

esse. Expedit igitur & huic rei statim assuescere puerum, ita consuetudo uertetur in naturam, ut uel aliud cogitans, seruet tamē in scribēdo notulas huiusmodi nō aliter, quàm literas ipsas. L. *Audio priscos illos nullis interuallis diremisse dictiones, sed perpetuo contextu produxisse uersus.* V. *Fateor: at nec apices olim adhibebant* Hebræi, *ne* Græci *quidem, arbitror, sua pūcta: nos tamen non usqueadeò morosi sumus, ut siquid bonæ rei repertum sit à recentioribus, grauemur accipere. Hæc diligentia etiam illud adduxit commoditatis, quod scripturam apicibus, notulis, interuallísque distinctam, minus in procliui sit deprauare.* L. *Apparet tamen ueteres apicibus usos.* V. *Istud quî coniectas?*

L. *Quia narrant* Cadmum *literas à* Phœnicibus *primum inuexisse. Eam rem fabula notatam, quæ fingit illū serpētis extincti dētes in terram seminasse, ex hac semēte subito exilisse duas galeis & hastis armatas acies, quæ se mutuis uulneribus confecerint. Atqui demiror quid hæc fabula faciat ad literas.* V. *Dicam, nisi molestū est.* L. *Imò percupio, si graue non est.*

V. *Inspexistíne unq̄ os serpētis?* L. *Ne cupio quidē.*

V. *Mortui, inquam?* L. *Ne mortui quidē.* V. *Quis unq̄ audiuit* Leonem *timidiorē? Si tamen inspicias, numerósque supernos & infernos dētes, tot reperies, quot literas primū attulit* Cadmus. L. *Quot?* V. *Sedecim, ni fallor. Otiosæ sunt autem sic, ut natæ sunt ordine positæ, dissipantur, seminantur, atque ita demum plures numero uariéque digestæ, uiuunt, agunt, pugnant. Id si non credis, considera qua strage se uicissim conficiunt hodie qui literas profitentur.* L. *Veriora ueris narras.* V. *Quid est autē scriptura, nisi mutus sermo,*

perinde quasi nutibus inter se colloquantur elingues? L.*Nihil aliud.* V.*Et sermonem à serendo dictum aiũt grammaticorũ filij. Habes Cadmeæ sementis allegoriam. Nunc excutiã scrupulũ, qui, uti coniector, urit te. Tonorũ ac spirituum notulas, imaginaris esse lanceas & galeas exercitus.* L.*Rectè diuinas.* V.*Imò partes elementorũ sursum eminentes talium rerũ speciẽ præbent: & si diligentius contemplere, uidebis illic non solum lancearios, ac leuis armaturæ milites; uerũ etiam cataphractos, clypeis, ensibus ac balistis instructos. Verùm harũ rerũ imagines melius exhibent Hebræorũ elementa, à quibus profectas fuisse literas nostras unà cum ipsis figuris, non absurdè quibusdam uidetur.* L.*Istam fabulã, mihi crede, non narrasti surdo. Cæterũ illud adiungas uelim, quibus modis puerũ oporteat istis assuescere noscitandis.* V.*De agnoscendis elementorũ figuris mox dicetur. Agimus enim, ut dictum est, ordine præpostero. Ad exprimendũ pictura singulas, primum est exẽplar, deinde cõmonstratus ipse linearũ ductus, præterea manus docentis imposita manui pueri, eámque regens ac moderãs. Indicauit aliud adminiculum Fabius, ut eburneæ tabulæ primum literæ simplices, mox syllabæ ac dictiones, deinde uersus aliquot quàm scitissimè insculpantur, per eos sulcos puer consuescet stylũ ducere, donec, iuxta philosophos, actio frequenter iterata gignat habitum. Nam hac arte didicimus & cæcos nonnullos promptè scribendi facultatem sibi parasse. Eadẽ opera fiet, ut nec diuariet à recta linea, nec usquam peccet ab harmonia proportionis. Olim stylo scribebatur in tabulis ceratis: nunc, quoniam calamis aut pennis scribitur, in chartis aut*

Quomodo docendi iuuenes scribere.

membranis pingitur, alia ſcribendi ratio eſt. L. *Et antiquitus folijs, arborum codicibus, aut linteis ceruſſatis, aut alioqui leuiter incruſtatis inſcribebant.*

V. *Et nunc ſunt qui in tabellis puluere oblitis ſtylo æreo argenteóue ſcribant. Sed præclarus artifex uarias rationes comminiſcetur, quibus puerili ſtudio ſubueniat. Quarum una eſt, ſi perfectum exemplar membranæ pellucidæ ſupponatur, ſuper quam puer calamum ducat ſequens ſubiectas lineas. Altera eſt, ſi ſcribendi peritus ſtylo argenteo cupreóue ueſtigia literarum imprimat chartæ, deinde puer per eadem lineamenta ducat calamum, aut pennam atramento madentem. Eadem erit utilitas ſi ſucco ligni cuiuſdam figuras præſcribas, leuiter purpureas, quas puer tegat atramento. Hîc prioris ſcripturæ ueſtigia coarguent, quantum ſit aberratum à præſcripto. Iam quidam utuntur tabulis, in quibus fila, fidéſue glutino affixæ, linearum ueſtigia chartis admotis imprimunt. Ea res ad figurarũ ſpeciem non ita multum confert, plurimum tamen conducit ad rectitudinem uerſus, & ad harmoniam partium ſupernè infernéue prominentium. Id commodiſſimè fiet, ſi ſinguli uerſus ſignentur quatuor lineis, æqualibus interuallis inter ſe diſtantibus, intra duas medias ducentur ipſa literarũ corpora: quæ uerò prominẽt ſurſum ac deorſum, intra ſuũ modum cohibebunt extremæ duæ. Eadem arte licebit æqualibus ſpatijs dirimere uerſum à uerſu. Verùm ut his adminiculis prodeſt exerceri puerum, ita non expedit ſemper his niti: ſed ubi iam profecerit, conſueſcat abſque cortice nare, nec ſemper linearũ ductum deſideret.* L. *De ſcribendo uideor mihi propemodũ ſa-*

tis instructus. V. *Vnum illud addã, hæc ita tradenda pueris ut se ludere putent, non studere. Quidã enim hæc tanta docent acerbitate, ut pueri prius discant odisse literas, quàm nosse. Ad hæc iuuabit ad picturã interim nonnihil exerceri puerum: ad eam artem plerique sua sponte feruntur, dum gaudent & exprimere quod agnoscũt, & agnoscere quod ab aliis expressum est. Vt autem qui musices periti sunt, rectius pronuntiant etiam non cantantes: ita qui ducendis in omnem formam lineis digitos habet exercitatos, mollius ac fœlicius pinget literas. Siquid super his requiras subtilius exactiúsq;, extat liber* ALBERTI DVRERI, *Germanicè quidẽ, sed eruditissimè scriptus, in quo priscos huius artis heroas imitatus, nominatim Pamphilum natione Macedonem, quum omnium literarũ, tum Geometrices & Arithmetices egregiè peritũ. Nam sine his disciplinis artem absolui posse negabat: ad hæc Apellem, qui & ipse ad Perseũ discipulũ de arte sua conscripsit, multa præclarè tradit de mysteriis graphices, ex Mathematicorũ petita disciplinis, & in his non pauca de figuris elementorum ac ductibus, proportionéque literarũ.* L. *Dureri nomen iã olim noui, inter pingendi artifices primæ celebritatis. Quidã appellant horũ temporũ Apellem.* V. *Equidem arbitror, si nunc uiueret Apelles, ut erat ingenuus & cãdidus, Alberto nostro cessurũ huius palmæ gloriã.* L. *Quî potest credi?* V. *Fateor Apellem fuisse eius artis principem, cui nihil obiici potuit à cæteris artificibus, nisi quòd nesciret manum tollere de tabula. Speciosa reprehensio. At Apelles coloribus, licet paucioribus minúsque ambitiosis, tamen coloribus adiuuabatur. Du-*

Albertus Durerus.

rerus quanquã & aliâs admirãdus, in monochromatis, hoc est, nigris lineis, quid non exprimit? umbras, lumen, splendorem, eminentias, depressiones: ad hæc, ex situ rei unius non unam speciem sese oculis intuentiũ offerentem. Obseruat exactè symmetrias & harmonias. Quin ille pingit, & quæ pingi non possunt, ignẽ, radios, tonitrua, fulgetra, fulgura, uel nebulas, ut aiũt, in pariete, sensus, affectus omnes, denique totum hominis animum in habitu corporis relucentem, ac penè uocem ipsam. Hæc fœlicissimis lineis iisque nigris sic ponit ob oculos, ut si colorẽ illinas, iniuriam facias operi. An non hoc mirabilius, absque colorũ lenocinio præstare, quod Apelles præstitit colorũ præsidio? L. Non arbitrabar esse tantum eruditionis in arte pingendi, quæ nunc uix alit artificẽ. V. Non nouũ hoc est, insignes artifices tenui re esse. At olim inter artes liberales numerabatur graphicè, nec hanc discere licuit nisi claris, mox honestis quidẽ concessa, cæterũ uetitum ne seruitiis traderetur. Principiũ est ignominia, nõ artis, si caret suis præmiis. L. Sentio quantum ad omnem facultatem parandam habeat momẽti, statim optimis præceptionibus admonitum esse. V. His coniũcta est legendi cura, cuius celeritas, nisi primis statim annis paretur, non temerè contingit homini, quantumuis adnitatur. Vix autem fieri potest, ut lectione delectetur, qui legendo hæret ac laborat. Proinde, ut qui parum expeditè scribunt, ad dictandi compẽdia confugiunt: ita qui difficulter legunt, aut in totum abstinẽt à libris, aut si quid coguntur scire, lectorẽ accersunt. utrobique perit illud secretum quod præcipuè alit ingeniũ, siue tuas cogitationes mandare literis pares, siue magnorũ

De rectè prõptéq; legendum.

uirorũ cogitationes uelis cognoſcere. Vt *autem puer ſtatim per luſum agnoſcere diſcat literarũ figuras,rẽ adfero dictu humilem,ſed tamen à ſummis uiris traditam.* Profuerit *eas cruſtulis exprimere,ut diuinanti nomen elementi,præmium ſit ipſe cibus.* Hoc Flacci *conſilium eſt.* Fabius *aliud indicat huic ſimile,ut ex ebore fingantur literarũ formæ,atque ex his luſus aliquis pueris gratus proponatur,qualis eſt nucum,aut talorũ, aut ſiquod aliud genus,quod niſi cognitis ac nominatis elementorũ uocabulis peragi non queat.* Q*uam ad rem accommodatiſſimus latrunculorũ ludus, quẽ hodie* Scacorum *uulgus appellat,ſic ut hinc* Græcæ*,hinc* Latinæ *literæ inter ſe concurrerent, niſi quod operoſior eſt,quàm ut ætati primæ conueniat,adultioribus aptiſſimus.* Idem *efficient munuſcula,quæ puerorũ ueſtibus ornatus gratia affiguntur,aut in manum dãtur, ut cum uoluptate intueãtur,contrectent ac nominent.* Videmus *ætatem illam affici uoluptate, ſi in picturis agnoſcant hominis, aut animantis,alteriúſue rei figuram ac nomen reddant.* Simili *illecebra poterunt & ad literas agnoſcendas irritari.* Mox *ad ſyllabarũ connexionem progrediendum,hinc ad dictionum complexum, poſtremo ad orationis ſtructuram.* Ea *res ferè conſtat memoria,quam uolũt eſſe certam,eóque negant primæ fidendum,ſed nunc recto,nunc inuerſo, nunc confuſo literarũ,ſyllabarũ ac dictionum ordine: repetenda ſubinde eadẽ & inculcanda,donec certam legendi facultatem & expeditam paratam eſſe conſtiterit.* Nec *ante tempus affectanda celeritas,quò fit ut multum adferat moræ lectionũ incogitans feſtinatio,dũ auditor dubitat quid legerit, dum auribus non aſſe-*

Quomodo pueri docẽdi literas agnoſcere.

quitur lingua properantem, dum quædam intermittuntur, quædam perperam sonantur, unde dũ uel alijs reuocantibus, uel ipse tibi diffidens repetis multa, non parum dispendij secum adfert malè captatum compendiũ. Prima *cura sit, ut attentè, ut emendatè legamus: cæterum ut idem faciamus expeditè, nec cogitantes, ac uelut aliud agentes, dabit usus.* Id *quod scitè præcepit* Fabius, Certa *sit, inquit, in primis lectio: deinde coniuncta, & diu lentior, donec exercitatione contingat emendata uelocitas.* L. I*sta præceptio non hîc tantum ualet.* V. Ad*ijciebant & illud, dum legis, in dextrũ flectendos oculos, & quodammodo præcurrendũ diducta in duas res animi intentione, ut aliud agatur uoce, aliud prospectu: quemadmodũ qui facit iter, non hoc intuetur quod calcat, sed quod calcaturus est: sic huic posteriora intuẽti priora recitanda sunt.* L. De*miror qur hoc natura inuiderit homini, ut altero oculo prospiceret in dextrum, altero in læuum.* Nec *uideo quorsum opus sit duobus, quum fabri & balistarij, siquando maximè intendunt prospectum, alterum occludant oculum.* V. Di*cam, siquis te casus altero orbaret oculo, nónne gauderes alterũ superesse?* L. Ve*rùm si legas* Hebræa, *in læuum flectendus prospectus.*

V. Ni*mirum ut in scribendo manus.* Ver*ùm id minimo negotio docet paucorũ dierũ usus. Noui qui & pedum digitis expeditè scitéque scriberent.* Q*uibusdam ea prospectus celeritas est, ut oculis præuolantibus deprehensa sententia, bene legant etiam perperam scripta.* Q*uædam enim nisi cognito prius sensu rectè sonari non possunt, etiam si bene scripta sint.*

L. Cre*do, sed plures sunt qui rectè scripta legant*

perperam. V.*Quod dicam, prodigij simile est.* Viuit *adhuc quidam de procerũ aulicorũ numero, qui nunquam legit ipsum quod scriptum est, sed loci sententiã alijs reddit uerbis.* Rogatus à me num sciret se id facere: *fatebatur, se frequẽter huius rei admonitum.* Quærebã *num sciens ac uolens id faceret, negabat: imò non dissimulauit se sibi hoc nomine displicere.* Addebam *quanã occasione uenisset in eam consuetudinem: num puer habuisset præceptorem, qui parandæ copiæ gratia iussisset illum alijs uerbis efferre quod legeret, aut num quid aliud accidisset simile. negauit.* Nam *est huiusmodi musices genus apud* Britannos, *ut multi inter se concinnant, quorum nullus eas sonat uoces, quas habent codicum notulæ.* L.Habet *natura suas quasdã arcanas causas, quas frustrà scrutãtur homines.* Et *ipse noui puerum annos natum duodecim, cætera perfectum, hoc tantum habebat prodigiosum, quòd omnia uerba præposterè loqueretur, quod in nostrate lingua scis esse absurdissimũ.* Nam Latinè *loquentibus, quanquam ad decorũ compositio plurimum facit, tamen ad sensum ferè nihil refert, siue dicas honora patrẽ tuũ, siue patrem tuũ honora: nihil autem absurdius, quàm siquis nostrate lingua dicat, patrẽ tuũ honora.* V.Sic *est ut dicis.* Addunt *autem præceptiunculam, mea sententia non aspernandam, quæ pariter & ad legendũ & ad scribendũ pertinet, nonnihil etiam ad mores.*

L.Audire *gestio.* V.Moris *est ut post agnitas formulas, & cõtextas syllabas incipiant scribere nomina, mox & oratiunculas.* L.Sic *est.* V.Hoc *operæ nolunt insumi in uocabulis inanibus, ac nihil significantibus, aut uulgo notis.* L. Expecto *ut melius dicas,*

V. Scis bonam eruditionis partem esse, scire rerum uocabula. Hîc supra modum cessatur à grammaticis uulgaribus, quorũ uitio fit, ut adolescẽtes post multos annos in grammatica contritos, uix norint ullius arboris, piscis, uolucris, quadrupedis, aut leguminis uerũ nomen. Ne domi quidem ullam supellectilem Latinè nominare possunt, adeò ut quum uolũt sibi dari mantile, dicant da mihi rem, & aut indice digito est opus, aut uulgatæ linguæ subsidio. Idem usu uenit si producantur in officinam cuiuslibet artificis, tantum generales rerũ uoces utcunque tenent, species prorsus ignorant. L. Istud mihi sanè usu uenit, ac mecum alijs quamplurimis. Arborem, legumen, herbam, equum & canem ostendere possum: at siquis exigat ut ostendam alnum, aut fraxinum, aut ilicem, silurum, scarum aut pectinem: eruũ aut milium: scolopendram, uiuerram aut felem, hæreo. V. Sic & in dialecticis pueri nihil audiunt, nisi sortes currit, Plato disputat. Si asinus uolat, asinus habet pennas, & Sortem currere est possibile. L. Quid igitur hîc consilij? V. Eadem opera licebit pueris præscribere, uulgo non obuia rerum uocabula, aut uoces exquisitas, nonnunquam & bonæ rei quippiam admonentes. Tam facilè dicitur quid sit lacerta, aut stellio, aut pectunculus, quàm quid sit canis aut uacca: nec difficilius scribitur Tempori parce, quàm uacca mingit, aut canis latrat. Interdum unica uox continet perfectam sententiam, ut σωφρόνει. Id multo magis conuenit obseruari posteaquam eò profecit puer, ut integri uersus iam sint ad imitationem præscribendi. Qur enim non potius illis præscribitur hoc carmen,

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu: quàm illud,
Aut pluit, aut ningit, aut noſtra pediſſequa mingit.
In hunc uſum ualebũt celebrium urorũ apophtheg-mata, exquiſitæ breueſque ſententiæ, prouerbia, ac lepidè dicta, cuiuſmodi ſupellex ad omnem diſcendi facultatem plurimum habet momenti. Quorum ſiquis ſingula contemnit, huic occinam illud Heſiodium, *Puſillũ puſillo ſi addideris, cito naſci magnum aceruum.* Et *hæc inter luſum licet ediſcere, nulla rerum memoria tenacius ad ipſam uſque ſenectutem hæſura animo, quàm quæ ſic infixæ ſunt.* Vides *igitur quanta nobis hîc pereat utilitas.* L. *uideo ſanè quanta pars ætatis nobis inſtituentiũ uitio præterfluat.* V. *At uereor ne te delaſſem, ſi quæ de pronuntiando diſſerta ſunt referam.* L. *Imò hîc habebis attentiſſimum, quandoquidẽ hoc erat quod me potiſſimũ ſollicitabat, quanquam & cætera iuuat audiſſe.* V. *Quanquam ergo puer à nutricibus non diſcit* Latinè, *tamen referre dicebant, inter quas primum inciperet æmulari uoces humanas: quòd ætas illa, quoniam præter imitandi facilitatem nihil habet, neſcio qua rerum humanarũ infœlicitate, citius propè reddit praua, quàm recta.* Ac *mirè fit, ut ſemel infantibus arrepta uitia in adultam ætatem ſic proſequantur, ut ægrè queant dediſci.* Sunt *autem oris ac linguæ diuerſa uitia, quorum aliquod nonnullis affixit natura, ſed plura peculiaris cuique uel negligentia uel affectatio: bonam autem huius mali partem affert ipſa natio, ut in ſonis ſuum quæque quiddam habent,* Hiſpania, Italia, Gallia, Germania, Britannia, *ac bene nobiſcum ageretur, niſi ſingulæ na-*

De rectè pronuntiãdo.

tiones in uarias uitiorum ſpecies eſſent diſtractæ. Si *labdaciſmus eſt impotẽtia ſonandi caninam literam, multis uitium hoc adnaſcitur, nonnullis deliciæ loquẽdi conciliant.* Etenim *quum cæteris animalibus lingua ſit abſoluta, homini tot uenis aſtricta eſt, ut quibuſdã neceſſe ſit intercidi.* Nec *hoc ſuccedit omnibus. nam alijs deterius accidit uitium, alijs lingua nihiloſecius manet inexplanata.* Memoriæ *proditum eſt* Demoſthenem *eloquentiæ principem, primam artis ſuæ literam ſonare non potuiſſe.* Metellum Pontificem *lingua adeò impedita fuiſſe narrant, ut menſibus aliquot ſeſe torſerit, dum meditatur in dedicanda æde uerbis ſolennibus dicere, opiferæ* Cereris. Nam *labdaciſmum, quẽ ſcriptores notant in* Alcibiade, *delicijs non naturæ tribuendum arbitror.* L. Ab *iſtis ortum arbitror, quod pellucidum dicimus pro perlucidum, & pellicere pro perlicere, & pellegere pro perlegere.* V. Haud *malè coniectas.* Huius *literæ difficilior eſt ſonus in initio & fine dictionis, tum in medio duplicatæ, mollior ſi ſimplex incidat inter duas uocales.* Exempla *ſunt, regula, moror, carrus, oro.* Durior *etiã apud* Græcos *qui poſteriori addunt aſpirationem, ut* χμάῤῥους. Hanc *aſperitatem quidam mitigant ſuppoſito* σ, *ut* θαρσοῦν *pro* θαῤῥεῖν. Idem *faciunt hodie mulierculæ* Pariſinæ, *pro* Maria *ſonantes* Maſia, *pro ma mere, ma meſe.* Etiã *ſi non defuerunt apud* Latinos, *qui contrà* Fuſios *ac* Valeſios *uerterint in* Furios *ac* Valerios: *atque è diuerſo, qui honos, labos, uapos & clamos dicere maluerint, quàm honor, labor, uapor, & clamor.* His *contrarij* Eretrienſes, σ *uertunt in* ρ, *dicentes* σκληρότηρ *pro* σκληρότης: *atq; hinc prouerbij iocus in* Eretrienſiũ ῥω-

De ρ

Pellucidũ

Perlucidũ

Maſia

Valeſij.

Honos.

L. Isto uitio noui plurimos qui laborent. Verùm éstne remedium huic incommodo? V. Est, si intercidas plectri retinacula, nisi quod non uacat periculo tãgere uenas, hoc est, iuxta prouerbiũ, τὰ ἀκίνητα κινεῖν.

L. Quum animantibus quibusdam tam mobiles & expeditas linguas natura dederit, demiror homini datam tot astrictam retinaculis. V. Multis expediebat nullam omnino linguam esse datam. Nunc neque uenarũ retinacula, neque uallum duplex dentiũ, neque labiorũ oppositi muri satis cohibere possunt membrum hoc nimium uolubile. L. Nihil uerius. V. Rursus alijs tam est docilis, ut animaliũ omnes uoces indiscreta similitudine reddant, ut si tantum audias, credas uagire puerum, rixari fœminam, tussire senem, grunnire porcum, canere lusciniã, hinnire equum, latrare canem. Cæterum aduersus omne linguæ uitiũ ualebit difficultatibus exerceri, quo studio Demosthenes fertur triplex naturæ uitiũ expugnasse. Nam ad exprimendũ ρ, linguam habebat inexplanatam, & spiritosus erat, & uox infirmior multitudinis fremitu interfecabatur. Itaque tophis subter linguã impositis, uersus complures aduerso monte continuato spiritu resonabat, & in litore nonnunquam quum maximè fremeret mare, dictionem exercebat, ut populi fragorem assuesceret contemnere. Ita uerum esse docuit, quod à sapiente quodam dictum est, μελέτη πάντα δύναται. Huic simillimum est quod indicat Fabius. L. Quod nam? V. Existimat os puerorum reddi firmius, ac sermonem expressiorem, magísque, ut ita loquar, articulatum si ab his exigatur, ut nomina ac uersus affectatæ difficultatis ex pluribus asperrimè inter se coeũ-

tibus syllabis catenatos ac ueluti confragosos, quàm citatissimè uoluãt. Huiusmodi *uersus* Græci χαλεποὺς *dicunt.* Difficultas *autem syllabarũ aut dictionum, partim nascitur ex natura literarũ, partim ex connexione, partim ex turba concurrentiũ consonantium, partim ex his omnibus,* ρ, ξ, ψ, *& nostrum f durioris sunt soni: unde rerum, rex,* ξένος, *psittacus, & effero, non admodum facilè sonantur.* Quemadmodũ *&* μνᾶ, πλύω, βδέω, *non quòd in his postremis difficultas sit in singulis, sed quòd parum sibi congruant.* Turba *gignit difficultatem, quũ dicimus glans & mons.* Nam *in his sunt duæ literæ, l & n omnium suauissimè sonantes.* Ex *multis simul nascitur difficultas, quum dicimus ferrum, feruor, fragor,* πνὺξ, *trabs,* Thrax, Xerxes, Artoxerxes, αἰσχροκερδής. Numerus *autem literarũ in eadem syllaba non excedit senariũ, qui tamen apud* Græcos *ægrè reperitur.* Fraus *constat quinque literis, sed unam absorbet diphthongus. strix habet quinque sine diphthongo, quemadmodũ frons.* Scrobs *& stirps apud nos sex literis constant, soluta duplici: si* Græcè *scribãtur, quinque duntaxat: si stirps sonetur, eadem syllaba septem literas cõplectetur.* Apud Græcos *una dictio profertur, cuius altera syllaba sex literas complectitur,* αἰσχροῖς, *sed ita ut diphthongus initialis separetur à consonantibus sequentibus, &* ου *diphthongus pro duabus supputetur.* Versuum *quos à* Græcis χαλεποὺς *appellari diximus, hoc exemplum fingi poterit,* Γραιῶν χθονίαν αἰσχρὸς φθόνος ἔῤῥαξεν, οὐ ξίφος ἐχθροῦ. Item, Arx *stridẽs rostris, sphinx, præster, torrida seps, strix.* In *huiusmodi difficultatibus exercitatio reddet linguam ad cætera tum expeditiorem, tum explanatiorem.* At *hodie sa-*

tis esse credunt, si facillimas quasque syllabas tradãt, ba, be, bi, bo, bu. & harum similes, quum difficiliores magis sint inculcandæ, μνα, πτυ, βδε, τλα, αῦν, κνα, χνο, θνα, πνα, γνα, χθω, φθη, κτη, τμη, δμω, θλα, σμα, σφρα: uelut in μνημοσύνη, πτύω, βδέω, τλάω, χραῦω, κνάω, χνοῦς, θνητὸς, πνέω, γνώμη, χθὲς, φθείρω, κτῆμα, τμῆμα, τμῶλος, δμῶες, θλάω, σμάραγδος, σφραγὶς, & huius generis aliis, quibus exprimendis, nisi protinus assuescat os tenerum, uix unquam fœliciter sonabit. L. *Animaduerti quosdam esse qui laborent in exprimendo s, maximè si adhæreat illi consonans, ut est.* V. *Hoc est, ut opinor, quod nos blesum uocamus.* L. *Ab hoc uitio tam absunt* Hispani, *quàm* Eretrienses *absunt à* Demosthenis *uitio.* Galli *contrà solent uel elidere, uel obscurare literam hanc, lingua uulgari scribentes est, & sonantes et, producta uocali.* Græci *ψελλισμὸν appellant, teste etiam prouerbio, ψελλὴ οὐ πτίσσει.* V. *Vitiũ hoc leuius est, & à nonnullis affectatur, qui blandiores uideri student.* Illa *deformis linguæ hæsitantia, & oris tremor, spasmi species, easdem syllabas iterans.* Id *aliis accidit in principio dictionis, aliis in fine, uitium inemendabile, si in ætatem paulo adultiorem durauerit, præcipuùsq; labor est in* K, *q, c, p, & t, ueluti quum κυκυκύριε dicunt pro κύριε, & pepepepedi pro pepedi, cacacaue pro caue.* Tutullius *pro* Tullius, *rursus,* Ro*mama pro* Roma. L. Vtriusque *mali possum exempla non illepida narrare.* V. Libet *audire.* L. Sa*crifico cuidam insigniter hoc uitio laboranti, quũ adornaret immolare, contigit minister pariter eidẽ obnoxius malo. ubi uentũ est ad κύριε ἐλέησον, quod apud nos alternis dicitur, multum temporis absumptum est,*

Ba, be, bi.

Est, e't.

ψελλισμός.

Cacacaue.

priusquam ter absoluerent Kyrie eleeson. Tandem *sacrificus, ut hoc hominum genus dicitur iracundius esse: Quid fiet, inquit, tún me derides, an ego te?* Et exutus *amictu sacro, reliquit arã, magno risu nostro.* V. Eo*dẽ malo laborare uidentur ranæ, nunquam absoluentes suum illud* κοακοαξ. L. Apparet. Alio *quodam die audiui medicum in frequentissima schola disputationi præsidentem, alioqui doctum ac uocalem, nec inexplanatæ linguæ, tantum geminabat extremã syllabam omnium dictionum, pro* Auicenna *pronuntians* Auicennana: *pro scriptor, scriptortor: pro dicitur, dicitur tur: pro pharmaca, pharmacaca.* Id Græci, *ni fallor, appellant* τραυλισμὸν, *aut* βατ̃αρισμόν: *fortassis &* βατ̃ολογίαν, *nisi quòd battologia repetit orationem.* Sic *enim apud* Ouidium Battus, In *illis montibus, inquit, erant, & erant in montibus illis.* Quẽ *imitatus* Mercurius *respondet,* Et *me mihi perfide prodis,* Me *mihi prodis.* Nos *fortè non ineptè dixerimus titubantiam oris, cui cognatum est uitium hæsitantiæ, quam* Græci, *ni fallor, uocant* μογιλαλίαν. Hæc *omnia grauiora facit ira & pudor, aut alius uehemens affectus: quúmque alioqui, iuxta* Fabium, *pectus soleat facere disertos, his diuersum quiddam accidit ut obmutescant.* Noui *qui Austro flante sic hæsitabat, ut uix duo uerba posset eloqui.* L. Vnde *hæc mala?* V. Partim *à natura, sed multo maior pars à consuetudine praua, præsertim primis annis hausta.* L. Ecquod *habes his uitijs remedium?* V. Præsentissimum. L. Obsecro *quod nam?* V. Vt *taceant.* L. At *nulli minus id possunt.*

V. Ergo *mittantur ad exemplum* Demosthenicum, *ac dictum illud sapientis,* μελέτη πάντα δύναται. L. In-

dicat rationem. V. *Accipe, qui laborant in* K, *recitent subinde carmen in laudem* Caluitij, *concinnatum ex dictionibus continenter literam hanc primo loco habẽtibus.* Qui *in t, tales uersus repetant, ô* Tite *tute tati, tibi tanta tyranne tulisti.* Aut *tales,* At *tuba terribili tonitru, taratantara trusit.* Nihil *negotij fuerit alios cõsimiles effingere.* Profuerit *& singulas dictiones, & orationis membra lentè distinctéque pronuntiare, per silentia quodammodo redintegratis linguæ uiribus, uoce nonnihil ad cantum deflexa.* Noui *siquidem uiros adprimè doctos, qui priuatis colloquijs deformiter titubabant, è cathedra clarius loquentes, nihil eius uitij præ se ferebant.* L. Nihil *hîc ualet medicorum ars?* V. Arbitror *posse nonnihil, si nossent omnes musculos, quorum opificio uox promitur.* Qui *si fallant, habemus hîc diuam opiferam.* L. Quam *ais?* V. Eu*laliam.* L. Ad *diuos confugere extrema quidem est anchora, & fausti ominis nomen est.* V. Quoniã *autem grammatici excipiunt uocabulorum controuersiã, labdacismus fortassis erit, ubi quis literã l, nimium operosè sonat, ueluti siquis pro lucet, dicat elluct, aut pro salua, sallaua: quod uitiũ in magnis aliquot uiris deprehendi, sed quod affectationi potuit imputari, nõ naturæ.* Dũ *enim plus iusto studerẽt articulatè loqui, in hoc malũ deflexerũt.* Idẽ *faciebant in litera* ρ, *sonantes serana pro serua, ueraba pro uerba.* Cui *simillimũ uideri potest, quod* Græci *uocãt* Iotacismũ. Id *mihi uideor in quibusdã genere* Græcis *animaduertisse, nominatim in* Georgio Hermonymo, *qui se* Spartanũ *prædicabat: docebat autem* Lutetiæ, *recenti memoria plurimis adhuc notissimus.* Et *apud* Latinos *sentias quos-*

Labdacismus.

Iotacismus.

dã intorquere os, quoties hãc ſtudent nimiũ exprimere. I Alij quoties ſequitur uocalis in eadem ſyllaba, pro i, propemodũ ſonãt g, ut gecit pro iecit, egcio pro eijcio. Quanquã enim iota tranſit apud Latinos in conſonãtẽ, ſi præcedat in eadẽ ſyllaba uocalẽ, tamen ſonus debet eſſe medius inter uocalẽ & conſonantẽ. Sunt qui ſimili loco pro i, ſonant ferè z; ut pro ianua, zanua: pro Ieſus zeſus: pro iecit, zecit. Rurſus alij ſic ſonant tibijs, Virgilij, ut ante ſecundũ i, uidearis audire i conſonantem, & pro duabus efferunt tres. Sunt rurſus qui pro e, ſonant i, quemadmodũ pro a, o, de quibus ſuo loco dicetur conuenientius. Metacismus Addunt & Metacismum, dũ plus æquo exprimitur m, incidẽs in finẽ dictionis ſequẽte uerbo, cuius prima ſit uocalis: ut, plurimum audet: hic uolũt m euaneſcere, ut ſones plurimaudet: ſicut in illo Ciceronis, Quouſque tandem abutere, Tandabutere dici uolunt. Quod ut nolim refellere, ita credo nonnihil intereſſe inter ſonos, quum dicimus, animam agit, & quum anima agit. Nam in priore niſus ſentitur uolentis exprimere m. Vnde Fabius admonet m in talibus ſyllabis, neque prorſus audiri, neque tamen non audiri. Idẽ inter oris uitia cõmemorat ἰσχνότητα, quam exilitatem ſiue anguſtiam poſſis dicere, quæ quibuſdam adeſt natura, alijs morbo ſenióue nonnullis accerſita, dũ arctatis arteriæ circa imas fauces muſculis uox ſemicluſis labijs promitur. Cui contrariũ eſt πλατυασμός πλατυασμὸς, quum nimium diductis faucibus, & ore plus ſatis patulo ſermo promitur. Quorum illud ſi natura contingat, Ariſtoteles timidæ mentis argumentum interpretatur, hoc ſtolidæ. Hollandiæ uulgus ferè ſummis labijs loquitur, Germani ſuperiores contrà, penè

ab umbilico uoces ducunt. Vnde mihi uidentur hæc duo non solum ad uocis exilitatem, uerumetiam ad oris indecoram uel contractionem, uel diductionem pertinere. Nam in multis utrunque uitium deprehenditur, in quibusdam etiam nationibus ut peculiare ridetur. In non paucis autem deprehendas κοιλοστομίαν, quum uox uelut è cauo specu, éque recessu oris resonat. Et hoc uitium quibusdam addidit natura, quæ linguam dedit prima sui parte nimis astrictam, alioqui latiorē, unde fit ut uox fundatur in latera fauciū, atque hinc repercussa resonet, qualis umbrarum uox esse fertur: eóque qui simulant huiusmodi spectra, ex olla fictili uerba promunt. Quidā habent coruinū quiddam, quidā stridulum, quidam balbū ac senile; qualis est edentulorū oratio. Nonnullis totus sermo crassior est. Sunt qui uoluta intus lingua nescio quid Hebræū resonant. Sunt qui syllabas extremas audiri non sinunt, uerùm eas quodāmodo deuorant deglutiúntque. Quod pueri metu faciunt, ne deprehendantur inemendatè loqui indicio postremæ syllabæ, ita quibusdam populare est. Hos Græci peculiari uocabulo dicūt κολοβώτας, id est decurtatores. Rursum sunt qui postremas omnes acuant Hebræorum ritu. Sunt cornicines, quibus sonus per nasum erumpit potius, quàm per os, ut omittam quorūdam gargalismum, ructum, singultum, crepitum inter loquendū, stridores, sibilos, gemitus, screatus, tussicus, risus, quibus sermonis tenor interciditur. Denique innumera sunt uitia, quibus à recta pronuntiatione disceditur, quam Græci ὀρθοέπειαν appellant. De quibus incidet postea locus, ut aliquid dicamus. Hæc in hoc tantum admonui, ut infantem ab eorum conuictu

κοιλοστομία.

κολοβῶται.

submoueamus, qui uitijs huiusmodi sunt obnoxij: & siquid uel natura traxit, uel consuetudine contraxit huiusmodi uitiorũ, id maturè corrigatur. Iam est peculiaris quidã cuique genti oris sonus, quẽ proprijs uocabulis notare difficile sit. Quanquam enim Latini & Græci ijsdẽ penè literis utuntur, tamen agnoscas Græcum etiam Latina sonantem, & contrà Græcus agnoscit Latinum Græca sonantem. Hanc ob causam Fabius suadet quidem ut puer prius Græcis imbuatur, non uult tamen diutius in his hærere, ne peregrinus oris sonus prosequatur etiam Latinè loquentem. Fœdum est enim hominem in ea lingua uideri hospitem, in qua natus est: quod si negligentia acciderit, desidiæ crimen est: si affectatione, stultitiæ tribuitur. Nec desunt tamẽ qui hoc ceu bellum & elegans affectent, sic redeuntes nobis ex Gallijs, ut Latinè sonãtes uix intelligantur: & siquid habeat ea gens in dicẽdo uitij, puta uolubilitatẽ linguæ, cõfusos accentus, aut uoces nihil significãtes, interiectionũ uice subinde mixtas Latinis, id studiose repræsentent, quo ualde Galli uideãtur. Nos quoniã Græca ferè discimus in hoc ut ueterũ libros euoluamus, potius quàm ut cũ uulgo Græcorũ fabulemur, præstiterit utriusque linguæ rudimẽtis semel traditis, in Latinis potissimũ exerceri, donec cõfirmatus adolescens iunctis utriusque literaturæ studijs, tuto progredi possit. L. Et istã fabulam Vrse, haudquanquã surdo canis. V. Nunc si nõ est molestum audire, restat commemorare quid illi de sonãdis singulis elemẽtis tradiderint. L. Audiã perquàm lubens. V. Atque operæpretiũ est: nunc enim tota ferè pronuntiatio deprauata est, tum apud Græcos, tum apud Latinos. L. Quid audio?

V.Sic est. L.Vnde nam id accidit? V. Partim ex corruptela uulgati sermonis, partim hinc quòd soni uocum scribi non queunt. Et scis quàm nihil apud populũ stabile, nihil diuturnum. Verùm hoc interim mihi credas uelim, mox demonstraturo, si pauca de sonis elementorũ perstrinxero. Ordiar autem à uocalibus, quas Latinis esse quinque notissimũ est, a,e,i,o,u: Græcis septem, α,ε,η,ι,ο,υ,ω: & apud Latinos omnes ancipites esse: apud Græcos duas natura breues, ε,ο: totidẽ longas, η,ω: tres ancipites, α,ι,υ. Ex his A, diducto largiter ore profertur, lingua recta suspẽsa, hoc est, nec ad palatum superius afflexa, nec in anterius dentiũ uallum impacta, nec in latus dentium illisa, nec inter dentium hiatum inserta, uóxque prodit ex arteria profundiore, feriens superius palatũ. Quur autem uocales dicantur, à grammaticis iam olim reddita est ratio, uel quòd elegantius sonent, uel quòd per se sonent, uel quòd aliĳs, quæ consonãtes uocantur, uocẽ tribuant, alioqui mutis, nisi siquid ædant stridoris, aut strepitus, unde & semiuocalibus nomẽ. Sed quur Alpha inter uocales primas teneat, difficilior est quæstio. Quidam aiunt Cadmum ob hoc primum locum tribuisse alpha, quòd Phœnicum lingua bos appelletur alpha. At Hesiodus in paranda re familiari, primo loco secundum domum & uxorẽ ponit βοῶν ἀροτῆρα. Hæc ratio per me Cascis arrideat licebit, mihi probabilius uidetur, ideo prælatã apud Græcos inter ancipites, quòd hæc in compositione syllabarũ præcedit i, & y, quum ipsa nullã sequatur uocalem in eadẽ syllaba. Nam in uaco, & iaceo, prima migrauit in uim cõsonantis. Nec aduersatur huic rationi, quod adfertur ab

Vocaliũ sonus.

A

aliјs, hoc eſſe naturale, minimé que operoſum loquendi exordium. In loquendo ſiquidem nihil eſt prius, quàm diducere labia, mox nullo alio uel dentium uel linguæ uel labiorũ adminiculo uocem ædere, quam primam audimus in pueris naſcentibus. L. *Nec diſsimilem*
E *in ouibus balantibus.* V. E, *ſimili modo profertur, niſi quòd ore parcius diducto uox non erũpit ſurſum in cælum oris, ſed in linguam infimam, quæ leuiter ferit utrinque dẽtes molares, reductis introrſum labiјs.*
H *Inter hæc duo elementa, medium eſt* η *Græcorũ, quod effertur rictu minus diducto, quàm in* α, *biantiore tamen, ac minus in ima depreſſo ſono, quàm in* e. *Cognationem arguit primum quod apud Græcos,* α *frequenter uertitur in* η: & *contrà, ut* πρίηπος *pro* πρίαπος, & ἴηκχος, *pro* ἴακχος. *Contrà* ταν *pro* τὴν. *Apud Latinos ferè uertitur in e longũ, ut* κρῆτες *Cretes,* & σπλὴν *ſplen. Id ſi craſsiore Minerua tibi demõſtrari cupis.* L. *Craſſiſsima ſi potes, atque adeò, ſi libet, adipali.* V. *Iuſtũ eſt a, quod ſonant Itali. Immodicè diducto uel rotundato magis ore ſonant Vueſphali, referentes Ionicum quiddam, qui pro alpha ſonabant* ω *mega, dicentes* θῶυμα *pro* θαῦμα, & ὠυτὸς *pro* αὐτός. *ut aliј contrà,* ω *uertunt in alpha, pro* τῶν νυμφῶν, *dicentes* τᾶν νυμφᾶν, μουσᾶν *pro* μουσῶν, πρᾶτος *pro* πρῶτος. *Item* ε *uertitur in* η, *ut* ἤυσε μέγας τε, & *pro* ἐβουλόμην, ἠβουλόμην. *Hæc nimirum arguunt his literis uicinitatem quandam in ſono fuiſſe.* η *uerò ſonuiſſe uidetur apud Græcos, quod nunc ſonat a, Scotorum, aut Hollandorũ quorundam: neque enim omnes eodẽ modo pronunt, ac de uulgo nunc loquimur, ne quis eruditus exiſtimet hæc ad ſe pertinere. Quum enim hi dicunt ama, me-*

diam uocem audis inter ama & eme Italorum more pronuntiata, quemadmodũ alij, quos diximus Ionicum quiddam referre, penè sonant omo. Nunc fac ut oculis os, auribus sonum obserues, dicam primum Italicè, mox Scoticè, postremo Vuespalicè. L. *Isthic sum.* V. *Ama, ama, ama. Fama, fama, fama. Ianua, ianua, ianua.* L. *Crassissimè profectò dicis, sed tamen ad docendũ apposité. Verùm age dic, discernuntúrne hæc apud Græcos?*

V. *Vix sentias, sed iam admonui pronuntiationem esse corruptam. Siquidem quam nunc habent eruditi, non aliũde petunt, quàm à uulgo, scis quali magistro. uerùm de his mox. Iam in e pronuntiando non leuiter peccat uulgus.* L. *Quid ita?* V. *Quia literam eandem aliter atque aliter sonant, nunc ore contractiore, nũc diductiore. de nostratibus loquor. Nam Italorum hîc, ut in alijs plerisque, correctior est enuntiatio.* L. *Expecto exemplũ.* V. *Dicam in genere, Quũ e finit syllabam, sat rectè sonant. quum adhæret illi consonans, uel a sonant pro e uel u, hoc est a Scoticum. Demo probè sonãt & peto: at perago, peruia, sperma, diductius resonant, quàm par est, & in lego contractius efferunt quàm in lex, in rego quàm in rex, in rebus quàm in res. Verùm id potissimũ accidit, quum e excipitur à consonante r: quũ enim dicunt aspergo, secunda syllaba, nihil aliud sonare uidetur, quàm in sparta prior, & in peruius prima minimum, aut nihil discernitur ab ea quæ præcedit in paruo. Item in pertundo & partu, erro & arra, uerro & uarro. Idem uitium sequi solet etiam Græca sonantes, ni fuerint diligenter admoniti. Vix enim in πέρθω, & παρθένος discernũt primas syllabas. Quanquã hæc fœlicissimè di-*

ſtingunt Itali.*Vix in alia litera magis errat* Gallorum *uulgus,a pro e ſonantium,ſiquando uocalem excipiat n,aut m.*Nam *pro quendam ſonant quandam,pro ualent ualant, pro redemptus redamptus,pro emblemata amblemata, pro uendo uando,pro uentoſus uantoſus,pro tēpus tampus.*Hunc *errorē ſubinde deprehēdimus etiam in codicibus* Gallorū *manu deſcriptis aut excuſis.*Hîc *tamen emendatior eſt* Picardorum *enuntiatio,nec ulli magis peccāt,quàm qui ſibi mirè* Gallicè *uidētur loqui.*Quod *nō in aliud monemus,niſi ut & protinus dediſcant pueri,ne prauus uſus hæreat* Latina Græcáue *ſonantibus,néue pro* ἔμπορος *enuntient* ἄμπορος,*pro* ἔνπεςα,ἄνπεςα. L.*Prorſus ita res habet.*

Galli a pro e ſonantes.

I V.*Iam i,minus etiam diducto rictu ſonatur,ac penè coeuntibus dentibus,quibus ſenſim lingua illiditur, qua parte ſunt genuini,ſic ut labia nihil adiuuent ſonitum,ſed reducantur potius aliquantulum,ut in e.*

L.*Teneo.* V. Et *hîc bifariā peccatur à multis.*Siquidem *apud* Brabantos,*campeſtres quidam pro i,ſonant diphthongum* Græcam ει, *quam euidenter audis quū noſtrate lingua dicis ouum,& quum* Latinè *dicis, hei mihi,uelut i quum pro uia dicunt ueia,pro pia peia.* Rurſus Scoti *quidam pro e,ſonant propemodum i,dicētes pro faciebat,faciÿbat.*Ea *conſuetudo ſic à puero inhæſerat* Ioanni Coleto, *uiro alioqui facundo & erudito,ut nec in pronuntiando,nec in ſcripto uitaret quamlibet admonitus ab amicis.* Ne *is quidem nouus eſt error.*Siquidem Victorinus Afer *obiurgat diſcipulos ſuos,quòd e,uerterent in i:& rurſus i,ſcriberent pro e.* Ac *priſci grammatici,cúmque his* Fabius,*oſtendunt eſſe quendam ſonum mediū inter e & i:unde factum*

est ut alij hãc, alij illam usurparent in eisdem dictio-
nibus, uelut heri & here, aduerbiũ sono uocalis discer Here
nebatur ab heri & here nomine. Eiusdẽ arbitror esse Heri
generis, tempori & tẽpore, luci & luce, uesperi & ue- Tempori
spere aduerbia. Hæc interdũ transit in consonantem,
quam nõnulli, sicut antè monuimus, plus satis sonant,
sic dicentes ieci, quasi dicant geci: & maiestas, quasi
sit magestas. Idẽ usurpant in Græcis dictionibus, quum
i, apud Græcos semper sit uocalis, nec unquam præce-
dat alteram uocalem in eadem syllaba, ut ἴαβος, ἴαμ-
βος. *unde perperam quidam iambus sonant dissylla-*
bum, quum uox ἀμφίβραχυν *reddat. Sequitur o, simi-* O
liter ex arteria prodiens, quemadmodum a, lingua re
cta quidem, sed introrsum modicè reducta, nisi quod
ore non solum diducto, uerumetiam rotundato, quod
ipsa elementi figura uidetur admonere: quemadmodũ
i, sua forma monstrat uocis exilitatem, & e, labiorum
reductionem nobis ueluti pingit. Item A, patens infer-
nè, rictus diductionem pingit. Peccatur & hîc à uul-
go, nostrate duntaxat. nam Græci Italique rectè so-
nant. L. *Quo pacto?* V. *Primum Batarui literã hanc*
promunt ore contractiore, quàm opus est. Deinde ean-
dem non eodem modo promunt. Rotundius enim so-
nat in nos, quàm in non: in nono, quàm in nónne: in
omen, quàm in omne. In posterioribus enim nostri pe-
nè sonant pro o, u Vuesphalicum. L. *Planè sic ha-*
bet. V. *At faciam ut clarius etiam rem perspicias.*
Quod discrimen uulgo facimus inter on, quod est in
tondere, & inter un, quod est tũdere? Nec aliud sonat
o, in rhombus quàm u, in tumbo. Item in sunto, & son-
tes. Atqui o diductiore rictu pronuntiandum erat.

L. Quàm multa peccamus imprudẽtes. Vel ab asinis discere poteramus huius literæ pronuntiationem, unde illi apud Græcos nominis initium, ὄνος, & ipsi sono ὀγκηθμός.. V. Item ω mega nihil differt ab ο, nisi quod α longum differt ab α breui. Nam pleniore sono profertur, de quo suo dicetur loco. Pro u uerò formabis

V V Gallicũ, si labia paululũ exporrecta iunxeris. Eandẽ literam rotundiore mugitu sonant Germani, immodico Vuesphali. Nec desunt tamen apud Italos, qui Gallorũ more sonent, ueluti Bergomates. Nonnulli contrà labijs ad trium digitorum spatiũ indecorè porrectis, nimirum Batauis contrarij, Romani modicè. Nec omnibus fœliciter cedit huius uocis affectatio. Nostrates enim quum affectant Vuesphalorũ imitari mugitum, nõ possunt id perpetuò facere, subinde lingua relabẽte ad inolitam, uelutíque natiuam consuetudinem. Hanc inæqualitatem frequenter animaduerti in sacrificis Britannis. Nos in hac pronuntianda parũ etiam nobis ipsis constamus, nonnunquam in eadem dictione, uelut in nullum, mullum, & Tullium. In prima siquidẽ audis u Gallicum, in postrema u Vuesphalum. Idem sentire licet in huc & hunc, in illud & illũ. Sona Batauicè fontes. L. Fontes. V. Sona fundere. L. Fundere.

V. Quod discrimen audis inter utriusque dictionis primam syllabam? L. Nullũ. V. In rhombo & plũbo, quid interest inter u & o? L. Profectò nihil. V. Nũc mihi consydera eiusdẽ literæ sonum non eundẽ. Sona sunt. L. Sunt. V. Tolle n, & dic sutor. L. Sutor. V. An nõ sentis longè diuersum sonũ? L. Quidni? V. Rursus, sona plumbum Batauicè. L. Plumbum. V. Abijce liquidam, & dic Pluma. L. Pluma.

V. Quid simile huic u, cum illo? L. Nihil. V. Idē senties, si ex tundere facias tutudi, ex fundere fudi. Verùm in his fortassis aliquantulum patrocinabitur antiquitas, quae sont & dicont, quàm sunt & dicunt, scribere maluit. Apparet enim & apud illos paulo sonantius fuisse u sequente liquida n & m, quàm in alijs dictionibus, quemadmodum contrà in nonnullis mediū sonum obtinebat inter u & i, ut in optimus, pessimus, unde ueteres has uoces per u scribendas putabāt, optumus, pessumus, quòd in his aliud quiddam sonaret i, quàm quod in opimus & fimus. L. Probabile est quod narras. V. Tantum de inconstantia. Nunc ad cætera propero. V, Gallico respōdet υ Græcorū, uel ipsa teste figura, quae nobis cum illis communis est, nisi quòd nos sinistram lineam infernè protraximus υ y. V, Vuesphalico respōdet Græca diphthongus ου. Argumentum est, quòd in usurpandis Græcorū uocibus, ueteres frequenter υ Græcum uerterunt in u nostrum, uelut in ὗς & sus, in μῦς & mus, in ὑπὲρ & super, ὑπέρβιος & superbus. Quin & Latini ex sylla sullam faciunt, ex ἀφύα apua. Idē arguit quod Galli uulgo pro θύειν dicunt tuer, id est mactare, usurpata uoce Græca, nisi quòd abijciūt aspirationem. L. Poteramus istud uel ab aui ridicula discere, cui Græcis à cantu natiuo uocabulum κόκκυξ, quae in θέος cantus non i sonat, sed u Gallicum, & hanc Latini cucûlum, ni fallor, uocant. Optumus υ y ου Superbus Tuer κόκκυξ Cucûlus

V. Quî scis an auis hæc non eodē modo canat apud Græcos, quo apud nos? Sed ad rem. Rursus ου uertunt in u productum, ut μοῦσα musa. Hoc adeò uerum est, ut prisci Latini, siquando uolebant syllabam haberi longam, addere soleant o, loumen scribētes pro lumen, Loumen

noumen & floumen, pro numen & flumen. Habet *autem omnis syllaba longa sonum uegetiorem breui.Nam producta uocalis, quemadmodum & diphthongus, gemina quodammodo uocalis est.Atque ex huius rei neglecta distinctione grauissimus error, quum apud* Græ*cos, tum uerò apud* Latinos *extitit.Apud* Græcos *enim, ut dixi, sunt natura longæ,* η *&* ω*: cúmque his omnes diphthõgi, breues* ε, ο, *apud* Latinos *uocales omnes sunt ancipites, licet non iisdem syllabis.* Quanquam *autem* Græcus *pronuntiando confundit longarum ac breuium discrimen, tamen scripturà distinguit.Apud* Latinos *non idem fit.*Qua *de re pòst referam quod accepi.*

V *cõsonans* Illud *notissimum est, u literam aqud* Latinos *frequenter transire in naturam consonantis, interdũ elidi, nonnunquam sic admisceri consonantibus, ut propemodum euanescat, at non quibuslibet.*Consonãs *fit, quoties præponitur uocali, uel sibi, uel alteri in eadem syllaba, ut uanus, uenor, uinum, uoueo, uulnus, seruus.* Eliditur *sequens m, uel n, ut in enimuero & inuidia.* Docent *hoc uersus* Terentiani, Sine *inuidia laudem inuenias, & amicos pares.*Et, Enimuero *Daue, nil loci est segnitiæ neque socordiæ.*In *quorum priore nisi primo loco sit tribrachus, sininui, non constat senarius trimeter, sic ut secundo sit spondeus dia lau, dia, contractis in unam syllabam: quanquã potest & proceleusmaticus accipi: in posteriore nisi primus locus habeat anapæstum, non constat uersus tetrameter.* Neu*trum autem fieri potest, nisi illic elidas u, hîc u cum m, quæ inter consonantes fermè solet elidi præcedens uocalem.* Admi*scetur autem his consonantibus, q, c, g, & s, ut qui, cui, æquor, sanguis, anguis, lingua, cõsuesco,*

& suauis, si adsit synæresis, & faciat dissyllabum: nec tamen hîc prorsus euanescit. Vulgaris lingua idem facit in pluribus, uelut quum dicit fatuum, u admiscetur d. Item quum sonant duo, coniungunt t. Græci uerò quemadmodum pro nostro f, utcunque sonant φ: ita u nostrũ consonãs, quo reddant non habent, nisi quòd recentiores in hoc abutuntur β, de quo paulopost dicetur. Siquando coguntur nostra suis literis scribere, pro Valentinus faciunt οὐαλεντῖνος, pentasyllabum. In hũc, opinor, usum AEoles repererãt digamma, quod mediũ esset inter u consonans nostrum & φ. Item quoties exprimunt Quintus, non aliter possunt, quàm κύιντος, quòd eam literam uelut euanescentem nesciant. Apud illos enim υ, nullam præcedit uocalem in eadem syllaba, præterquam in diphthongo abusiua, υι. Indicauit hoc Quintilianus in æquor & æquum, reddi sonum quẽ Græci nullo modo possint exprimere. Hactenus de uocalibus aliquot. Nũc ad diphthõgos accingor. L. Vt lubet. V. Primùm illud manifestius est, quàm ut uel ab eruditis Græcis negari possit, pronuntiationem, quæ nunc uulgo Græcorũ cum doctis est communis, perperã sonare diphthongos aliquot, & simplices item aliquot uocales. L. Quas? V. Nónne η, ι, υ, υι, ει, οι, indiscreto sono pronũtiant? L. Ita mihi uidetur: aut siquid est discriminis, uix aures percipiũt. V. Frustrà igitur sunt distinctæ literæ, si sono nihil differũt. L. Apparet ueteres aliter pronũtiasse. V. Rursus aliquot ideo dicũtur propriè diphthõgi, quòd duæ uocales ut scribũtur, ita sonantur, quòd idẽ in his non fit quæ dicuntur abusiuè diphthongi. L. Sic est. V. Atqui in αι, οι, ει, quid audis nisi simplicẽ uocalẽ, in prima e, in cæteris i?

Duas

De diphthõgis.

L.Nihil prorſus. V.Nequid iam diſcæptem de αυ & ευ, in ου quid audis niſi u, Vueſphalicum? Non enim aliud ſonat prima huius uocis ἄρω,quàm prima huius ἐρῶ.Nec aliud ſonat ultima in θαυμαστοὶ,quàm ultima in ἐλλωισὶ,aut ἀκονιτὶ.Nec aliud penultima in ἀλήθεια,quàm in σοφία.Proinde aut fruſtrà diſcernuntur à diphthongis impropriè dictis,aut alio ſono proferebantur,quàm hodie proferuntur. L. Non habeo quod refellã. V. Rurſus,quid aliud audis in ultima γραμματικῆς, quàm in ultima,κλιμακὶς? Quid aliud ſonat penultima in μία pro una , quàm in μῦα pro muſca,& ἀφύα pro piſce? L.Aut omnino nullũ,aut perquàm tenue diſcrimen eſt. V.Et tamen extra controuerſiã eſt,literas tota natura diuerſas eſſe. L.Demiror. V. Et quid mouit Latinos,ut tanto aliter ſonarent au & eu,quàm Græci?Quid enim ſimile παῦλος & Paulus,εὔιος & Euius?Et tamẽ opinor,hîc Latinorũ pronuntiationem emendatiorẽ eſſe,quàm Græcorum.Apud nos enim utraque uocalis auditur in audio & euge:à quo ſono Græcorũ aures intantum abhorrent,ut quum noſtra ſonare conãtur,áúdio dicant tetraſyllabum pro triſyllabo,audio:& cláudus triſyllabum pro claudus diſſyllabo:pro heu monoſyllabo,heu diſſyllabum. Atqui ſi Græci rectè ſonant αυ & ευ,ſeruandus erat idem ſonus υ,in οὗτος & λόγου. At in his nihil auditur quod ullo modo uergat ad ſonum f, aut u conſonantis. Porrò quũ ſua efferunt,in diphthongo propemodũ ſonant f,aut u conſonans,ueluti meditans adhærere ſequẽti uocali,ut ὀρφεὺς,βασιλεὺς,βασιλεύω, εὐαγγέλιον. Atqui diphthongus non conflatur ex uocali & conſonante. L.Quo ſono credis hæc ueteres ex-

tulisse? V.*Referam quod in senatu* Grammaticorum *audiui.* L.*Sat erit.* V.*Coniecturam faciebant ex linguis popularibus, in quibus utcunque corruptis resident antiquæ pronuntiationis uestigia.* οι *diphthongus* Gallis *quibusdam est familiarissima, quum uulgari more dicunt, mihi, tibi, sibi: aut quum pronuntiant* Moi
fidem, legem, ac regem. Hîc *enim audis euidẽter utranque uocalem o & i.* Foi
L.Sic *est profecto.* V.Ad *eum* Loi Roi
propè modũ sonuisse ueteres arbitror, μοι, σοι, οἱ, τοῖος, & κοῖλοι. *Alioqui quorsum appellãtur diphthõgi propriæ, nisi eadem syllaba geminæ uocalis sonum ædat?* Diphthongi propriæ.
Atque *ob id producitur & diphthõgus omnis, ut utraque possit audiri.* L.Probabile *narras.* V.Iam αι *diphthongum euidenter audire licet in lingua* Germanorum, *quum nominant* Cæsarẽ, *quanquam hîc* Batavi *propius accedunt ad sonum e, uel ῆτα, quod penè faciunt, ut dictum est, perpetuò in a uocali.* Neque *non sentitur apud nos diphthongus* ει, *si* Hollandicè *dicas ouum, paratus, uersutiæ, maius, facinus, seductus, caro.*
Apud Gallos *hæc rarius auditur.* ου *uerò arbitror priscis ferè sonuisse, quod* Batauus *sonat, senex, frigidus,* Oudt Cout
& aurũ, aut eam tunicæ partem quæ tegit brachiũ. Gout
Rursum Latinam *diphthongum æ audis, quum sonat* Mouue
malus, uadit, consilium, sapor. OE *uerò quũ sonat panem, nudum, & rubrum, callidum, & fragile, aut ne-* Quaet
cessitatem: aut si dicas Gallicè, *tribus uicibus:* Britãnicè, Trois fois
nix. Quanquam *in his linguis deprehendas & alias diphthongos à* Græcis *pariter ac* Latinis *dissonantes, ueluti quum* Gallus *dicit, melius, paruum, aut fastidiosum, aut periculosum.* Mieulx Peu
Item *quum* Batauus *dicit, mendacium, ceruical, aut ianuam, aut* Iudæum: *quũ* Galli, Fascheux

Fleur *florem, aut honorem.* Cui *non dissimilem habent* He*bræi.* In *nonnullis audias tres uocales, ut quum* Galli
Beau *dicunt formosum patrem, in formoso audis, e, a, & u,*
quum dictio sit monosyllaba. In *alijs diphthongũ in-*
Riedt *uersam, ut cum* Batauus *sonat arundinem, aut mar-*
garitam pro fœmina: audis enim i ante e. Item *quum*
Gruet Coloniẽsis *dicit salutem, audis u ante e.* Rursus *quum*
Huis Hollandicè *dicis, dulce, aut bonum, audis diphthon-*
gum nouam, nullis literis exprimendam, sed sonum
Bruit *quendam medium inter o & u.* Quum *dicis, domum*
Fruyt *aut murẽ, audis i post u in eadem syllaba.* Aut *quum*
Gallus *sonat famam aut fructum.* Verùm *hæc perse-*
qui non est huius instituti, præsertim quum nationes
quædam nihil omnino sonent absque diphthongo. Ex
his autẽ quæ retulimus, satis est intelligi, & diphthon-
gos posse sonari, & olim sonari solitas. L. Quæ *res*
abiecit eas? V. Nihil *aliud, opinor, quàm loquendi*
deliciæ. Nam *mulierculæ quondam elegans habebant,*
semicluso ore, uixque motis labijs sonare uerba, sic ut
uix audiretur exitus. Diphthongi *uerò ferè torquent*
os, multúmque resonant, quod nunc habetur indecorũ,
& ut rusticanum ridetur: inde primùm apparet exor-
tas diphthongos impropriè dictas: deinde paulatim
idẽ in alijs nonnullis causæ sunt illiteratorum deliciæ.

L. Non *leuis incommoditas, siquid cui dictes scriben*
dum, aut siquis ex alterius recitatione suum emendet
codicem. V. Maxima. Quînam *sciet is qui excipit,*
quum audit uulgato more sonari οἶνος, *an scribere de-*
beat ἶνος, υἷνος, ἧνος, ηἷνος, *aut* εἶνος? L. Nequaquam,
nisi sit eruditus. V. At *non semper nobis cum erudi-*
tis res est, & quædam uoces huiusmodi sunt, ut doctus

etiam possit hæsitare, uelut in ὑμῶν & ἡμῶν: quod si ὑμῶν sones, per u Gallicum aut propemodum, & ἡμῶν per a Scoticum, hoc est, per e diductius, sublatus est error. Habes de diphthongis. *Iam longarū breuiúmque syllabarū discrimen magna ex parte sublatū est, & in* Græcorum *& in* Latinorū *pronuntiatione, quum olim plebes imperita exploserit atq; exibilarit histrionem qui paululum se mouisset extra numerum, aut si uersus pronuntiatus esset una syllaba breuiore aut longiore, quod à* Cicerone *literis proditum sciunt omnes qui literas sciunt, ex quo colligitur, & recitatorem seruasse spatia syllabarū, & illiteratam multitudinē, præsertim urbanā, auriū sensu diiudicasse.* Nūc *quis offenditur, uel apud* Græcos, *uel apud* Latinos, *nisi siquid arguat accentus, quod in multis non potest: imò frequēter accentus ducit in errorem, dū facit uideri longam, quæ breuis est, & contrà.* Qui *uerò docti nunc discernūt an dicas pláne impostori, an plâne, apertè, an planè, affirmans, quū in prima dictione sit pyrrhichius, in secunda trochæus, in tertia spōdeus?* Rursus *an dicas malo pro uitioso, an malo pro potius habeo, an malo pro arbore, siue pomo, quū in prima uoce sit iambus, in secunda trochæus, in tertia spondeus?* L. Non *satis assequor quæ fuerit illa ratio saltandi ad uocem alienam.* V. Audita *referam, iudicij periculum penes alios esto.* L. *Ϫάρρει. non hîc agitur apud prætorem.*

De quantitate syllabarum.

V. *Scis quosdam dictos mimos, inter quos celeberrimi fuere* Publius & Laberius. L. Scio. V. Hi *simul & recitatoris & histrionis officio fungebātur, pronuntiātes uersus sibi cognomines, hoc est mimi mimos, & ad propriā uocē gesticulantes.* Erat *aliud histrionū genus, qui*

muta gesticulatione repræsentabant poetarum longas fabulas, sic ut spectator intelligeret argumentum saltationis. Quo de genere diligenter tradidit Lucianus. *Rursus erat recitatorum genus omnium honoratissimum, qui sua recitabãt populo sine gesticulatione corporis, nisi quantum oratori conceditur, uocẽ, oculos, uultum, & corporis motũ sententijs accommodare: sic* Virgilius, *sic* Horatius, *sic* Plinius *sua recitabant populo, sic &* Philemon *suam ipsius fabulam populo recitasse legitur, quum nemo saltaret.* L. *Quatenus isthuc oratori conceditur?* V. *Si uno lapsantẽ ac balbutientem narres, indecorum fuerit eam rem corporis gestu referre: aut si mulieris, pueri, senis,* Germani, Galli, Britanni *uerba referas, ridiculum fuerit ipsa pronuntiatione mulierem, puerum, senem,* Germanum, Gallum, *aut* Britannum *exprimere.* L. *Iucundum quidem esset.* V. *At non protinus bono uiro decorum est quod delectat.* Plato & Fabius *concedũt, ut modicè uox loquẽtis ad ea quæ narrantur accommodetur: ueluti si recites ex historia, lugentem, minitantem, blandientem, lasciuientem, satis est aliquam rei similitudinem apparere in oratione. At fit interdum, ut aliquid loco additum ex uocis aut gestus alieni facta imitatione gratiam habeat. Postremum genus est, quum unus recitat fabulam, & ad huius uocem histriones personati, gestus attemperant. Huius generis erat* Roscius, *quem accepimus cum* M. Tullio *decertasse, utrum ille sæpius uerbis alijs eandẽ efferret sententiam, an ipse sæpius uariatis gestibus repræsentaret.* L. *Vnde colligis hoc fuisse genus histrionum?* V. *Primum ex ipsis* Terẽtianis *fabulis, in quarum calce recitator dicit,*

ualete & plaudite, Callipius recensui. Si *singulæ personæ suas uoces promunt, quis est locus* Calliopio? L. Dicis *nonnihil.* V. Accipe *grauius argumentum.* Ex Hecyræ *prologo liquet eum qui præfatur solere fabulas emere, eásque recitaturũ ediscere.* Alioqui *si singuli suam portionem sonabant, quur unus hæc præfatur?* Rursus *qui præfatur in* ἑαυτὸν τιμωρούμενον, *queritur non haberi rationẽ suæ senectutis, ad quem deferrentur fabulæ turbulentæ.* Nam *nunc, inquit, nouas qui scribũt, nihil parcunt seni.* Siqua *laboriosa est, ad me curritur.* Si *lenis est, ad alium defertur gregem.* Quòd *siquis contẽdit hæc ab eo dici, qui suo periculo fabulã emere ac proferre, quíque præcipuas fabulæ partes agere soleret, nõ inficior & illud fabularum fuisse genus, quo singuli personati sua uerba sonabant appositè gesticulantes.* Quod *accepi refero.* Nũc *ad id quod intermissum est redeo.* Quũ *audis,* Legi, *quî scis an prior longa sit, an breuis?* Rursus *quũ audis* Θεοφίλῳ, *nónne* Latinus *credat penultimam productam, nimirũ accentu* Latino *deceptus?* L. Prorsus. V. *Accentus igitur incertus est index spatij syllabici, præsertim in* Latinis *polysyllabis.* L. *Est igitur alia ratio dignoscẽdi?* V. *Erat olim sine controuersia, nunc ea propè in totum obsoleuit.* L. *Quod aliquando fuit, potest instaurari.* V. *Sunt quidam adeò crassi, ut non distinguant accentum à quantitate, quum sit longè diuersa ratio.* Aliud *est enim acutum, aliud diu tinnire: sicut aliud intendi, aliud extendi: quanquã nihil uetat eandem syllabã & acutum habere tonum, & productum tempus, uelut in* Vidi & Legi *præteritis.* At *eruditos noui, qui quum pronuntiarent illud* ἀνέχου καὶ ἀπέχου,

Calliopius recensui.

Accentus.

mediam ſyllabam, quoniã tonum habet acutum, quantum poſſent producerent, quum ſit natura breuis, uel breuiſſima potius. Et ferè qui Græca legunt, accentus obſeruatione confundunt ſpatium moræ, ſic enuntiantes μενέλαος, quaſi penultima ſit breuis: & μενέδημος, quaſi duæ poſtremæ ſint breues: quemadmodum in θεόδωρος, παράκλητος, εἴδωλα, aliíſque innumeris. Nec ita multis contingit ſonare Græca, ut accentuum ſimul & morarum rationem obſeruent, uel in carmine. Loquor autẽ non iam de uulgo, ſed de eruditiſſimis quoque. Minus eſt erroris in Latinis, ſed tamen illic quoque tonus acutus ac inflexus obſcurat cæterarum ſonum, ut in Vidébimus, congruit accentus cum quantitate: at in Legebâmus, ſola penultima uidetur eſſe producta, quum ſecunda ſit æquè longa: in Amauérimus, ſola antepenultima, quum ea ſit breuis, ſecunda producta. L. Omnino ſic obtinuit uſus, quẽ dediſcere diffi cillimũ eſt. V. Atqui qui deguſtarunt muſicam, nullo negotio diſtingunt inter longam, breuẽ, & inter acutam & grauem. Nihil enim eſt aliud pronuntiatio, quàm modulatio quædam uocum numeroſa. Eſt enim & in oratione ſoluta pedum ratio, licet non perinde certis aſtricta legibus, ut in carmine: quæ ſi confundatur, non magis erit oratio, quàm cantio cantio, in qua graues cum acutis, longæ cum breuibus temerè confun duntur. Vnde quidam priſcorum grammaticorũ non inſcitè dixerunt, accentum eſſe animam dictionis. Et tamen hodie talis eſt etiam eruditorum pronuntiatio, qualis eſſet illa ridicula cantio. Scis, opinor, canere cithara. L. Vtcunque. V. Nónne frequenter imam chordam pulſans producis ſonos, & ſummam tangens

breuibus insonas, aut contrà? L. *Frequenter, quanquam hoc discrimen euidentius est in flatili musica.*

V. *Vnde igitur nos sumus usqueadeò ἄμουσοι, ut omnes acutas syllabas sonemus productiore mora, graues omnes corripiamus?* Vel *ab asinis licebat hoc discrimen discere, qui rudentes corripiunt acutam uocem, imam producunt.* L. *Idem propemodum facit cucûlus.* V. *Quatuor enim rationibus curatum est à priscis, ut omnes syllabæ, quantũ licet, clarius audiantur, ne qua suffugiat aures, aspiratione, tono, productione & diphthongo.* Clarius *enim auditur prima in hero, q̃ in ero.* Et *magis auditur li in ligo, quàm in intéllígo.* Et *sonantior est prior in μῶμος, quàm in μόνος.* Itidẽ *in amãuérimus, sonãtior esse deberet ma secũda, quàm a, prima: ut in ãmã, sit iambus, uĕrĭmŭs, tribrachus, nisi quòd prima trium acuitur, & ob hoc sonantior, quasi musicus per breuẽ, longum, & tres breues sonet, re fa re re re, ămāuĕrĭ mŭs.* In *hac dictione sonantiores sunt secunda, quia producta, & proxima tono acuto, licet breuis.* Quoniam *autem uocales principes sunt sonorũ, diphthongum audibiliorem faciunt duæ res, gemina uocalis, & productio moræ.* Sonantior *enim est prima in* Audio, *quàm in* Adeò: *& udus, in οἶνος, quàm in ὄνος & ἴδω.* Horum *si nihil obseruatur, quid est oratio, nisi incompositus uocum strepitus?* Iam *intentio uocis & productio percipi non potest, nisi ex aliarum comparatione.* Potest *enim eadem esse breuis & longa, grauis & acuta, si ad alias atque alias cõparetur, ueluti uox pueri grauis, acutior est uoce uiri acuta, & syllaba breuis sic pronuntiãtis ut* Cartusiani *pronuntiãt psalmos festis diebus, productior est longa,*

Accentus.

uolubili lingua pronuntiantis: quemadmodum sacrifici quidam expediunt preces solennes, dum ad alia quæ magis sunt cordi festinãt. L. *Intelligo.* V. *Quum & idem inter dicendũ nunc lentius pronuntiat, nunc celerius, nunc demissius, nunc clarius, utcunque sermonis ratio postularit. Nam & oratores in exordijs, in quibus oportet sedatam esse dictionem, longiore mora pronuntiant syllabas, quàm in affectibus ubi iam incaluit oratio. Atque adeò in hac oratione, Primum optimam spem de se præbebat, sobrius, quietus, placidus erga socios, obseruans & officiosus erga maiores, mox in diuersum uersus, cœpit amare, potare, rapere, prodigere turpiter omnia: prior pars lentius sonatur, quàm posterior.* L. *Fit idem à musicis.* V. *E proximis igitur petenda est & tonorum & morarum differentia.* L. *Quæ ratio est breuis ad longam?*

Breuis. Longa. V. *Dupla, ut aiunt grammatici: uerùm in dicendo non est necesse tam exactè rationem obseruare, ueluti fit in concentu musico, aut ueluti si quis saltet ad citharã. Sat est si longa, sensibili mora distinguatur à breui. Nam fieri potest ut una longa respondeat duabus breuibus, aut amplius: rursus ut respondeat uni breui & dimidio. Iam sunt dictiones duriores, quæ plus spatij postulant, quàm aliæ, præsertim monosyllabæ. Diutius enim sonat, stant tristes, q̃ stant acies, non solũ ob consonantes in eandẽ syllabam coeuntes, uerumetiã ob sequentẽ syllabã, quæ excipit, difficiliorẽ. Item plus moræ desiderat prima in Structus, q̃ prima in Legero, quũ utraq; sit longa.* L. *Liberasti me magno scrupulo.* V. *Imò qui exactius super hisce rebus conscripsere, docent in quibus syllabis sufficiat unicum tem-*

pus,in quibus unũ ſemis,in quibus duo ſemis,in quibus tria. L.*Audio nouam muſicam.* V.*Haud tamen abſurdum eſt quod adferunt.*Si *uocalis,inquiũt, natura breuis eſt, & ſequitur unica conſonans, eáque ſimplex,unicum tempus obtinebit,ut cáput,*λόγος.*Rur ſus ubi uocalem natura breuem,muta cum liquida ſequens,aut alioqui geminata,reddit ancipitem,tempus erit unum ſemis,ut lachryma, recludo,cygnus,*Atlas: τέκνον, τέκμαρσα, ἀναμιμνήσκω. *quod à quibuſdam obſeruatur etiã in diuerſis dictionibus,ut* Tribuláque,trabeǽque.Item,Terráſque tractúſque maris.Sed *potiſſimum ſi tres ſint conſonantes,aut prior ſit ſ, habeátue incluſam,ut præmia ſcribe:a produci poterat,nec aliter produci uolũt quidam, quàm eliſione ſ: & littora* Xerxes,*quia ſequitur duplex.*Iam *quæ natura uel poſitu longæ ſunt, harum duo ſunt tempora, ut dos, mors.*Rurſum *ſi uocali natura longæ adhæreat unica conſonans in eadẽ ſyllaba,in his tribuunt moræ tempora duo ſemis, hoc eſt, duo breuia, & ſemibreue,ut ſol.*Porrò *tria tempora uolunt eſſe,quum uocalem natura longam duæ conſonantes ſequuntur,aut una duplex,ut mons,rex.*Huiuſmodi *multa referebant ex authore* Priſciano:*cuius authoritas ſicui parũ grauis eſt, habet ſimile quiddã* Quintilianus *libro nono,tractãs de cõpoſitione.*Teſtatur *enim nõ omnes breues ac productas eſſe pares,ſed eſſe breues,breuiores,ac breuiſſimas:contrà longas,longiores,ac longiſſimas.exẽpli gratia producit uerſiculum* Maronis *ex* Tityro,

Agreſtem tenui muſam meditaris auena.

Q*uanquam hîc noſtri codices habent* Syluestrem *pro* Agreſtem,*uerùm id nihil ad rẽ.*In Agreſtem *duæ pri-*

mæ syllabæ natura breues sunt, & tamē gre, secunda, facit priorem longam. Dat igitur, inquit, aliquid ex suo tempore. Quomodo dat, ni habet plus, q̄ quæ breuissima, qualis ipsa esset detractis cōsonantibus? Nunc unū tempus accommodat priori, & unū accipit à sequenti: ita duæ natura breues, positione sunt temporū quatuor. Concursus igitur mutæ & liquidæ in gre, tardiorem redderet syllabæ pronuntiationem, etiam si nulla consonans sequeretur: nunc quia sequitur st, duplicatur tarditas, uel triplicatur potius, cuius portionem transfert in primam natura breuem: tametsi Priscianus non tribueret primæ duo tempora, sed tempus unum semis: nec secundæ tribueret amplius, nisi ob uocalem utrinque cinctam gemina consonante. Verùm hæc minutiora sunt: potuisset enim omnibus breuibus geminum tempus assignari, si placuisset senatui populóque grammatico, ita nihil opus fuisset temporis unius sectione. Aliquanto pòst Fabius non inficiatus, à scriptoribus traditum, finalem breuem pro longa accipi. Aures tamen, inquit, consulens meas, intelligo multum referre, utrúmne longa sit quæ cludit, an pro longa. Neque enim tam plenum est dicere, incipientem timere: quàm illud, ausus est confiteri. Atqui si nihil refert, breuis an longa sit ultima, idem pes erit. Verùm nescio quomodo sedebit hoc, illud subsistet. Quo moti quidam, longæ ultimæ tria tempora dederunt: ut illud tempus quod breuis ex longa accipit, huic quoque accederet. Nec solū, inquit, refert quis cludat, sed quis antecedat. Vides Quintilianum sensisse discrimen inter longam & longiorem, breuem & breuiorē, etiam in finali commatis clausula: quanto magis id sensurus

in cursu perpetuo uocum, aut in media dictione? Quòd si ueterũ literæ nullum indicassent discrimen, tamen ipse naturalis aurium sensus non sineret aliter iudicare. Quis enim non omnino stupidis auribus non intelligat κυ minus habere difficultatis in κύων, quàm in κύκλωψ, quum utraque sit breuis? rursus tardiorem esse sonum in κλωψ, quàm in ων, quum utraque sit natura longa? sed illi morã addunt, quibus cingitur, consonantes à fronte duæ, à tergo duplex: huic additum ν, non difficultatem addit, sed iucunditatem. Præterea quis non sentit ων, facilioris esse soni, quum dico, κύων ἐστὶ, quàm quum dico, κύων τρέχει? Item tardius sonare, κλωψ, quum dico κύκλωψ στρατηγεῖ, quàm κύκλωψ ὁ ἐστὶ? In κύων ἐστὶ, sex sunt tempora: in κύων τρέχει, sex semis. In κύκλωψ ὁ ἐστὶ, septem tempora: in κύκλωψ στρατηγεῖ, nouem semis, ut κλωψ, syllabæ dimidiũ temporis accedat ob moram, quam adfert consonantium collisio. L. *Haud procliue sit ista discernere.* V. *Nihil facilius. Atque adeò miror hoc homini musico uideri, qui noris quomodo uocẽ, quam hodie maximã uocant, diuidant in longam. Rursus quomodo longas in breues, breues in semibreues, semibreues in minimas, & has insuper secant in plusquam minimas. tum non ignores quomodo proportionibus, quas illi modos hodie uocant, uariè producant aut accelerẽt pronuntiationem, nunc ad rationem duplam, nunc ad triplam. Quãquã hac subtilitate nihil est opus. Res fuerit euidens, si, iuxta musicos, breuẽ seces in semibreuẽ: ita in caput, prima erit breuis: in lachryma, breuis cum semibreui: in da & fle, duæ breues. in sol, duæ breues & semibreuis: in stirps & rex, tres breues.* L. *Intelligo.*

V. Verùm hanc exquisitam uarietatem negant obseruari in carmine pronuntiando, sed in oratione prosa nihil uetat. At ego multo minus arbitror obseruari posse in multorum concentu, praesertim imperitorum. Hinc enim, ni fallor, natum est, quod chorus Ecclesiasticus nec in Psalmis recitandis, nec in Canticis solennibus, ullum habet breuiũ aut longarum delectũ, ne tonorum quidem admodum magnam rationem, sed omnes pari temporis mora sonant, ne dum alius aliud sonat, inaequalitas uocum pariat indecoram confusionem. Et in cantu, siquando uocibus imparibus utuntur, inaequalitatem eam non ex natura syllabarum, sed ex suo arbitratu metiuntur. Quanquam hoc genus cãtionis nõ recipiunt qui religionis sunt austerioris, sed spondeis pronuntiant omnia. Non dubito tamen quin Ambrosius suos hymnos obseruatis syllabarum modulis canendos instituerit, eámque consuetudinem arbitror ualuisse, donec crassior literarum inscitia, & inconditus uocum tumultus compulit ad hanc inaequalẽ aequalitatem confugere. Quin audiui concionatores ex hoc genere, qui quo pluris habeantur à populo, nouum aliquid ac prodigiosum comminiscuntur, eodem tono, pari mora pronuntiantes syllabas omnes, paribus etiã interuallis, quasi singulae syllabae singulas absoluerent dictiones, magna quidẽ admiratione plebis imperitae, sed aequè magno tum risu, tum taedio doctorum hominum. Hoc enim uerè est quod ait Cicero, latrare, nõ loqui. Verùm ut ad institutum nostra recurrat oratio: quẽadmodum in productione syllabarum plurimum habet momẽti facilitas aut difficultas literarum unde constantur, neque quicquam uetat quo minus in eo-

dem sermone, nunc citatior, nunc lentior sit pronuntiatio, modo in cursu uerborum, quam Græci συνέπειαν *appellant, inter uicinas proportio discernat moras tẽporum, ita in modulandis tonis non est eadẽ ac perpetua ratio, ut omnes acutas sones ijsdem chordis, seu graues, aut circunflexas: licet enim pro sensuum & affectuum uarietate, nunc intensiore, nunc depressiore linguæ sono uti: ex proximè præcedentibus ac proximè sequẽtibus distinguere uocis modulationẽ sat erit.* Non *enim semper pari spatio uox acuta ultra grauẽ intenditur, sed utcunque commodũ est, aut ut sermonis natura postulabit, remissior aut ardentior.* Inter*dũ enim ad semitoniũ, interdum ad tonum, nonnunquam ad ditonum, aliàs ad* τὴν διὰ τεσσάρων, *aut* διὰ πέντε *tollitur.* Q*uidam etiam altius, & ultrà* τὴν διὰ πασῶν, *sed iam indecorè, nec citra speciem insaniæ, quæ hoc est euidentior, quo id faciunt crebrius, maximè quũ sensus nullam uocis mutationem postulet.* To*ta hæc modulandi ratio intra heptachordi modos consistit.* R*ursus in depressione uocis eadem est ratio, nec anxiè seruandũ est ut omnes, quemadmodũ dixi, syllabæ eodẽ tenore, uelut eadem sonentur chorda, præter eã quæ acuitur: quod genus si dicas legeramus, abominanda, horrenda, non referenda: prima legeramus potest sonari in nete (fingamus enim hanc esse quæ grauissimam edit uocem) secunda in paranete, tertia in paramese, quarta rursus in paranete.* R*ursum in abominanda, primæ duæ sonari possunt in paramese, tertia in mese, quarta in parypate, quinta in mese:* I*tem horrenda, prima sonari potest in lichano, secunda in hypate, tertia in parypate.* D*enique non refe*

renda, primam ſones licebit in parameſe, proximam in paranete, antepenultimam in nete, penultimam in parameſe, ultimam in nete. L. *Hic deſidero meam citharam. Sed age dic quo pacto diſcernitur acutus tonus à circunflexo?* V. *Duplici nota, productione temporis & intentione uocis, ut lentiore, ita remiſſiore. Non huc accerſam muſicorum ſubtilitates, qui diſtingunt tonum ac ſemitonium, diuidũt per apotomas, dieſes, commata, ſchiſmata, & diaſchiſmata. Nobis ad hanc rem ſufficit diſcrimen toni, ſemitonij, ſi uis & ditoni. Sit igitur hoc diſcrimen inter acutum & inflexum, quod inter tonum & ſemitoniũ, aut ſi hoc uidetur obſcurius, quod inter tonum & ditonum. Et hoc diſcrimen Latini prorſus negligunt, quum quoties penultimam natura longam excipit ultima breuis, in priore loco ſit circunflexus accentus, non acutus.* Vidi, *primam habet acutam.* Vîdit, *primam habet circunflexam: illud, perinde ſonat quaſi dicas fa re (nam docẽdi gratia, craſſius eſt loquendum) hoc quaſi dicas fa mi: aut ſi ſyllabam, cui tonus additur, conferas cũ præcedẽte, acutus perinde ſonabit, quaſi dicas re mi, perfecto tono: circunflexus, quaſi dicas mi fa, quia ſemitonium eſt. Quòd ſi cuius aures ſunt hebetiores, quàm ut hãc ſentiant differentiam, ſit acutus fa ut, aut ut fa, circunflexus fa re, aut re fa, prout ſyllabam intendendã cum præcedenti aut ſequenti conferes. Hæc cum diſcreuerint ueteres & uſu & præceptis, an non piaculum eſt nos hoc diſcrimen in totum negligere? Quis enim nunc diſcernit pronuntians inter has, crêta, mûſa, Rôma, mêta, uêna, nominandi, uocandíue caſu, & créta, múſa, Róma, méta, uéna, auferendi caſu?* L. *Certè nemo.* V. *Rurſus*

Acuti à circũflexo diſcrimen.

inter lúctus recto casu, & lúctus paterno casu? Atqui in prioribus est trochæus, & prior syllaba tonum habet circunflexum ob ultimam breuem, in altera prior habet acutum propter sequentem productam. L. *Audiui ueteribus ultimam semper habitam pro ancipiti.*

V. *Verùm ultimam carminis, non cuiuslibet dictionis, & quod ueniæ datur in carmine, fortasse dabitur & in colis, aut periodis, tametsi ne illi quidem, nisi ut pro breui sones longam, non contrà.* In *syncpia uerò nequaquam idem licuerit.* Et *quanquam euidentiùs breuis ac longæ discrimen est, uocalem excipiente consonãte, ut frûctus & frúctus, ut pòst docebimus: tamen apud ueteres finalis uocalis, nulla sequente consonante, manifesto discrimine signabatur.* Id *esse uerum liquet ex* Diomede *grammatico, qui docet o in fine uerborum solere produci, Græcorum exemplo, qui ut λέγω dicunt & τύπτω, ita illi dícо & cedo: pòst, inquit, usus intantum obtinuit, uocalem hanc haberi pro ancipiti, ut ridiculus esset qui non corriperet. At unde deprehendebat hoc irrisor ille, si tum pronuntiabant ut nos pronuntiamus hodie?* Nimirum *ex accentu & mora temporis, præsertim in cursu. Qui producebat, dicebat dícо tibi.* Iam *duæ dictiones habebant sex tempora, & syllaba prior in utraque tantum habebat acutum: qui corripiebat, ita sonabat, dícо tibi, & eædem dictiones non habebant nisi quinque tempora.* Itidem *si dicas, amo pecuniam, facilè dignoscent aures an sones iambos duos & pyrrhichium, an tribrachum & dactylum.* L. Monitus *sentio.* V. *Nunc aliam accipe fabulam, quæ rem eandem doceat. Quintilianus libro duodecimo narrat rusticum quendam testem interro-*

O productum in fine uerborũ

gatum an nosset Amphionem, negasse. At cuius intererat illum nosse hominem, quum esset minimè stultus, suspicatus est id quod erat, rusticum hominem quidem nosse, sed non agnoscere uocem parum rusticè pronuntiatam. Itaque ueluti de altero percontans, rogauit an nosset Ampĭonem, *uidelicet aspiratione sublata, & secunda syllaba breuiata: protinus agnouit* Ampĭonem, *qui* Amphíonem *non nouerat.* Hîc *accentus quoniam anteit penultimam, non indicat discrimē quantitatis syllabicæ. quum enim penultima sit breuis, in antecedenti tonus sit oportet, siue corripiatur illa, siue porrigatur.* Vnde *igitur rusticus ille discernebat à longa breuē?* Nec *enim refert ad dignoscendi facultatem, quod apud rusticos uitiosè corripiebatur.* Sic *esse pronuntiandum existimabat, hoc mihi satis est, quòd aurium iudicio secreuit breuem à longa.* Vnde *inquam?* Non *accētu, ut modo dicebā, sed mora temporis.* Quum *enim urbanè pronuntiaret* Amphíonem, Ionicus *erat* ἀπὸ μείζονος, *hoc est, spondeus cum pyrrhichio: quum* Ampĭonem *more rusticorum, trochæus erat cum pyrrhichio.* Suetonius *indicat* Neronem Cæsarem *mortuo* Claudio *stultitiam exprobrare solitum, unius uocalis productione.* Quoties *enim incideret, ut diceret illum esse mortuum, ita loquebatur:* Desijt *inter uiuos morari, porrecta prima syllaba.* Quis *autem erat hîc ioco locus, si quemadmodum nunc loquimur, ita tum quoque nullum longæ breuisque discrimen sentiebant auditorū aures?* Num *hæc tibi uidentur satis aperta?* L. Non *habeo quod contradicam.* V. Accipe *quod his omnibus euidentius est.* Tot *authores apud* Græcos *scriptores de numeris orationis conscripserūt, inter quos sunt*

Aristoteles ac Theophrastus, si rhetores contemnimus: tot apud Latinos, præsertim M. Tullius *&* Quintilianus. At oratio numerosa, quibus rebus constat? L. Pedibus opinor. V. Rectè: nam ijsdem pedibus constat oratio soluta quibus carmen, nisi quòd non æquè certis legibus inter se iunguntur. At pedes unde constant?

L. Ex breuium ac longarum syllabarũ inter se connexione. V. Rursus quare discrepat à breui longa?

L. Porrectiore mora pronuntiandi. V. Si tum confundebatur longarum ac breuium discrimen, quēadmodum hodie facimus, quorsum attinebat celebres & graues uiros tot uoluminibus præcipere de numerosa dictione? Ac Romæ quidē quoniam Democratia, proptēr senatus authoritatē temperata erat Aristocratia: multa apud populũ, nonnulla etiam in senatu agebantur. Athenis autem quòd esset Democratia pura, omnia agebantur apud populum. Quòd si plebes imperita non discernebat longas à breuibus, quorsum opus erat Demosthenem, olei simul & somni iactura hac solicitudine discruciari? Sin indocta multitudo bene modulatis delectabatur, rursus malè compositis offendebatur, qua fronte nos nobis loqui uidemur, qui præter accentus nullũ in syllabis discrimen facimus, atque hîc ipse accentus frequenter in causa est, ut pro breui sonemus longam? Frustrà tam operosè præcipitur, qui pedes congruant initijs & clausulis incisorũ, membrorum, & periodorum, si nostri arbitrij est pro breuibus longas, pro longis sonare breues. Quur in medijs uitabant immodicam syllabarũ celeritatem, quæ sic offendebat aures, ut puerilium crepitaculorũ strepitus, unde Aristoteles eiusmodi compositionem chordacem ap-

pellat, si ubicunque tonus est, licet sonare productam? ut mulier, faciat dactylum, non tribrachum: & temeritas, faciat diiambum, non pæonem quartum, qui constat pyrrhichio & iambo. Animula *misera perijt, si pronunties ut oportet, offenduntur aures eruditæ concursu breuiũ, quasi tu* τὴν χόρδακα *saltanti canas, aut* τὴν τρεζανολό. *At nos hîc sonamus diiambum in animula, duos dactylos in misera perijt. Qur quibusdam uisum est durius, quod* Marcus Tullius *in clausula posuerit, balneatori & archipiratæ:* Demosthenes, πᾶσι καὶ πάσαις, *qui finis est iambici* Scazontis, *constans ex* Trochæo & Molosso, *si nobis licet, balneatori, tribracho & spondeo, archipiratæ dactylo & spõdeo sonare?* Rursus *qur laudatur hæc eiusdem compositio, ijsdẽ in armis fui, quòd in armis fui, spondeus iambo præponitur: aut quòd ijsdem in armis fui, sint duo cretici, si nobis licet ut ferè facimus, sonare dactylum, & dichoreũ in ȳsdẽm ĩn, & ārmīs, fūī?* Siquidem *tono decepti, priorẽ in fui, producimus.* Aut *qua ratione probatur illa* Ciceronis *clausula, criminis causa, quia spondeum præcedit creticus, si nobis permittimus creticum uertere in dactylum, quod improbatur ab artis scriptoribus?* Idem *dicere possum de clausula* Ciceronis, *uerumetiã nota, in qua spondeus succedit anapæsto, si nobis liberum est pro anapæsto sonare dactylum, ut ferè nunc uulgo sonant etiam docti. Qur illa* Ciceronis *clausula doctis olim uisa est fœlix,* Patris *dictum sapiens temeritas filij comprobauit, quòd ultima dictio dichoreum absoluat, si tum liberum erat pro dichoreo sonare pæonem tertium, hoc est pyrrhichium ac trochæum?* Sed *exemplorũ plus satis.* Vides *quan-*

tam syluam adferre queam: sed hæc declarandæ rei abundè, ni fallor, sufficiunt. L. *Mihi sanè supersunt etiã. Cæterũ nunc aures ista non diiudicant.* V. *Quid causæ, nisi quòd aures habemus asininas? quibus non placet luscinıæ cantio modulatissima. Et tamẽ istæ aures in musarũ donis plus quàm asininæ, in saltationibus ineptis, in ebriys cantionibus sentiũt longæ, breuis, acutæ, demissæ, mediæque uocis discrimẽ.* L. *Sic est: ubi intenderis animum, ibi ualet. Si hæc sunt uera quæ narras, ut sunt profecto uerissima, nullus hoc tempore sonat Latinè.* V. *Adde ne Græcè quidem, utcunque nobis placemus.* L. *Multi quærũt in uocibus Græcis, quas usurpatione, sui iuris fecerunt Latini, quæ ratio accentuũ sit obseruanda.* V. *Istuc expedire perfacile est. Si uox deflexa est ad normam Latinæ declinationis, seruetur accentus Latini regula. Id præterquã quod iustius est, etiã commodius est.* L. *Quamobrẽ?*

V. *Quia apud Latinos perpetua ratio est, Græci uariant, eo quòd Latini ferè spectant penultimam in polysyllabis: in dissyllabis tonus propè semper est in priore, nec aliunde aliò migrat, quemadmodũ apud Græcos.* L. *Exemplo rem feceris dilucidiorem.* V. *Quidam malunt dicere grammaticæ, grammaticæs, grammaticæn Græco more, quàm Latino. Atqui Latinè si dicas, tonus semper erit in ea quæ tertia est ab ultima: alioqui grammatica, ultimam habebit acutam, grammaticæs paternus casus, & grammaticæ datiuus circunflexam, rursus ô grammatica acutam: quanquam in septimo casu cogeris esse Latinus. Item qui Timotheus dicit Latinè, semper acuit antepenultimam, & hactenus conuenit cum Græcis quoties ultima corripitur. Cæte-* Grãmática Timotheus

rium quoties ultima ſit longa, tonus migrat iuxta Græ-
cos in penultimam, ut Timothéi, Timothéo: in Timó-
theum remigrat in locum ſuum. L. Expeditius ita-
Sóphia que dicemus ſóphia prima acuta, & philoſóphia ante-
penultima acuta. V. Sic opinor. Nam quòd Chriſtia-
ni quidam tantum tribuerũt accentui Græco, ut in me-
tro quoque ſyllabam natura longam corripuerint, ue-
lut in idola, & paraclytus, eccleſia, & ſiqua ſunt a-
lia, condonandũ arbitror pietati potius, quàm imitan-
dum. L. Explana, quæſo, craſſius, quo ſono diſcerna-
tur natura longa uocalis à breui. V. Id ne putes rem
nouam, dilucidè patet in linguis uulgaribus, quæ &
uuit ſono & ſcriptura diſcernunt longam à breui, longam
uuijt. aut geminata uocali ſcribentes, aut addita uocali uer-
uuin tentes in diphthongum. Dic Batauicè albũ, ſentis uni-
uuijn. cum i: dic latum, ſentis geminum, quum tamẽ dictio ſit
Vles monoſyllaba. Audis apud machinas, quibus onera tol-
Vlees. luntur è nauibus, quoties iubent uolui rotam, ſimplex
Beſt i: quoties uinum poſtulant, geminum. Rurſum dic Ba-
Beeſt. uicè lagenam, audis unicum e: dic Flandricè carnẽ, au-
Leſt dis geminum. Idem diſcrimen in optimo & beſtia: ulti-
Leeſt. mo & forma calcearia. Dic Batauicè pellẽ, audis uni-
Vel cum e: dic multum Brabanticè, audis duo. Item Bata-
Veel. uicè puteum, audis u ſimplex: dic extrà, audis gemi-
Pu num, niſi mauis hîc eſſe peculiarẽ diphthongum. Item
Put. dic Anglicè panem, audis e breue: dic Batauicè latam,
Bret audis ee geminũ. Dic obeſum Batauicè, audis e breue:
Breet. dic ſimultatem, audis porrectum. Dic Batauicè rotam,
Vet audis a breue. Dic conſilium, audis diphthongum æ.
Veet. Idem fit in foramine & uadite: in balneo & lucro.
Rat L. Iam mihi ſuccurrunt iſtius generis exempla in-

numera. V. *Quo magis mirum est nos hæc omnia* Raet.
confundere seu Græcè, seu Latinè *loquentes.* θὴρ *uox* Gat
natura longa excepta prima litera, quid aliud sonat Gaet.
hodie, quàm apud Latinos *uir, quæ natura breuis est?* Bat
I*tem* πῦρ, *nos sequuti* Græcos, *malè pronuntiamus, quũ* Baet.
Germani *uocem eam à* Græcis *sumptam rectè sonent,*
nisi quòd tenuem uertunt in aspiratam, Batavi *in u*
consonans. πᾶς *nos malè sonamus,* Galli *rectè, quum hu* Bas
mile dicunt aut passum. L. Sic *est profectò.* V. Iam Pas
in θὴρ, *quod ipsum ad nos fluxit à* Græcis, Batauica
lingua dum sonat dier, θ *mutato in* δ, *declarat quid*
sonuerit apud Græcos θὴρ. *Ad hæc quid aliud sonat*
syllaba mus in animante longa, quàm in dictione mi-
mus breuis? L. Nihil *prorsus.* V. Atqui *discrimen*
docet Batauus *sonans animantis uocabulũ, in quo au-*
dis geminum u: si sones simplex, nullus quid uelis in-
telliget Latinè *nesciens.* Tantum *est discriminis in mo*
ra syllabæ, quod nos perinde ac si nullius sit momen-
ti, planè negligimus. Nihil *enim aliud sonat nobis ho-*
die las in puellas, quàm in Pallas: *es in res, quàm in*
uerbo es: lis in facilis, quàm in lis, unde litis: or in ἕκ-
τωρ, *quàm in uincor: lus in nullus, quàm in palus &*
salus. atque item de cæteris. Nec *ullo modo dubitandũ*
quin ueteres distinxerint manifesto uocis discrimine.
Nequis *autem existimet hoc usqueadeò barbaricũ esse*
de quo loquimur, præter alios Grammaticos *&* Quin-
tilianus ipse prodidit, Latinos *usque ad* Actii *poetæ*
tempora & ultrà, uocalem productam, per eandem Vocalis gem
geminatam notare solitos: ueluti si scribas, uaanus pro nata, pro lo
uanus, turbaas pro turbas, rees pro res, liis pro lis, doos ga.
pro dos, saluus gemina uocali pro salus. Si *nullum erat* Doos.

discrimen, unde priscis tanta huius rei cura? Nunc uerò quid interest inter priorem syllabam in màla adiectiuo, & mâla substãtiuo, quòd illis erat maala? Inter finalem is, huius uerbi legis & finalẽ audis, quod
Audijs *illi scribebant audijs. Inter legi à legor, & legi à lego,*
Leegi *quod illis erat leegi. Inter uiuis uerbum & uiuis no-*
Viuijs *men, quod illi uiuijs: inter δὸς Græcum uerbũ, & dos*
Doos *dotis, quod illi doos. Inter ultimam, manus genitiui, & ultimam, uulnus?* L. *Deum immortalem, quantum à recta pronuntiatione degenerauimus.* V. *In Græcis propè grauius etiam aberratum est. Quis enim distinguit inter τύπτομαι indicatiuum, & τύπτωμαι subiunctiuum? Aut quis inter ας in αἰνείας, & ας in λαμπάς: inter καλὸς nomen, & καλῶς aduerbiũ: inter κύριος & κυρίως, si tonũ tollas, quũ ipsum ω ex duobus ο pusillis conflatum admonere nos debuerit & productionis & soni? Quòd si nihil aliud sonabat ο quàm ω, quid sibi uult quod grãmatici tantopere prædicant ω, ueluti grandius quiddam resonans è specu oris? Quid autem facilius, quàm eandẽ uocalem duplicatam, non ictu uocis, sed productione sonare? Id facillimè percipiet, qui primum pro una sonarit duas, quemadmodum solent non absoluti musici, quo certius canant ad ictum manus, longam diducunt in duas breues: rursus eadem mora, perpetuo sono pronuntiant eandem longam, animo tantum imaginantes geminũ uocis ictum. Simili ratione periti complures breues, aut etiam longas continuo sono pronuntiant, nec errant in moris, animo supputantes interualla, non uoce. Sic apud La-*
Tibijcen *tinos ex tibijcen factum est tibîcen. Igitur ut rectè sones legi præteritum à lego, primum fac uocem trisylla-*

bam, & dic léegi prima acuta: deinde pari mora, sed uoce continua légi, ut hæc uox quatuor tẽporibus extendatur, quum légi à legor cõstet tribus. Vt rectè sones lege à lex, dic léege: mox inflexa priore, lêge, ut dictio cõstet tribus temporibus, quum lege uerbum cõstet duobus. Item dic lúctuus trisyllabũs, mox luctũs extento u. Dic máala, mox mâla, quum arboris fructum indicas. L. *Tu quidem crassissimè doces.* V. *Nimirũ crassis tradenda. Itidem qui uolet assuescere pronuntiandis diphthongis, primum diuidat, deinde contrahat in eãdem uocem: primum sonet musaë, deinde musæ: primum foënum, mox fœnũ: primum aüdio tetrasyllabum, mox audio trisyllabũ: primum eüge trisyllabum, mox euge dissyllabum, sic ut utranque uocalem liceat agnoscere, quanuis sono confuso. Idem in diphthongis Græcis, ut παΐς παῖς, δημοσθενεΐ δημοσθένει. ὀΐνος οἶνος, μόϋσα, per u Gallicum μοῦσα. Similis in Græcis productis est exercitatio. Primùm dic αἰνείαας, mox conflato sono in longum αἰνείας. Item η, diuide in duo ee ore diductiore, aut in duo a Scotica: & dic χαμμαλκέες, mox perpetua uoce χαμμαλκῆς, memor prioris soni, ut κῆς id sonet quod apud Gallos sonat sed, apud Zelandos caseus. Similiter μῦς per u Gallicum, deinde μῦς. Item καλόος, mox καλῶς.* L. *Video facillimè discerni uocalẽ longam à breui, si consonans finiat syllabam, ut in audis, legis: at non perinde facile, quoties uocalis claudit syllabam. Quum enim dico is ab eo, sic enuntio quemadmodum Batauì glaciẽ: quum lis unde litis, sic effero quemadmodum Gallus sonat lilia. At minus est euidens discrimen in colo uerbo, & colo nomine. in mâla substantiuo, & mála adie-*

Léegi
Lúctuus
Máala
Kees
Meys
Lis

ctiuo: in pútet à puto, & pûtet à puteo uerbo. Accentus enim obscurum habet discrimen, nisi mora prolationis accesserit, nec ea facilè sentitur, nisi in contextu, quam, ut dixi, Graeci uocant συνέπειαν: ueluti si dicas, da bóna mâla, ex duabus breuibus praecedentibus & una sequente, sentitur a productum in mâla. Item ex bo acuto, sentitur ma circunflexum. Hinc iocus ille Plautinus, quum Sosia herae minanti magnum malum, mutato accentu respondet praegnanti potius esse dandum mâlum, ut quod obrodat sit, animo si malè esse occoeperit. Verùm his in rebus emendatior est Germanorũ lingua quàm Gallorum, qui finales syllabas omnes ferè producunt, nisi siqui uulgatam pronuntiationẽ dedidicerunt, atque item caeteras plerasque: ita sonant caput quasi geminum haberet u, & audit, dicit, similiter, maximè uerò quum dictio desinit in s. Itaque rectè pronuntiant salus, uirtus & fructus gignendi casu, quae nos confundimus: at non rectè eodẽ sono pronuntiant, dominus & seruus: mus & IESVS rectè sonant, at non rectè minus & laesus. Rectè sonant audis, uenis, nescis: at non rectè, audit, uenit, nescit, aut non rectè, scribis, legis, dicis. Bene sonant os, mos, flos: at non bene σοφὸς, καλὸς, χώελος. Est igitur hîc quod discamus à Gallis, est quod illi uicissim discant à Germanis. In medijs item ac primis syllabis amant porrigere uocales, uelut quum dicunt, arma, licet a sit positu longa, tamen perinde sonant quasi sit geminum a, aarma sono continuo. Id quo possint cõmodius, elidunt è duabus sequẽtibus mutis alterã, sonantes mama pro mamma, & alium pro allium, aduco pro adduco, atero pro attero, ualo pro uallo, anuus pro annuus. L. *Suggeris*

animo quiddam, de quo frequenter addubitaui. Grammatici distinguunt uocalem natura longam, & positu longam. At apud Latinos quum omnes sint ancipites, eóque dicãtur natura longæ, quæ positu lõgæ non sunt, éstne ratio qua per sonum possim dignoscere? V. Et hoc te docebit uulgata Gallorum pronuntiatio, qui omnes ferè sonant ut natura longas, duas consonantes, aut unam geminam uoce separantes à uocali præcedenti. Nos enim uidisti, sonamus, ut penultima syllaba desinat in s, ultima incipiat à t: Gallus penultimam finit in i, & ultimam incipit à st. Rex, lex, fæx, & pax & natura & positu longas Galli rectè sonant: at fax tantum positu longam, non item. L. Sed præter discrimen soni, unde liquet positúne, an natura sit longa uocalis? V. Ex cognatis dictionibus hoc elucebit, in quibus abest altera consonantium, uelut in amasti, a, natura longum esse declarat, quod & in amare sit longum, & in amati, quum absint consonantes. Idẽ apparet in regis, legis, fæcis & pacis. Contrà in face, in noceo, unde noxa, in Arabe & trabe declaratur uocalis recti esse positu, non natura longa. Rursus in τέτυφα & τύφος, manifestum est υ positu non natura longũ esse, in τύπλω, τύψω, & similibus. Eadem est ratio in κύκνος priore ancipite: proinde qui duas consonantes separat à præcedenti uocali, si productè pronuntiant, declarat natura longam esse: sin alteram partitur priori uocali, alteram posteriori, significat positu longam. Qui in κύκνος sonat priorẽ breuem, consonantẽ utranque iungit posteriori uocali. Sic Horatius Donatura cygno si libeat sonum. & Forma captiuæ dominum Tecmessæ: cmes, separandũ est à te. Quanquam est non-

nullis sua quædam pronuntiandi ratio, quæ iubet consonãtes posterioribus uocalibus annectere seu diducere, A,tlas. *uelut in* Atlas *&* *aruspex, quoniam prius compo-*Aru,spex. *situm est à* τλάω, *&* α, *particula uehementiæ: rectius* τλ *separatur à prima uocali, quemadmodum in* ἄσταχυς. *Posterius compositum ex ara & specio siue specto, sp rectius annectitur uocali sequẽti.* Cõtrà *est in abstenio, quoniã dictum est ab abstinentia temeti, s melius annectitur primæ syllabæ.* Quanquam *hæc magis pertinent ad orthographiam, quàm ad pronuntiationem.* L. De *uocalibus & accentibus uideor mihi satis instructus.* Superest *ut de cæteris item consonantibus nobis edisseras.* V. Referã *quod memoria suggerit.* Tres *sunt mutarum ordines. primus est p tenuis, b mediæ, ph aspiratæ, quam* Græci *propriam habent* φ. *secundus, c tenuis, g mediæ, & ch siue* χ *aspiratæ. tertius, t tenuis, g mediæ, & th, siue* θ *aspiratæ.* Atque *hæ potissimum mutæ dicuntur, quòd ne sibilum quidem, aut stridorem, aut strepitum ullum ædere* P *possint, nisi uocalis addita sonum expediat.* P *sonatur dum compressis labijs, spiritus ex arteria prorumpens diducit os addita uocali: quæ si præcedat mutam, uocalis uelut obmutescit: exempla sint, pa, ap: unde* Fabius *hoc tribuit fœlicitati linguæ* Græcanicæ, *ꝙ nullã habeant uocem desinentem in ullam mutam, nec in m, quæ & ipsa uelut obruit uocem ore compresso.* Con*simili ratione promitur b, nisi quòd leniore compressu labiorum uox exit, sed paulo largiore spiritu, largissimo* φ *siue ph.* Euidens *discrimen senties, si continen-*C *ter pronunties, pe, be, phe.* C *uerò reducta introrsum lingua, & hinc atque hinc ad molares illisa, hæren-*

item intra os sonum propellit in palatum superius: nec aliter sonatur g, nisi quòd lenius exit, & paulo largiore spiritu quum chi plurimo flatu proferatur: discrimen senties si sonueris co, go, cho. T sonabis, si summa lingua pulsaris supernos & infernos dentes, eos quos Græci, ni fallor, τομεῖς appellant, modicè diductos. D crassius erumpit, th crassissimé. Eadem est sonandi ratio in duplicibus, ut ψάλλω, ξένος, γάζα: aut in compositis, uelut in πλύω, πνέω, φράζω. Item in κτάομαι, κτῆμα, κνίσσα, γνῶναι, χνοῦς, πλάω, βδέω. Rursus in τμῆμα, τμῶλος, δμῶες, θλάω, θνητὸς, & alijs huius formæ. Nunc expendamus quantū in his à Germano sono degenerauerimus. Græci pro π sonant b Latinum, si m litera præcedat, ut ἔμπορος emboros, συμπαίζομαι symbæzomæ, συμπόσιον symbosion. Id durius fit, quum idem faciunt in diuersis dictionibus, mutato etiam sono ν in μ, ut ἐν βροτῷ embroto, ἐν πυρὶ embyri. Et hoc mutuamur à uulgi delicijs. Nec enim huiusce rei ulla mentio fit apud ueteres, usqueadeò in cæteris minutijs tradendis penè dixeram superstitiosos. Rursus pro β, sonant u nostrum consonans, βάτραχος uatrachos, ἀμβρόσιος amurósios, quum probabile sit β apud priscos Græcos idē sonuisse, quod apud Latinos sonabat b.

L. Quibus in hanc sententiam duceris argumentis?

V. Primùm est, quod ex tot Grammaticæs scriptoribus nemo uarietatis huius facit mentionem. Hoc si leue est, dicam aliud. M. Tullius in epistola quadam ad Pætum, ut demonstret eandem uocem apud alios obscœnā esse, quæ apud alios sit uerecunda: nec in uerbo turpitudinem esse, sed in sensu loquentis, producit bini, & βινεῖ, quæ Latinis sit pudica, Græcis obscœna.

Atqui si βῖνει sonabat tum Græcis, quod uulgo sonat hodie, non erat uox eadem apud utranque gentem nihilo magis, quàm apud Latinos bini & uini. L. Probabile est quod narras. V. Arguit idem Græcanicarum uocum usurpatio. Quod enim Græci dicunt βοῦς, nos dicimus bos: & quod illi βοᾶν, nos boare: quod illi τυρβᾶν, nos turbare: quod illi βαλανεῖον, nos balneum. Quid autem infinita persequor? Et siquid detorquemus, in diuersam partē id facimus citius, ueluti quum pro βαβαὶ, dicimus papæ. Hic peccant & eruditi: uulgus autem, & qui uulgatam pronuntiationem non dedidicerunt, interdum pro b pronuntiant u consonans, & contrà, ut bibit pro uiuit, & uiuit pro bibit. Id peculiare dicitur cuidam Hispaniarum regioni. Audiuimus & Gallos aliquot ad eundem modum sonantes. Sūt & apud Germanos, qui pro b sonēt p, & contrà, ut pipere pro bibere, & biper pro piper. L. Frequenter isthusmodi uoces audisse memini. V. Imò & in libris manu descriptis huius pronuntiationis uestigia sæpe deprehendimus, ut pabtismus pro baptismus, & uelle pro belle, & bictus pro pictus, βάπος pro πάπος. Sed plus etiā est erroris in c, cui respondet apud Græcos κ. Aliud enim sonat Latinis quū præcedit e, i, y, æ, œ, quàm cū antecedit a, o, u, ut in Ceres, cinis, cynicus, cœlum, cæcus: aliud in canis, colo & curo. Nam in illis uulgus nostratiū penè nihil discernit inter c & s, ut uix aures diiudicent cœnæ dicas à cœna, an sene à senex: & utrum siliciem pro lapide, an Ciliciem pro gente: citum à cio, an situm pro positum. In Sicilia, primæ syllabæ sonum ægrè dignoscas à sono proximæ. Qua quidem in re minus peccant Itali, præsertim Romani,

qui tametsi non prorsus eodem modo sonant c ante uocales omnes: tamen ita pronuntiant ut manifesto discrimine dignoscas c literã ab s, linguam in latus dentium læuum intorquentes cum sonant Cicero, Cæsar, & Cyrus. in alijs tamen minus est crassitudinis, ut in canis, colo & cura Difficilior autem est huius literæ distinctio, quoties præcedit s, ut in scio & Scytha, rescisit, ascisit, quam tamen euidenter ac fœliciter exprimunt Romani, nos mirè confundimus. Nos hîc & alio peccamus modo, spiritũ addentes, c quoties antecedit s, & sequitur a uel u, schando sonantes pro scando, & schutum pro scutum. Quin & Græci x suũ crassius sonant, quasi uergens ad γ, ac sibili nonnihil meditans, quoties præcedit uocales aut diphthongos, ε, ι, η, υ, αι, ει, οι, υι, quàm in cæteris. Nec dubiũ quin hæc differentia profecta sit à uulgo, quando nemo ueterũ id scripto prodidit, quum tamen alijs de rebus minutissimis plurima conscripserint. Ex linguis autem popularibus, quas constat olim lingua Græca permixtas fuisse, conijcere licet, x ante uocales quaslibet perpetuũ suum obtinuisse sonum. Sic Germani uulgo sonant Cæsarẽ, Bataui silicem, sic Picardi ici, quod imutatum est à Græco ἐκεῖ. Nec me fugit hanc Galliæ partẽ ob pronuntiationem rideri à cæteris: retinet tamen manifestiora Græcæ Latinæque linguæ uestigia. Rursus si quis audiat Anglum petentem osculũ, agnoscet Græcum κῦσαι, in qua uoce nos pro υ Græco sonamus u Galliam. Et in nostrate lingua, quoties illud tenue uolumus exprimere, pro c scribimus K, non aliter sonantes cam in Ky, quàm in Ka, ueluti quum diminutiuè dicimus, puellam aut puerũ, nõ diminutè, aut nosse, aut

[Right margin notes: x; Ici Picardi; Meys. Kin. Kind. Kennen. Kemmen. Kynne,]

pectere, aut mentum. Et quum Angli dicunt iugulo, aut regem, aut serua. Nec defuere Latini, qui non patiebantur c praeponi a, ut ca, sed κα scribendum censuerunt, quod ab eruditis reiectum est, negantibus hic opus esse litera Graecorũ commodatitia, quum c suum natiuum sonum ad omnes uocales deferat. Probabile
κ c est igitur & apud Graecos κ, & apud Latinos c, eodẽ fuisse sono, quacunque uocali sequente. Nam Latini K propemodum pro superflua duxerunt, quemadmodum & q, quibus uix utebantur, nisi quum unica litera signarent totam dictionem, ut Q. pro Quinto: K, pro Kalendis. Atqui superuacanea non est, si nostrum c crebrò proximè accedit ad uocem ſ. Postremo uel à ranis discere licet quod narro. Nam his haec litera peculiaris est, quum audimus illas quotidie modulantes illud suum βρεκεκεκὲξ, κοὰξ κοὰξ, in quo non percipitur illud crassius, & ad γ sibilúmque uergens, quod nunc audimus in uulgata Graecorum pronuntiatione.

L. Certum est argumentum. Nam ranae non mutant cantionem suam tot iam seculis, quum homines nihil sinant esse diuturnum. V. Non absurdè dicis, siquidem ranis lingua summa religata est, postrema quae fauces spectat libera, ut aliter sonare non possint. Iam
γ g mediã quae est γ, uel g, Latini non semper eodẽ enuntiant sono. L. Quî sic? V. Quum dicis uaga, uago, exiguus: nónne aliud audis, quàm quum dicis, uage, uagi? L. Prorsus. Nam in ga & go & gu, audio nescio quid crassius ac spirantius. V. Item aliud audis in lego, quàm in legis, legit: in longus, quàm in longis. L. Sentio. V. Similiter in Graecis aliud audis, quum dicitur, θεολόγῳ, θεολόγου, θεολόγα: quàm cum

κολόγι, κολόγοι. L. Vt nos quidē sonamus. V. Huic malo succurrit Germanorū pronuntiatio, qui sono per omnia simili dicunt, lego, legis, legit. L. Video quemadmodū ex corruptis libris, itidē ex linguis quamlibet uitiatis, posse quædam deprauata restitui. V. Atqui nos Bataui ridemus hîc Germanos, quasi uitiosum sit, quicquid diuersum est. L. Ad istam rationem nihil non esset uitiosum inter homines. Verùm ut hîc rectè sonant g, ita perperam sonant quum dicunt, caudeo pro gaudeo, & cades pro gades. V. Ita sanè sonant quidam, qui uulgatam pronuntiationem didiscere aut non potuerunt, aut neglexerunt. Verùm ex malis siquid inest boni decerpere sapiētis est. Nos tamen grauius peccamus in aspirata χ, siue ch. L. Tantúmne peccatorum? Expectandus est annus Iubileus. V. Fortassis excusabitur ab aliquibus quòd pro mij sonamus mihi, rursus pro mihi michi, quo iure ueteres in Hebræis usi sunt, quo sonus sit uegetior, ut in Ioahim, & Ioachim. Verùm quòd pro ἀπόχρυσον, ἀπόκρυσον, pro CHRISTE sonamus criste, pro chrisma crisma, quis feret? L. Nemo, nisi qui nescit discrimen inter CHRISTVM & cristas. V. Sunt ex aduerso qui aspiratum pronuntiant etiam cribrum. L. Isto nomine Germani superiores malè audiunt, quum & id, si quod est, uitij multis modis compēsent, & ab Italis profectum uideatur. V. Scio quid dicas. Arrium sentis quem epigrammate ridet Catullus, qui pro commodis dicebat chommoda, pro insidijs hinsidias, ex cuius immodico flatu tantum erat discriminis, ut poëta timuerit, ne postea quàm ille Syriam petens nauigasset Ionium mare, iam non Ionium diceretur, sed Hioniū.

Et olim fuerunt apud Græcos qui uitabant aspirationem, Iones opinor: & apud Latinos priscos. Et nequid existimemus sub sole nouum esse, sunt hodie qui spiritum addunt ubi nihil opus, & spiritum adimunt ubi erat addendus. Quorũ hoc posterius Flandriæ parti gentilitium est, qui mira constantia spiritum addunt tenuibus, & adimunt aspiratis. Is error uelut agnatus hæret illis etiam Latinè Græcèue sonantibus. Quemadmodum enim uulgata lingua dicentes herum, subtrahũt spiritum, & sonant honorem, ita quum dicunt, honorem addunt: Latinè loquentes ululam uocant hululam, & humilem umilem. L. Pulchrè pensant uitium uitio. V. Audiui Florentiæ in professione publica constanter pronuntiantem, chorpus, chalidus, & champus: quum tamen ea ciuitas procul absit à mari, etiamsi plus satis uentorũ immittit imminens Apennini dorsum. Arbitror tamen non fuisse Florentinum. Contrà cæteri Itali uix distinguũt hominem ab omine, quod nos ingenuè distinguimus, & utrique alteros ridemus, quum peccemus utrique. Ac ne soli nos in pronuntiando labi uideamur, sunt apud Italos qui ex publico sermonis usu pro laudo sonant laldo, pro audio aldio. Rursus qui pro deus degus, pro eum egum, siue echum: adhæc qui more Hebræorum plerasque syllabas extremas acuto sono pronuntiant, Bergomates ni fallor. Mentior nisi his auribus audiui Romæ sacrificos ad hunc modum pronuntiantes: quumque narrarem in conuiuio quid audissem, existimans id inscitiæ uitium esse, risere quidam, & protinus agnouere cuiates essent qui sic pronuntiassent. L. Equidem arbitrabar nos solos barbaros sonare barbarè. V. Hodie

Eer
Heer

uulgus nusquam non est barbarum. Quin & chi non prorsus idem sonat in χαῖρε, χεῖρας, βραχὺ, χοῖρος, χλιὼ, χερρόνησος, quod in χαρὰ, χορὸς, & ἀνοῦχος. Illic enim audis nescio quid sibili, quod in posterioribus non audis. L. *Num id recte?* V. *Non ulla ratio, sed deliciæ morem hunc inuexerunt, mea quidem sententia.*

L. *Apparet.* V. *Quod dicam, à priscis traditum est, γ si sequatur aspirata χ, aut alterum γ, aut ξ, sonat mediū quiddam inter ν & γ, ut ἐγχειρίδιον, ῥόγχος, ἄγγελος, λύγξ, σφίγξ; enchiridion, rhonchus, angelus, lynx, sphinx. Adeoque non conuenit his literis in eadē dictione, ut si prior syllaba desinat in ν, uertatur in γ. Nam ab ἐν & χεὶρ compositum est ἐγχειρίδιον. Quod si post γ succedit κ, utriusque literæ sonus mutatur, uelut in ἀνάγκη, λυγκεύς. Nam in his γ propemodum sonat ν, & κ propemodum γ: propemodum dixi, quod nō ad plenum exprimitur ν & γ, sed medium quiddam inter utrūque. Simile quiddā auditur & apud Latinos, si literæ g succedat n, aut alterum g, aut c, aut q, uelut in magnus, agnus, pignus, cygnus, magnes, agger, aggero, anchora, anquiro. Ac ueteres, quorū est Victorinus, adeo putabant nobis hîc deesse literam, medio sono inter g & n, ut pro aggerem & suggestum, scribendū existimarint, angerē & sungestum. Rursus pro anchora, agchora: pro ancylia, agcylia. Verùm n, litera nostris auribus blandior uicit. Illud certè constat, Italos emendatè loquētes, aliter sonare magnus, agnus, quàm nos sonamus. Nec enim sonant agnus, ut a per se sonet: nec ag nus, ut g hæreat priori uocali: sed pro g, audis quiddam quod neque sit prorsus n, neque prorsus g, sed è duobus medium quiddam. Ex eodem fonte*

γ

Sungestus

Agchora

nascitur, quòd quidam scribere maluerunt anquiro,
Acquiro *quàm acquiro, quòd q uim obtinet eandem cum c &*
K. *Ea uarietas declarat illos nec prorsus sonuisse g, nec prorsus n, sed mediũ quiddam.* Idem *censebant de ecquid, nunquid, nanque, tanquam, quanquam, & similibus.* Vis *enim literæ q, sic m uertit in n, ut g sonum admisceat.* L. Hæc *mihi uidentur argutiora, quàm pro nostra regione.* V. Simile *quiddam tradunt de sono medio inter m & n, si sequatur p, b, aut ph, ut in ampullis,* Lycambes *&* Amphimachus. *Ausculta, ut sonos auribus diiudices.* Quid *audis quum sono* Lycambes*?* L. *n.* V. Quid *quum* Lycambes*?* L. Prorsus *m.* V. Quid *nunc?* Lycãbes. L. Nec *m, nec n: sed quiddã utrinque mixtum.* V. Bene *habet quòd hæc inter nos aguntur lingua: nam calamo non possint exprimi.* L. Nisi *uocalis esset calamus, quales erant illi plus satis loquaces, qui* Midæ *auriculas sic traduxerunt, ut hodie quoque prouerbio celebrentur.* V. Sic
T. *est. Sed ut pergamus in t, d, & th siue θ, uide quot mo*
D. *dis peccetur.* Germani *superiores th subinde sonãt, &*
TH. *scribunt pro t,* Protheus *pro* Proteus. Contra *nos sonamus t pro th, ut in theologus,* Timotheus*, &* Phaethon, Phlegethon*, alijsque innumerabilibus, sed multo magis quum aspiratæ adhæret consonans alia, ut pro θνητὸς, sonamus τνητὸς: pro æthna, ætna: pro θρέφω, τρέφω: pro* Thraces, Traces*: & in totũ ægrè assuescimus huic aspiratæ sonãdæ, quã fœliciter exprimũt* Angli *in initio,*
Thief *quum sua lingua dicunt furẽ: in fine, quum dicunt fa-*
Smyth *brum ferrariũ.* Nam *his uocibus uelut inimitabilibus solent hospitẽ prouocare.* Qui *crasse docent, monstrant θ propemodum sonare, quod nobis sonat ts, quam sylla-*

bam nostra lingua facillimè sonat in tsa, quum duabus syllabis dicimus, simul. L. *Agnosco.* V. *Quin frequēter d & t differentiam confundimus, ueluti quum pro* Dauid, *sonamus* Dauit: *& ad* Petrum, *ad te, at* Petrum, *at te: quod idem facimus in b, nonnunquam sonantes pro abste, apste, quum d & b crassius sint sonanda.* Porrò quòd Græci τ *sonant, ut nos d Latinum, quoties præcedit ν, in ἐντὸς & ἔντεα, arbitror eos eodē iure facere, quo pro* π *sonant b Latinum in ἔμπορος.* Nam quod pro ti, *sonamus ci, quoties excipit uocalis, fortassis ueterū authoritate probatum est in* Laurentius *&* Patiētia, *quum idem apud Græcos nequaquā fiat.* De duplicibus duobus ξ & ψ, *iam per occasionem diximus, quas* Galli *ægrè pronuntiant, dūtaxat in initio dictionis, salmus sonantes pro psalmus, & senia pro xenia: nos hîc certè sumus fœliciores.* Et Gallorum *quorundam uulgus hîc addere solet e, exenia pro xenia, epsallo pro psallo.* Idem *faciunt in st, sp, pro sto sonantes esto, pro specto especto.* L. *Isthuc non in* Gallis *tantum animaduertere licet.* V. *Scio & antè dictum esse, cum quibusdā* Hispanis *hoc illis esse commune.* Et *una tantum* Galliæ *pars habet quod dico, ne totā in me concites.* Tertia *duplicium est ζ, complectens in se σ & δ, si ς crassè pronunties.* Vnde *Græci quidam pro γάζα, scribunt γάσδα: pro μελίζειν, μελίσδειν.* Alij *rursus δια uertunt in ζα: inde nobis etiam ζάβολος, pro διάβολος.* Hanc *literam, quoniam non reperitur in Græcis dictionibus,* Latini *ferè uertunt in geminum ss, ut in patrisso πατρίζω, & in musso μύζω.* Eam Germani *& fœliciter & frequēter usurpant lingua uulgata, quemadmodum &* Sarmatæ *uidentur ea*

Tsamen

τ

ti pro ci

ξ ψ

ζ

delectari. Nos tamen loquentes interdum usurpamus illius sonum ubi nihil opus: id ferè perpetuò quoties s incidit inter duas uocales, pro læsa dicentes læza, pro uise uize, pro illuso illuzo, pro risi rizi: quod unde uenerit in nostram consuetudinem, non satis queo coniectare, quum Romani nõ uarient in huius literæ pronuntiatione: nec causam uideo mutationis, nec ab ullo ueterum tale quicquam sit traditum. Nec enim sa debet aliud sonare in musa, quàm sonat in salus: nec so aliud in uiso, quàm in solus: nec se aliud in uise, quàm in sedeo: nec si aliud in risi, quàm in sileo. Nec huiusmodi rei quicquam est apud Græcos, quibus σ sonum suum perpetuò obtinet locis omnibus. L. Atqui quosdã audio pro simplici s, sonare geminum. V. Atque adeò scribunt quoties antecedit longa uocalis, ut in caussa & læssio. Ad eum modum scribere solitum ferunt M. Tullium. L. Fortassis hinc nata est uarietas. V. Fieri potest, quanquam reclamat Romanorum consuetudo: at nos idem facimus, etiam si correpta uocalis præcedat, ut in nisi & miser. Quibus autem hic usus à pueris inolitus est, similiter peccant & in Græcis, sonantes μάζον, pro μάσον, & μοῦζα pro μοῦσα.

Si. Zi

SA SO SE SI

Caussa

L. Video rem operosiorem esse, quàm putarã, emendatè pronuntiare. Verùm nondum explicuisti quo pacto sonandum sit ζ. V. Rectè mones, nam exciderat. σ lingua ponè dentes superiores appressa profert lenẽ sibilum, qualem ædit serpens minitans & erectus, ubi quis imprudens propius ad nidum accesserit, unde litera S figuram habet eius animantis sibilum ædentis, & inflexo corpore deterrentis. Vnde & exibilandi uerbum deductum. Huic sibilo accedit sonus δ, sed.

S

S

crassior, aut lenior potius. Quemadmodum in cæteris duplicibus sibilum antecedit habitus oris quo sonatur p aut c. Demiror *autem quur hæc litera tantopere displicuerit* Dionysio *rhetori, qui tradit eum ferarum esse sonum, & uix homine dignum, quum* Græci *in plerisque dictionibus* ρ *uertant in* σ, *sicut attigimus suprà: rursum quoties incidit* ττ *geminum, malunt in geminum* σσ *uertere, pro* γλῶττα γλῶσσα: *pro* θέτταλος θέσσαλος, *pro* τὺ, σὺ *sonantes.* Nam *si ideo displicet, quòd hunc sonum à serpentibus didicerunt homines, displicere debet &* κ, *quæ ranarũ est & coccycis: &* β, *quæ est ouium: &* μ, *quæ est boum: &* ο, *quæ est asinorũ: &* ρ, *quæ est canum rixantium: &* α, *quæ est puerorũ uagientiũ.* L. Atqui *ne desit omnino patronus* Dionysio, *prisci* Latini *uidētur illam elidere soliti. Quod genus illud ex epigrammate quod refert* Plinius *in historia naturæ,* Reginæ Iunonis *supremi coniugis templum.* Item *illud ex* Ennij *uersibus quos adducit* Aulus Gellius,

Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suóque
Cōtentus atq; beatus, scitus, secūda loquēs in Tēpore.

V. *Quid mihi narras* Ennios, *quasi non idem hodie faciant in oratione soluta* Galli, *quod* Ennius *fecit in carmine: prorsus elidentes s, quum incidit inter uocalem & consonantem: in fine uerò sic obscurantes porrecta in immensum uocali, ut uix sentias, uelut in est* Est *& dominus, in quorũ priore, eliso s, sonant geminum,* Seigneur *aut triplex potius eee: in posteriore, u, trium uocaliũ habet spatium.* L. At *mihi uidentur uiri iusti pariter ac prudentes* Hispani, *qui quod* Galli *peccant in s, abundè pensant, nihil sine hac litera pronuntiantes,*

ac sæpius eã in eandem dictionẽ infulcientes. V.*Vera narras.* L.*Si ludere uacaret, dicerem Gallos, quoniam non assueuerunt sibilis ob serpentium illic raritatem, metu ac religione uitare literam, ne prouocatum cognato sibilo noxiũ animal frequentius eò demigret.* Contrà Hispanos, *ut uiros fortes, & serpentium sibilis assuetos, adeò contemnere illos, ut etiã obsibilent, quo absterreant, quomodo solent quidam oppedere tonitruis.* Quòd *si nunc in re etiã seria fas esset iocis indulgere, poterã & illud aduersus* Dionysium *proferre, quòd matres ac nutrices hac litera, quam ille uipereã uocat, somnos accersunt infantibus.* Sed *mittamus & iocos, & recentiorum delicias ac fastidia: quot homines, tot sentẽtiæ.* Magis *me mouet, quod priscis illis tantopere displicuerit, qui parcè literam hanc admiscuerunt, in tantum ut quidam totas odas conscripserint* ἀσίγμως, *hoc est, nusquam admisto* σ. Quin *&* Pindarus *fertur hanc literam infamasse uersu,* Πρὶν μὲν ἧρπε σχοινοτενῆ φωνήεντα διθυράμβων, καὶ τὸ σὰν κίβδηλον, ἄνθρωποι. Iam *& illud admiror, quũ* ζ *respondeat gemino sigma: in hoc enim uertunt* Latini *quur tantopere probetur eruditis, ut* Quintilianus *homo minimè surdus, uix aliam putet spirare suauius, ut in* Zephyris *&* Zopiris. L.*Dicam quod uenit in buccam.*

V.*Vt lubet.* L. Ipsa *se mollit: ut quædam si modicè sumas lædũt, si copiosè prosunt, ut de lactucis & testudinibus est proditum. quemadmodũ n, in manna iucũdius sonat, quàm in maneo: & m in mamma mollius est, quàm in lama.* Tum *uis literæ* λ, *admixta tẽperat asperitatẽ sibili.* L.*Nihil absurdi loqueris.* Su-

F *perest f, de qua superius per occasionem nonnihil at-*

tigimus. Sed pleniorem explanationem data opera in hunc distulimus locum. Et hanc quidam iudicarunt superuacaneam, scribentes philius, phacio, phacies: mox ph, seruata est Graecis dictionibus, phama, Phaethon, Phoebus, Philippus, Pamphilus: Latinis dicata f, foelix, facio, fibra. Quanquam ne hîc quidem satis constantes sumus. Nam famam, fugam & furem per f scribimus, quum Graecis sint φήμη, φυγὴ, φώρ. Quòd si prorsus idē sonat f, quod ph, siue φ, constat literam esse superuacaneam. Rursus si nihil interest in sono, quî conuenit ut φ numeretur inter mutas, f locus datus sit inter semiuocales? Ad haec quid opus erat AEolibus digamma, quum haberent φ: aut nobis quum suppeteret f? Fatentur enim omnes Claudium Caesarem iure addidisse digamma AEolicum, quod nostro f inuerso notabatur Ⅎ: utcunque uicit consuetudo. Ad haec, quum authores quidam tradant apud nos u consonans, eam habere uim, quam apud AEoles habet digamma: sequitur has literas sono uariasse, quandoquidem constat u consonans, sonare diuersum quiddam ab f. L. *Sic apparet.* V. *Iam Priscianus non omnino malus author, scripsit nonnihil esse discriminis inter ph & f. Quod euidentius facit Quintilianus libro primo, referens ioca Ciceronis ex oratione pro Fundano, testem Graecum, opinor, irridentis, quòd primam eius nominis literam sonare non posset, phundanus dicens pro fundano. At M. Tullius magis erat irridendus, si Graecum φ, & Latinū f, nihil sono discrepant. Idem Fabius libro, ni fallor, 12. commemorat hanc literam Latinorū inter eas, quae parū foelicis sunt soni, quòd inter dentes effletur, unde fieri putat ut sermo*

Fama
Fuga
Fur

Ⅎ

Latinus ne possit quidem ad iucunditatem Græcanicæ pronuntiationis aspirare. Atqui si in hac litera paria faciunt Latini cum Græcis, ridiculum est quod Fabius hoc argumẽto persuadere conatur, nos Græcis inferiores esse uocum suauitate. Adde his quod Terentianus docens huius literæ pronuntiationem, euidenter indicat discrimen inter ph, & f. quum enim docet aspirationem in initio uocalibus additam, aut consonantibus quatuor à tergo adiectam, non mutare literæ sonum, sed tantum aspirationis gratiam addere, Sotadeo metro sic rem explicat,

Quia non adicit literulis nouum sonorem,
Sed Græcula quædã scholicæ nitela uocis. De f longè aliter loquitur: referam enim illius carmen,
Imum superis dentibus apprimens labellum,
Spiramine leni, uelut hirta Graia uites,
Hanc ore sonabis, modò quæ locata prima est.

An nõ hîc duplici nota discernit φ ab f? primùm quòd in f, labium inferius apprimitur superioribus dentibus: deinde quòd spiritu leniore profertur, ueluti studio uitandi Græcam aspirationem, quæ est in φ, cuius sono labijs utrisque diductis spiritus uehementior erumpit. Et haud scio an probabile sit, percontatorem illum qui ex Amphione sustulit aspirationẽ, de quo suprà meminimus, ex Amphione fecisse Amfionem, quẽadmodum alter ille Græcus ex Fundano fecit φundanum. Quæ si uera sunt, triplici uarietate distincta sunt, ph, f, & u consonans. L. *Qua ratione possunt auribus discerni?* V. *In ph, magis stringuntur labia priusquam erumpat spiritus, is erumpit uehementior labijs ac dentibus latius diductis: in f lenius, dentibus*

penè coeuntibus, & inferiore, ut dictum est, labro su-
perioribus dentibus affixo, ut inter hæc litera uelut
effletur: in u consonante, multo etiam mollius effertur
aspiratio, quàm uel in φ, uel in f, idque diductis & la
bijs, & dentibus in exitu uocis. Nunc *auribus obserua*
sonos, & oculis os meum intuere. Dico *pha, fa, ua.* Rur-
sum phama, facio, uado. L. Papæ *manifestum uideo*
discrimen. V. Superest *scrupulus, quid* AEolibus *so-*
nuerit digamma, tum autem an hodie rectè sonemus
u consonans. Primùm *ubi iacio sonamus conflatis pri-* *V consonans*
mis uocalibus, præter ia nihil audimus in sono noui.
At *quum idem facimus in uadit, uelo, uino, uolo, uul-*
nus, aliud quiddam sentiunt aures. Sona *ia, duabus*
syllabis. L. Ia. V. Contrahe. L. Ia. V. Fac idem
in ua. L. Vă. V. Contrahe *simili modo.* L. Sentio
sonum primæ syllabæ in nostratibus uerbis, quum di-
cimus, uigilare, molle, uinum, & habitare. V. Vna *igi* Wacken
tur nobis deest, si recta est horum temporum pronun- Weeck.
tiatio. L. Dic *clarius.* V. Inter *ph & f, nonnihil* Wyn
interesse in confesso est. L. Est. V. Inter *f uerò &* Wonen
u consonans multum interesse res ipsa loquitur. L. Vt
nos quidem sonamus. V. Atqui *quum* Batauus *sonat*
album aut latum, aliud audis ui, quàm quum Latinè Wit
dicis, uide: rursus aliud quum Batauus *dicit perconta-* Wijt.
ri, aliud quũ ulcisci, aut stringere. L. Rectè. *Verùm* uraghen
id scribunt per geminum uu. V. Nimirum *differen-* Wracken
tiæ causa. Nam *& illis est u consonans eo sono, quo* La Wringhen.
tinè loquentes efferimus, ueluti cum dicunt, pinguem, uet
aut simultatem. Contrà *quum dicunt scito aut legem.* ueet.
Alioqui *quæ uocalis duplicatur initio dictionis, nisi mu* Wet
tet naturã? Nunc *accipe & illud argumẽtum.* L. Hic Weet.

ſum. V. *Quum grammatici diligenter indicent affi-
nitatem literarum inter ipſas, ueluti quum pro i, po-
nitur u, ut in optumus: pro aſpiratione f, ut in fordeo
pro hordeo: pro ſ, t, ut in mertare & pultare: pro u, o,
ut in dicont pro dicunt, ac ſimilibus innumeris, nuſ-
quam mentionem faciunt affinitatis inter f & u con-
ſonans, tanta eſt ſoni uicinitas, ut ſi paulo lenius ſones
f, fiat u: ſi paulo preſſioribus labris u, fiat f.* L. *Non
leue, per muſas, argumentum.* V. *Ad hæc apud* Aulũ
Gellium *libro* XIIII. *cap.* 5. *grammaticus ubi præ-*
Vocatiuus in i. *ſcripſiſſet legem, per quam nomina deſinentia in us, ſi
proximè antecederet i, uocandi caſum inflecteret in i,*
Egregi *non in e, ut egregius egregi, quẽadmodum* Virgilius
Virgili. *diuus, riuus & cliuus, & huius generis alia
hoc lemmate excepit à regula, quoniam non ſimplici-
ter deſinerent in us, quemadmodum* Virgilius, *ſed in
eam quæ per duplex u ſcribitur, ad cuius literæ ſonum
declarandũ repertum eſſet digamma* AEolicum. *Quòd
ſi id tum ſonabat, uus in riuus & cliuus, quod hodie
nobis, nihilo magis erat opus exceptione in riuus, q̃ in*
Rufus, *quum eſſet manifeſtus conſonantis ſonus ante u
poſterius.* L. Perſuades *aliũ fuiſſe ſonum. Quid igi-
tur cenſes?* V. Cenſor *eſſe non auſim, at diuino uete-
ribus propemodũ ſonuiſſe f, quod* Græcis *ſonat φ, &
quod hodie f ſonat* Phryſonibus: *ſonãt enim aſperius,
quàm nos, qui & u conſonans propemodum ſonant uti*
fliech *nos f, ueluti quũ dicunt, muſcam, uolare, metuere, quæ*
flieghen *nos per u conſonans ſonamus lenius.* Porrò *u conſonãs*
freſen *ſonuiſſe, quod apud* AEoles & Claudium Cæſarẽ *di-
gamma.* Id *denique propemodum ſonuiſſe quod apud
nos hodie ſonat* w *geminũ.* Nam *quod in uulgata pro-*

nuntiatione, u consonans sonamus aliquanto lenius,
quàm f, apparet ex ijsdē delicijs ortum, quæ pro ἔμ-
πορος, sonant emboros: & pro βίνει, uini. L. *Quibus*
indicijs isthuc colligis? V. *Ex ijs quæ iam commemo-* Cōtwyck
raui, tum ex linguæ nostratis uestigijs, quam constat harderwyck
Græco Romanóque sermone permixtam esse. Innume Bruynswyck
ra sunt locorum uocabula à uico dicta, ut quum dici-
mus, comitis uicum, pastorum uicum, fontium uicum,
in quibus ultima scribitur per w *duplex. unde colli-*
gere licet quid olim sonuerit Latinis u consonās in ui-
cus, uanus, & riuus. L. *Verisimillimū est quod nar-*
ras. V. *Item quum uulgata lingua nominas uinum,*
deprehendis quid in uino sonuerit prima syllaba. Idē Gheweld
arbitror esse quum dicimus uiolentiā, quanquam cor- walzen.
ruptis, ut solet, literis aliquot. Rursus quum pro uaca- wint
re dicimus uigilare, & quum sonamus uentū & uen- windich.
tosum. Similiter quum apud nos uelut euanescit u, illi Swaer
scribunt per geminum w, *ut quum dicunt graue, iu-* Sweren
rare, uexare, fatuum, duos. Nam apud nos pluribus li- Qwelen
teris additur, quàm apud Latinos. Contra quū apud Dwaes
Latinos habetur f, Phrysones & Angli quidam uertūt Twee
in f, nos in u consonans, ut hodie sonant Latini, uelut
in fluere, fluctu, pisce, & similibus innumeris. Nam in Vloyen.
pisce, & hinc deriuatis, p tenue mutauimus in ph, pro Vloet.
qua scribebant f: nos rursus f uertimus in u consonās, Visch.
ut nunc quidem profertur. L. *Certa narras, mira ta-*
men, & haud scio an omnibus credenda. V. *Hinc*
est quòd Germani spirantiores, Latinè loquentes con-
fundunt interdum has literas, u consonans & f, quum
efferunt conuidit pro confidit, & fideo pro uideo. Nec
mirum uideri debet, si quod tradidimus non est per-

petuò uerũ, sed fallit in quibusdam dictionibus, quum non ignores quanta sit sermonis uulgo crediti uolubilitas & inconstantia. L. *Cætera facilè corrigerentur, nimirum ut aliquo discrimine sonemus f, in filius: & ph, in* Philippus. *Cæterum illud durum, siquis pro uanus sonet* Wanus, *aut pro riuus*, riWus, *atque itẽ in cæteris, quæ per u consonans efferuntur.* V. *Nec est necesse, ut prorsus exprimamus uulgatam* Germanorũ *pronuntiationem: satis est si paulo longius recedamus à sono f, & aliquanto propius accedamus ad sonum u uocalis.* Nam *inter f, & u consonans fuisse dissonantiam euidentiorẽ, quàm nũc est & illud arguit, quòd nusquam altera in alterius uicẽ succedit, quod tamen in cæteris fit passim, inter quas uel tenuis intercedit cognatio, uelut in* βούλομαι & *uolo: rursum in eo quo ueteres, teste* Fabio, *pro hœdo dicebant fœdus, pro hordeo fordeum.* Verùm *non occurrit ubi uel f mutarint in u consonans, uel u consonans in f.* L. Nondum *animum omnibus scrupulis liberasti.* Veteres *qui meminerunt de digamma* AEolico, *ueluti* Quintilianus, Priscianus, Aulus Gellius, & *, ni fallor,* Victorinus, *exẽpla proferunt, in quibus u antecedit seipsam, ut in uulgus & seruus, riuus & diuus.* Quòd *si litera* AEolica *non alibi locum habet, quid sonabit u, in uanus,* Venus, *uino, & uolo?* V. Et *in his eundem sonum indicat epigramma, quod* Ioannes Tortellius, *uir suo seculo magnus,* Romæ *sibi uisum fuisse testatur, in quo bis fixit, scriptum erat pro uixit.* L. Nil *miror, fortasse* Germanus *quispiam aut* Phryso *posuit: quasi nos* Romæ *non deprehenderimus in huiusmodi monumentis insignes solœcismos.* V. *Atqui non sic elaberis, ô bone,*

Terentiani uersus audi,

Vt uade, ueni, uota refer, teneto uultum:
Creuisse sonum perspicis & coisse crassum,
Vnde AEolijs litera fingitur digammos.
Quæ de numero sit magis una consonantum,
Vocalis in istum mage, quàm uersa sit usum.

Audis hîc in exemplis ua, ue, uu? quo minus autem po suerit ui, metrũ obstitit, quanquam dicere poterat, uideto uultum, atque in his u mauult esse nouam literam AEolicam, quàm ex uocali mutatam. L. *Nondũ exemisti scrupulũ. Præ A. Gellio & Quintiliano contemnere possem Terentianum: & quod aut de digammo, potest ad ultimum exemplum pertinere, uidelicet uultum. Nam epigramma nihil me mouet. Auli Gellij sententiam retuli, Quintiliani uerba subtexam: Nostri, inquit, præceptores, ceruon seruónque u & o literis scripserunt, quia subiecta sibi uocalis in unum sonum coalescere & confundi nequiret, nunc uu gemina scribuntur, ea ratione quam reddidi, neutro sanè modo uox quam sentimus efficitur. Nec inutiliter Claudius AEolicam illam Ⅎ ad hos usus literam adiecerat. Ex his Quintiliani dictis perspicuũ est, fuisse quẽdam sonum quem nec φ redderet Græcum, nec f Latinum, nec u consonans. Rursus constat u consonans aliud sonuisse in uado, uenio, uideo & uolo, quàm in riuus aut seruus: & hunc sonum Latinis literis notari non potuisse: eóque peregrinam literam à uicinis AEolibus mutuò sumptam, quam δίγαμμον appellant: quæ ne uideretur eadem cum f Latina, inuersa est Ⅎ. Ea loco utriusque u, ponebatur in serⅎs, nec aliâs uidetur habuisse locum. Nos autem nihil discernimus u consonan*

Ceruon
Seruon
Ⅎ

tem, siue præcedat u, siue alias uocales, etiam si hoc discrimen Quintilianus significat fuisse perquàm tenue, sentimus, inquiens, & tamen erat aliquod cuius gratia Romanus Imperator *putarit literam aliunde accersendã.* V. *Sic urges, quasi meditatus ad hoc certamen accesseris. Cogemur itaque quartum addere sonum, phu, fu, uo, uu, ut ph in phuga spiritum obtineat Græcanicum: f in fundo flatum* Latinum*: u in uolo crassius quiddam quàm f: u, in seruus longius absit à sono f, quàm u in seruos, ac propemodũ sonet, quod apud* Barbaros *& olim sonabat u geminatum. Qua de re satis, opinor, antè disertum.* L. *An satis nõ liquet? Nam* Victorinus *tradit* AEolicum *digamma eandẽ esse literam quam* Hebræi *dicunt* Vau, *eámque respondere nostræ u consonanti. sed libet quod in scholasticis disputationibus solenne est dicere, acquiesco, quo reliqua peragas.* V. *De g igitur dictum est, inter illius cognatas* De h *propemodum conuenit inter grammaticos, è literarum catalogo iure submouendam esse, nihilóque iustius uideri ut inter literas numeretur, quàm si apud* Græcos *spiritus toni ue nota in literarum ordinẽ accersiretur, quum interim, inuitis grammaticorum centurijs propè dixerim, regnet in medijs literis, præposita uocalibus lenius sonans: rarius enim postponitur in aliquot barbaris & interiectionibus, ueluti in ah, uah, oh, & proh, non sine rixa tamen grammaticorum, cauillantium id per apocopen fieri, quum integræ uoces fuerint, aha, uaha, ohe, & prohe: alijs dicentibus nihilo magis præcipi posse quomodo scribendæ sint interiectiones, quàm præscribi potest alienis affectibus, quorũ illæ sunt notæ: consonantibus uerò post-*

posita uehementius sonat. Postponitur autẽ c,t,p. Semper autem ρ apud Græcos, si consonans hæc sit uocis initium, rursus in medio geminatis ῤῥ, additur posteriori, ut in choris, thymum, phyllis, & rhetor, & catarrhus. Nec rarò medijs uocalibus interseritur, quo sonus sit uegetior. Siquidem Aulus Gellius citat peruetustos codices, quos existimabant fuisse Maronis αὐτογράφοις, in quibus ut se uidisse uersum hunc ex secundo AEneidos libro, ῤῥ

Exultat telis, & luce coruscus a^{h}ena. Ahena

ita fuisse scriptum, ut supernè inter a & e, h litera fuerit annotata, a^{h}ena. Similiter in illo uersu,

Et folijs undam tepidi despumat a^{h}eni.

Quod idem in nihil & mihi factitatum, iam prius admonuimus. Adeò uerò non est superuacanea, ut AEolũ exemplo Latini quoque huius uice subijciant f, dicentes, ut modo dictum est, pro hordeo fordeum, & pro hœdus fœdus. Latini in Græcis usurpandis non rarò uertunt in s, quum pro ὗς dicunt sus, pro ὑπέρβιος superbus, pro ἕρπω serpo, pro ἑπτὰ septem, pro ἕξ sex. Nihil Mihi ἕξ sex

L. Mirũ istos adeò contempsisse spiritum, quum uideamus & arbores diffringi, & tecta subuerti, & mare intumescere, & terræmotus cieri spiritu. Verùm illud adde quomodo promẽdus hic flatus? V. Quid ni supernè? L. Non hinc ambigo, quanquam & ructus supernè erumpit: sed quibus, & quomodo temperatis organis? V. Id in arteria, musculis, & faucibus situm est, tam morigeris, ut animo nonnunquam aliud agenti tamen obsequantur. Puer uirilem uocem ædere non potest, sicut nec mulier, nimirum ob angustiam transitus. At uir constrictis musculis, quum libet, uocem

ædit puerilem. Et alioqui contractis aut dilatatis faucibus & arteria pro suo arbitratu, magis exilem aut grandiorem emittit. Nec igitur summus labris ædendus est flatus, qualem solent qui pultem plus æquo feruentem refrigerant: nec ab umbilico ducendus, ut solent Germani quidam, tantum efflantes uenti, quantū molæ farinariæ circumagendæ sit satis: sed moderatè proferendus è faucibus, neque fatigandus pulmo, uelut in spiritosis ac labore anhelis. Sunt enim in quos illud è satyra possis dicere, Tunc immensa caui spirant mendacia folles. Et sunt rursus qui moleste ferant sibi inhalari spiritum alienum, qui nonnunquam obolet allium, cepas, aut salsamenta, aut polypum, ut absit scabiei contagiosæ, aut pestilentiæ, alteriusue morbi periculum, quum nullus sit facilior, quàm per halitum transitus. L. Vnde mihi uidetur modestiæ causa natum, quòd quidam ore presso loquuntur, quæ res apud Gallos mulierculis uersa est in ioci oris pusilli.

V. Ab eadem modestia natum arbitror, quòd olim oculis semiclusis inuicem intuebantur. Id indicant picturæ nostrates ante annos ferè centum æditæ, tali forma nobis exhibentes, si quos intelligi uolunt ab improbitate uehementer alienos. L. Emoriar, nisi istuc in picturis mediocris antiquitatis sæpenumero miratus sum. V. Verùm ut hoc ineptum sit, tamen est in oris & oculorū diductu quædam decora mediocritas. Me puero sese sic stringebant mulierculæ, ut insectas diceres. Ea res quum esset inepta, uidebatur cum primis elegans, simúlque quod erat consequens, uerecundū habebatur, quàm minimum sibi capere. Ad id enim confert medij corporis strictura. At è diuerso parum de-

corum est mulierem discinctam uideri.

Virtus est medium uitiorum utrinque redactum. *Idem obseruandum in diducendo rictu, in dilatandis faucibus, in promendo spiritu. Peccant qui nihil aspirant, peccant qui aspirant omnia, peccant qui lenius, quàm sat est, peccant qui plus satis, sed grauissimè peccant qui præposterè id faciunt.* Nec quiuis flatus est *aspiratio literaria: concitatus, anhelus, aut qui procul semotis loquitur, ut solent nautæ rusticique, maiore spiritu loquũtur, quàm qui cũ proximis confabulatur.* Verùm hoc nihil ad grammaticum. Alioqui nullius literæ sonus absque spiritu pronuntur. De spiritu satis uidemur nugati. Addamus his, si uidetur, reliquas semiuocales, l, m, n, & r: inter quas, ρ Dionysius γενναιοτάτην appellat, quum sit asperioris soni. Nam linguæ fastigio in palatum superius uibrato tremulis ictibus fragorẽ reddit, qualem audimus in lapide magno impetu perpulso funda, aut iaculo balista excusso, aut baculo uirgáue celeri motu per aërem acto. Vnde in dictionibus, quibus celeritatem, impetum, aut asperitatẽ significare cupimus, hanc literam admiscemus, ueluti Græcis in ῥεῖν, ῥιπὴ, κρούω, χειμάῤῥοις, τρέχω, τραχὺς, τρόμος, βρέμω: Latinis in rapio, ruo, roto, fulgur, tonitru, torrens, ructus, horror, fremo, frendo, strido. L. Itáne uoces ad rerum quas significant, similitudinem effictæ sunt? Arbitrabar fortuito natas, aut certè pro arbitratu instituentium repertas. V. Imò referunt ipsis elementis, ipsoque sono quod significant: uerùm nihil est necesse rẽ totam, ut est, uoce repræsentari, satis est aliquã similitudinem apparere: quæ si non appareat, tamen aliquid causæ subest cur huic rei uocabulũ hoc sit im-

positum. Bellum, apud nos ominis gratia blandâ uoce sonatur, quemadmodum apud Græcos Furiæ dicuntur Eumenides. Ita qui lenitatem aut lentitudinem declarant, amant l, ut Græcis λεῖος, λείχειν: Latinis, lêtus, labi, lenis, lubricus. Quæ uerò magnitudinẽ, m, qua nulla spatio maior litera, gaudent, ut Græcis μέγας, μακρός: apud Latinos, magnus, mons, moles. L. Qur igitur leonem dicimus potius, quàm reonem? V. Vel ominis causa, uel quia in longum porrectum est animal nullius proceritatis. L. Si uera narras, oportebat cuiuslibet rei in quauis lingua idẽ esse nomen. V. Nihil est necesse. Quum enim sufficiat qualiscunque rei repræsentatio, potest eadem alijs atque alijs modis effingi, ueluti quum Græcè dicis χαίνω, Latinè hio, Batauicè ghapen: in singulis sentis expressam oris diductionem. L. At qur μακρὸν & μικρὸν, quum diuersa significent, eandem habent consonantem? V. Affinitas inter contraria poscebat hoc, sed per a, quod amplè sonat: & i, quod exiliter, notatur discrimen. Ad hæc quoniam eiusdem rei multæ sunt qualitates, satis est si ab una quapiam harũ sumatur uocabulum: nec absurdum sit, si res eadem lingua pluribus uocabulis signetur. Verùm satius est ut hanc disputationem in aliud tempus reijciamus, uel quia uix habet exitum argutatio, uel quia ad id quod instituimus, nihil habet momenti. Aliâs dabitur otium si libebit. L. Tuo arbitratu: sed absolue quod orsus es. V. De l dicam. itaque

L si linguam ualidè tendas in eam palati partem quæ dentibus supernis est proxima, móxque diducas os, erumpit blandus ille tinnitus, sonantior tamen in medio ac fine, quàm in initio dictionis, ut sol, mel, uolo, le-

go, nisi quum finit syllabam, ut soluo, saluus. M *uerò, compressis inter se labijs, mugitum quendam intra oris specum attractis naribus ædit, sonantissima in medio duplicata, ut mamma: in fine prorsus obmutescens, unde* μύζειν *dicuntur* Græcis, *&* Latinè *mussare, qui tacitè loquuntur, nec audent uocem clarā ædere.* Hinc *& mutum dixerūt* Latini. Superest *n, quæ ad palati conuexum inhærente lingua, gemino naris & oris spiritu uocem explicat, maximè tinniens in medio geminata, & in fine dictionis, aut syllabæ, ut in manna, mandragora, & nomen.* Vnde *& tinniendi uerbum* Latinis, *elementi uocem exprimens, fortassis & ganniendi.* Docet *autem* Fabius, *olim diu fuisse rarum semiuocales duplicare, ut in alijs, lallare,* Tullius, *manna, sanna, & curro: & probabile est ueteres sic fuisse loquutos ut scribebant.* Nam *eam rationem* Quintilianus *indicat optimā, ut ita scribantur dictiones, quēadmodum sonantur.* Contrà *uocales, ut dixi, productas geminabāt.* L. Isto *pacto* Gallos *uideo posse defendi qui palium dicunt pro pallio, mama pro mamma, sana pro sanna, anum pro anno, panum pro panno, torens pro torrens.* Quanquam *hoc non in liquidis tantum faciunt, ex concursu quarumlibet consonantium aliquam elidunt; aut certè obscurant, dum capa dicunt pro cappa, lipus pro lippus, batus pro battus.*

M — Mussare — Mutus — N — Tinnire. — Gannire. — Consonātes antiquis nō geminatæ.

V. Ridiculū *sit nunc in nostram pronuntiationem adsciscere, quæ* Ciceronis *etiam ætate erant obsoleta.* Nec *minus tamen peccant, licet diuerso uitio, qui pro simplicibus sonant geminatas, comma pro coma, commedo pro comedo, commnus pro cominus, collo pro colo, bonnus pro bonus, curro pro curo, rippa pro ripa, pe-*

ne pro penne, pro anus annus, camellus pro camelo, mustella pro mustela, suadella pro suadela. Si *uetustas patrocinatur errori, antiquum est & hæc ita sonari.* Etenim *ni fuisset hic error,* Victorinus *non rixaretur cum suis discipulis, quòd in his dictionibus consonantem perperam geminarent.* Quanquam *idem author indicat, consonantem duplicandam* Sicilica *notula signari solere, quæ cuiusmodi fuerit, nec mihi satis liquet, nec refert, quum is scribendi mos iam olim exoleuerit.* Nihil, *opinor, superest præter y, qua* Latini *nō*
y *utuntur, nisi in* Græcis *dictionibus, sonum illius fuisse medium inter i & u,* Gallico *more pronuntiatum iam indicauimus.* Vnde *non defuerunt, quorum est* Victorinus, *qui y literam nobis necessariam esse iudicarūt, in gyla, mysera, proxymus, optymus, sylla: pro quibus nos gula, misera, proximus, optimus, & sulla sonamus, quanquam sylla est usitatius.* L. Vtinam *libeat & illud addere quod solent literarū doctores.* V. Quidnam? L. Vt *exemplo proposito præceptiones, uelut in speculo nobis ostendas, exigásque num satis uel intellexerim, uel meminerim, quæ tam multa disseruisti.*

V. Nihil *grauabor: uerùm id lingua fieri nō potest, nec est unde petamus calamum, atramentum, & chartas.* L. I*mitabimur ueteres pastores, qui teneris arborum corticibus inscribebant suos amores, spina, opinor, utentes pro stylo.* V. Non *committemus ut cuiquam in nos damni dati sit actio.* Est *mihi uagina recens, ac uersuum aliquot capax, & stylus adest, quan quam non in hūc usum paratus.* L. Vtinam *sic abuterentur omnes suis armis.* V. En *scribo.*

Ŏptimă quæque diēs mĭsĕris mōrtālibus ǣui,

Prîma fúgit, ſúbeũnt mórboi, trîſtíſque ſĕnéctus:
Et lábor & dírai rápit inclēméntia mórtis.

Nunc audi pronuntiantem, oculis in uaginam defixis, auribus ad uocẽ attentis. L. *Adſum, ſona.* V. *Vides & audis in* Optima *primam longam & acutam.* Optima

L. *Naturáne, an poſitu?* V. *In hoc loco nihil refert, quandoquidẽ tonus eſt in antepenultima.* L. *Recté.* V. *In ſecunda ſyllaba ti, audiſtine ſonum mediũ inter i & u Gallicum, quẽadmodũ in heri?* L. *Plané.* V. *Tertiam uides breuem, addita ueluti ſemicirculi nota, ſurſum porrectis cornibus, ne putetur auferẽdi caſus.* L. *Video, ſed quur media non habet notã?*

V. *Quoniam accentus arguit illam eſſe breuem, Latinis duntaxat.* L. *Quur in quǽque, prior habet circunflexum?* V. *Quoniam natura longa eſt, nimirum diphthongus, & ſyllaba ſequitur natura breuis.* Quǽque

L. *Quin hîc addis notam productionis?* V. *Quoniam tonus ipſe demonſtrat eſſe porrectam, qui niſi in longis non habet locũ, ídque uel in fine, uel in proxima finali. Eadẽ de cauſa, quæ, nullam habet notam, quoniam inflexus accentus in eadem dictione non antecedit niſi natura breuem.* L. *Sed præſtat ut tu me percunteris.* V. *Agam, ſi lubet, grammaticum: tu diſcipuli perſonã ſuſtine.* L. *Hoc ſanè malebã.* V. *Dies quur priorem acuit?* L. *Quia ſequitur natura longa.* V. *Adde, & præcedit breuis. Quoties enim ultima natura longa eſt, non refert qualis ſyllaba præcedat: ſecus eſſet ſi prior eſſet longa, non poſitione, ſed natura. Nunc ſona mihi poſteriorẽ ſyllabam, es.* L. *Diēs.* Dies

V. *Probè, quaſi ſit geminum ee, & ſono Gallico. Atqui uulgus nõ diſcernit æs in eo unde eſt æris: in dies*

Miseris — & fames, ab es à sum. Quur in miseris prima acuitur? L. Quia penultima natura breuis est, eóque notam non habet. V. Rursum sona mihi miseris. L. Miseris. V. Sentísne te hîc bis peccasse? L. Quî? V. Primũ se, non oportebat aliud sonare inter duas uocales, quàm sonat in sedere. L. Exciderat. V. Deinde ris, sonandum erat ueluti duplicato ij, quemadmodum sonas Batauicè glaciem. Nunc denuo sona. L. Miseris.

ijs

Mortalibus — V. Pulchré. Sequitur mortalibus. In mor, quam uides notam? L. Breuis, & eius notulæ dimidiũ. V. Quid sibi uult? L. Quia syllaba mor, positu longa est, non natura. V. Vnde id doces? L. In promptu est, quum dicimus émori. V. Quid in ta? L. Virgulam iacentem, quæ doceat natura longam. V. Quur præterea nihil? L. Quoniam syllaba non desinit in consonantem, eóque non habet nisi duo tempora. V. Li, quur nullam habet notam? L. Quoniam accentus præcedens indicat esse breuem. V. Quid si dicas mortalis? L. Circunflectam tâ, natura longam, sequente lis natura breui. V. Quomodo sonas bus? L. Non u Vuesphalico, sed Gallico, nisi quod non itidem porrigo labra, neque profero sonum. V. Docilem agis discipulum. AEui, quur priorẽ non circunflectit, sed acuit?

AEui — L. Quoniã sequitur ultima natura longa. V. Quid si positu tantum esset longa? L. Circunflecteretur. V. Da exemplum. L. Vt si dicas æ̂ŭŭm. V. Hîc natura breuis est posterior, ut in Sorex. L. Sôrex.

Prîma — V. Prîma, quur inflectit tonum? L. Quoniam natura longa sequentem habet natura breuẽ. V. Quid si dicas, prima luce? L. Acuam primam, & mã addam uirgulam, prímã. V. Quanquam & hoc super-

nacuũ æquè atque in breui: sed fúgit, quur acuit priorem? L. *Quoniam breuis natura breuem præcedit.* Fugit

V. *Quid si dicas fugit' heri?* L. *Inflectam fũ.* V. *Quur?* L. *Quoniam natura longa proximam habet natura breuem.* V. *Quur prior morbi, caret nota breuis?* L. *Quia producitur.* V. *Quin igitur addita est nota porrectæ, sed breuis & semis?* L. *Quia positu longa est, non natura.* V. *Quur prior acutum habet potius, quàm inflexum?* L. *Quia & ipsa positu longa est, & sequitur natura longa.* V. *Vnde scis esse positu longam?* L. *Quia deduci uidetur à moriendi uerbo.* V. *Quid sibi uult diphthongus in posteriore?* L. *Vt discernatur à genitiuo singulari.* V. *Trîstísque, quur priorem habet circunflexam?* L. *Quoniã natura longa est.* V. *Verùm, sed sequitur longa.* L. *Positu, non natura.* V. *Vnde tonus alter?* L. *Ex què coniũctione, quæ proximam è graui facit acutam, quod idem faciũt ne & ue.* V. *Senéctũs, uides longè aliud sonare ultimam, quàm in mortalibus.* L. *Quidni uideam? Hîc Gallos imitor excepto tono.* V. *Et, quur nullũ habet accentum?* L. *Opinor quòd ut coniũctiuncula adhæret illi quod connectit, quod idem accidit in nonnullis præpositionibus quæ sic annectũtur suis casibus, quasi sit unica dictio, ut inarmis, inbello, exædibus. Item in dissyllabis, ut superomnia, præteromnes, àntediẽ. Nam in uetustis codicibus etiã scriptura coniungit hæc.* V. *Commodus es discipulus qui uicissim & doces. Quid si lâbor inflexisses?* L. *Iam ex nomine fecissem uerbum.* V. *Dirai cur acuit priorem?* L. *Quia longa natura præcedit longam.* V. *Quî fit igitur ut Græci circunflectant μοῦσαι.* L. *Quia αι*

Morbi

Trîstísque

Senectus

Et

Labor

Dirai

& οι in fine dictionis pro breuibus habentur, duntaxat quod ad accentus rationē attinet. Ea lex non est apud Latinos. V. *Quur igitur non scribunt μοῦσαις inflexé?* L. *Obstat addita consonans.* V. *Quur in dirai, pro æ scriptum est ai?* L. *Vt distingueres genitiuum à nominatiuo plurali.* V. *Quum, mortis, longam habeat ante breuem, quur non inflectitur prior?*

Mortis

L. *Quia positu longa est, non natura.* V. *Vnde id coniectas?* L. *Quoniam à Græco μόρος, & inde mori, ut antè dictū est.* V. *Nunc rursus, si libet, ausculta me sonantem hos uersus,*

Optima quæque dies miseris mortalibus æui,
Prima fugit, subeunt morbi, tristisque senectus:
Et labor, & dirai rapit inclementia mortis.

L. *Auscultaui non oscitanter.* V. *Primum, animaduertisne quasdam productas sonare tono acuto, ut æui: quasdā inflexo, uelut in prima & tristis.* L. *Sēsi discrimen.* V. *Deinde breues aliquot acuto tono, ut díes, míseris, fúgit, lábor, rápit.* L. *Qua in re peccant Latini quum Græca pronuntiant?* V. *Nec illud te fugit, me aliquātò productius sonuisse natura, quàm positu longas.* L. *Sensi: uerùm admonuisti, subtile discrimen hoc non seruari in metris qui suis currunt legibus.*

V. *Et in quæque, sensisti elidi u, licet non penitus?*

L. *Sensi & hoc.* V. *Iam in æui, duo sensisti, & diphthongi uestigium, & sonum AEolicæ literæ.* L. *Sensi tenue quiddam.* V. *In prima fúgit, arbitror animaduertisse te discrimē inter inflexum tonū & acutum.* L. *Non hîc tantum.* V. *Quin in, subeunt, non te latuit, opinor, aliud sonare u, quàm in mortalibus & senectus.* L. *Videbar audire ου diphthongum.*

V. Itidem audis in sunt, legunt, audiũt. Euidentius erit discrimen, si tollas liquidã, & sunt uertas in sutor, & eunt in uter. L. Papæ, quantũ interest! V. Verùm hoc, ut antè dictum est, fortassis excusabit uetustas quæ in huiusmodi ont pro unt solet scribere, legont, cupiont. Rursus in optima, deprehendisti o semoueri a pt. Sic efferunt Itali, nec liquet quam ob causam, quum sint duæ mutæ. Et incertum an ab opto deducta uox sit, nec satis constat naturáne producatur prima an positu. L. Quid igitur? V. Eas in quibus nec ipsa uocalis, nec diphthongus, nec cognatio dictionum dissoluit ambiguitatem, pro natura longis habemus, quemadmodum in trîstis. L. Pergratum feceris Vrse, si Græcum distichum tantum, ad eundem modum excusseris. V. Est disticho locus, en tibi carmen Hesiodi,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
Αἰδὼς ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ᾽ ὀνίνησι.

Nunc oculis obserua scripturam, uocem auribus.

L. Istic sum.

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
Αἰδὼς ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ᾽ ὀνίνησι.

L. Nouum pronuntiandi genus. V. An non alium audis sonum in αι, quàm in κε, aut in με? L. Quid ni audiam, ni surdus sim? V. Audis propemodũ eam uocem, quam ædunt Sueui sonantes Cæsarem sua lingua. L. Maximé. Nec a prorsus, nec i prorsus, sed tamen utranque agnosco literam. V. Deinde in δὼς, audis δ aliquanto sonare crassius, quàm d uulgo sonant Latini. L. Plané. V. Ad hæc in δὼς, non hîc idẽ sonat os quod in ὁδός. L. Audio longam ex duo-

bus oo minutis conflatam. V. *Quid in* οὐχ*? audísne Gallicum u?* L.*Minimè.* V.*Italicum?* L.*Non.* V. *Vuesphalicum?* L.*Propemodum,nisi quod o magis resonat,ut quum nos dicimus frigidum.* V.*Quid in* θῆ*?* L.*θ fœliciter aspiratum,& pro* η*, propemodum a Zelandicum.* V.*Quur* θῆ *grauatur potius,quàm acuitur?* L.*Quoniam sensus nullam ibi concedit interspirationem.Alioqui transisset grauis in acutum.*

V.*Quid in* κε*?* L.*Idem ferè sonat* κ *quod in* κομίζει*,nisi quòd lingua nonnihil lentescere uidetur ad* γ. V.*Tantulum sanè dare fas est consuetudini.* Nec *te fugit hîc* κε *præter naturam suam porrigi, quòd à muta liquidáque excipitur.* L.*Teneo.* V.*Nec ideo produci* μέ*,quòd habeat tonũ acutum.* L.*Vtranque corripis* μῦθον*, priore clarius sonante, posteriore summissius.* V.*Quur in* ἄνδρα *prior acuitur potius,quàm inflectitur,*ἆνδρα*?* L.*Quoniam positu longa est,non natura.* V.*Atqui* Homero *est anceps.* L.*Sat est alicubi corripi,ut hanc legem effugiat.Nam in* ἀνὴρ*,a breue est.* V.*Iam in* κομίζει*, nónne aliud sonat uocalis penultima,aliud diphthongus ultima?* L.*In* ζει *audio sonum* ex ε *&* ι *conflatum.* V.*Atqui nostro uulgo nihil distinguitur inter* θη*,*χεη*,*μι *&* ζει. L.*Sic est.*

V.*In altero carmine,in* ἦτ *rursus audis a Scoticum, & in* ὀνίνησι *præter* η *& iota quod suo utcunque sono dignoscitur,quum nos confundere soleamus,* σι *nihil aliud sonat,quàm in* σίνεται*: alijs sonaturis* ὀνίνησι.

L. *Memini.* V. *Nec ideo corripio penultimam* η*, quòd præcedat acuta breuis, quemadmodum nec in* μέγα *priorem porrigo,quòd tono intendatur,non extendatur.* L.*Nibil euidẽtius,siquis assuescat.Iámne*

satis dissertum est, quod attinet ad rectam pronuntiationem? V. *De rhetorica pronuntiatione non institueramus dicere: de grammatica non̄ ita multum arbitror superesse, si iunxerimus distinguēdi rationes.* Nam *& in his peccat uulgatus usus.* Nec *iam loquor tantum de incisis, quæ commata uocant* Græci: *déque mēbris, quæ cola nominant: & de periodis, quæ conclusiones aut circumacta dicas licebit: déque notis horum si scribas: silentij modis, si pronunties: uerumetiam de morulis respirationū, quæ tradi arte non possunt: quandoquidem nec in illis tradendis admodū consentiunt grammatici, nec perpetuū est quod tradant.* Nec *enim semper æquale silentium dirimit comma à commate, nec colon à colo: nec quanuis periodū sequitur æquè prolixa respiratio.* Q*uoties enim articuli constant singulis uerbis ἀσυνδέτως, neque nihil, & minimū moræ debet interponi, ut,* Veni, *uidi, uici.* Sin *duabus ac pluribus uocibus, plusculum interponitur moræ, ut,* Rem *familiarem prodegit, famam prostituit, genus dehonestauit, amicos alienauit, patriā prodidit.* Hîc *commatum cursus quidam, & congeries est.* Rursus *quum prius comma proponitur uelut à percontante, & posterius accinitur uelut à respondente, paulo longius silentiū intercedet, ut,* Q*uæ tandē spes est illum fore frugi?* Num *pudor corriget?* Iampridem *depuduit.* Amicorum *consilia?* Ne *parentibus quidē unquam auscultauit.* AEtas *grandior?* Ea *semper addidit nequitiā.* Interdum *ipsa incisa habent leuem incisionem, uelut in illo* Musonij *dicto,* Siquid *turpe feceris cum uoluptate, uoluptas abit, turpitudo manet.* Siquid *honestè feceris cum labore, labor abit, honestas manet.* Hîc *quanquam in utroque*

Distinguēdæ orationis, & morularū interlegendū faciendarū ratio.

membro, post uoluptate & labore est diastole, tamen post feceris,& post abit,& manet,nonnihil est respirationis,quo magis sentiatur ἐναντίωσις. Rursus idē fit in secundo membro. Subtilius est autem quod indicat Fabius in arma,uirúmque cano: primam dictionē arma,per hypodiastolē separandam à sequentibus,quū uterque casus referatur ad idem uerbum cano:cæterū quoniam uirum refertur ad sequentia,nimirum hæc, Troiæ qui primus ab oris, breuissima interspiratiuncula monendus est auditor,sic ut minimum accedat silentio,minimū decedat breui syllabæ.Vnde & ὑποσυστολὴ dicitur,quòd breui quoque nōnihil detrahitur. Quoties enim ex longa fit breuis,ut,Vrbémque Fidenam,systolen uocant grammatici,hoc hyposystolen appellat Fabius,quæ dimidium temporis detrahit syllabæ,& addit silentio.Rursus post hanc clausulam,Atque altæ mœnia Romæ, quatuor aut quinque temporum spatio uocem suspēdere licebit,ut uelut nouo exordio subijcias, Musa mihi causas memora. Interdum & uox nonnihil immutatur, ubi particulam à sensu diuulsam interseris: ut, Hos illi,quod nec bene uertat, mittimus hœdos. quod nec bene uertat, uoce nonnihil immutata sonatur. Obscurius est in illo, Qui, malum, alij? Malum enim, quoniam interiectionis uicem obtinet, leui submissione uocis distinguendū est,nec non morula, sed breuissima. Cæterum in Adelphis Mitio quum dixisset, Storax, clariore uoce sonuit,nimirum accersens seruum, interposito iusto silentio,reliqua mutata uoce ueluti secum loquitur. Verùm hæc persequi non est huius instituti, & extant authores unde hæc qui uolet possit petere: quod hîc agimus,illud est pueros

Systole.

Terentij locus.

arcendos à more quorundã, qui totum sermonem perpetua linguæ uolubilitate, & ut Græci *dicunt, ἀπνευστὶ pronuntiant, quod in* Gallis *potissimum mihi uideor animaduertisse, nonnullis etiam hoc ceu uirtutem affectantibus.* Rur*sus alij singulas penè uoces longa interspiratione, aut etiã tussi, gemitúue dirimunt, nec ullum tam leuiter incisum occurrit, ubi non diutius intersilescant.* Sunt *autem uoces quæ se nullo silẽtio interposito patiuntur coniũgi, ut cumprimis, & homo prædiues, oratio benelõga, uir malesanus, quasi cõpositæ sint.* Rur*sus aliæ non patiũtur, ut,* Vxor *iussit suo nomine tibi salutẽ dicerẽ: uxor à iussit, tenui discrimine separandũ est, atque etiã iussit à pronomine suo, ob collisionẽ consonantiũ: suo nomine, probè sibi cohærent.* At *id magis faciendũ in duplicibus duplicatis, aut concursu duplicatarum, ut syncera pax xenia non moratur: & pons struẽdus: inter pax & xenia, inter pons & struendus distinctiõ uerè duo requirit tempora.* Et, *Declarant studiũ in nos suũ:* Inter *declarant & studiũ, uix sufficit interposuisse tẽpus unũ.* L. *Deum immortalẽ, quàm operosa res est emendatè loqui.* V. *Ex his coniicias licebit cætera.* Nam, *ut diximus, innumeræ sunt causæ quæ uel continuationem suadent, uel incisionem dictionum & partium.* L. *Haud prorsus alienum sit ab hoc argumento, de distinctionum notis nonnihil attingere.* V. *Optarim in his typographos consentire.* Nunc *uariæ feruntur, nec pares tamen uarietati distinguendæ uocis.* Theodorus Gaza *eodem puncto distinguit triplicem pronuntiationem, perfectam puncto in medio spatij posito, imperfectam in imo, mediam in summo.* Verùm *hic ut facilis est scribarum lapsus, ita*

Accentuum ratio.

Cũprimis.
Benelonga.
Malesanus.

& pronuntiantium falli possunt oculi. Malim notulas uariā habere figuram, ut minima interspiratiuncula, qualis est post uocandi casum interdum, signetur puncto inflexo ad imum dictionis: paulo maior distinctio duobus punctis, quorum alterum ad latus additum modicè flectatur deorsum: principale uerò cōma quod secat orationem, notetur duobus punctis, quorum superius inferiori immineat. Cæterum ubi iam non pendet constructio, sed additur aliquid sententiæ, pūctum addatur imæ dictioni. Totam periodum absolutam signent duo puncta, quorum inferius fluat deorsum, quæ Græcis nota est interrogandi. Siquid extra ordinem interijcitur, quod uelut ab alio interloquente dictum, submissiore uoce sonari solet, lunulis duabus dimidiatis signant quidam. Interrogationem nota Græcorum inuersa signant Latini. Hîc exisht scrupulus, quæ sit uera interrogatio. Quoties negamus per interrogationem, quidam non putant addendam notam: multo minus quum percontandi specie dubitamus aut miramur. Hæc differentia uidetur & alteram notam desiderare, quæ sic fingi posset, unico puncto sursum inflexo. Iam si illud quoque conueniat, ut omnes ad singulas notas uocem accommodent, non parum erit commoditatis uel ijs qui dictant alijs scribenda, uel ijs qui collatione codices emendant, uel ijs denique qui publicè recitant aliquid. L. Et breuiter & dilucidè rem expedisti, nec amplius abs te requiram, si exemplum subieceris. V. Ausculta ergo. Si mihi charissime nepos, daretur optio, malim breuem uitam cum honestate, quàm longam cum infamia. Propterea quòd nulli mortaliū uita longa possit contingere, memoria uerò

(quæ uera est hominis uita) in multa secula porrigatur. Quid uerò humana uita fugacius: contrà quot seculorum millibus quorundam fama durat? L. *Nihil prætermissum.* V. *Illud tamen admonendus es, ut commata, ita & hypodiastolas & hypostigmas posse plures in eadem periodo incidere. Nam quemadmodū ea pars quæ præcedit comma principale, aut etiam colon, potest habere plures minutas distinctiūculas, ita & ea quæ sequitur: omitto nūc illas notulas, quæ manēt syllabas ac distinctiones diuidendas, quæ malè coniungerentur.* L. *Rectè, sed probásne quorundam, meo iudicio, morosam diligentiam qui Græcorum exemplo Latinis dictionibus ascribūt spiritus ac tonos, ac præter illorum exemplum, etiam porrectionis aut correptionis notas addunt: h quoque è literarū ordine submota, huius uice notulam superscribunt aspirandæ literæ?* V. *Superstitiosum scribēdi genus audi.* L. *Non defuere tamē apud Italos, qui genus hoc inuehere moliebantur. Si pateris, addam exemplum tuæ uaginæ.* V. *Vel totam occupa.* L. *Distichon sat erit,*

Ŏmnĭă sūnt ōmnĭūm tĕnŭī pēndēntĭă fīlō.
E't sŭbĭtō cāsū quǣ uălŭērĕ rŭūnt.

L. *Quid tibi uidetur?* V. *Hîc illud uetus occurrit,* μηδὲν ἄγαν. *Primum h, iam tot seculis receptam, quid attinet tollere? Deinde signare temporū minutias, nimis curiosum mihi uidetur: tonos & productiones aut correptiones in his notare, in quibus causa quæpiam hortatur, probo.* L. *Quot causas adferunt?* V. *Tres potissimū, distinctionē, ambiguitatem, & necessitatē. Distinctio & ambiguitas, quarum una uidetur habere locum in unica dictione, altera in duabus, pluribúsue,*

ſuadet addi notam mutati accentus, ut quum dicimus,
Ponè *ponè ratem, ultimæ tonum addimus, ut ponè intelli-*
gatur eſſe præpoſitio, idem ualens quod iuxta: non im-
Pône *peratiuum à pono. Nam pône metum, habet priorem*
circunflexam. Rurſus, *Penè rem patriam perdidit,*
quum aduerbium intelligi uolo, poſteriori tonum ad-
do: quum membrum obſcœnum, priorem inflecto, Pêne *rem perdidit.* De *lâbor & lábor antè dictum eſt.*
Palàm L. *Memini.* V. *Idem licet in palàm dedit, aduer*
bium indicans, addo tonum in fine: ſi eſt inſtrumen-
tum ruſticanum, aut anuli pars, priorem inflecto. Nec
eodem modo ſono, quum improbum & efferatis mo-
ribus uoco feræ ſimulem: & quum eum qui non mul-
Ferè *tum abeſt à forma alterius, dico ferè ſimilem.* Ad eun-
Cǽdo *dem modum quantitas diſtinguit dictionem: cǽdo, un-*
de cecídi, longam habet & acutā: cedo unde ceſſi, non
Cêdo *habet quo diſcernatur, niſi fortè tono cêdo. ſed ab hoc*
Cĕdo *cĕdo, quod pro dic interdū uſurpatur, rurſus nota bre-*
uitatis diſcernitur. At *cécidi à cado, primā habet acu-*
tam: à cædo, penultimam cecídi. Item *profécto parti-*
Profectò *cipium eſt, profectò aduerbium affirmantis: & uúl-*
Vulgò *go uerbum eſt, uulgò nomen ſiue aduerbium.* Cérto
Certò *uerbum, certò aduerbium.* Fálſo *nomen, falſò aduer-*
Falſò *bium, tametſi quidam hoc malunt circunflectere: úna*
Vnà *nomen, unà aduerbium: ōs, unde oris: & os, unde oſſis:*
ôra *& ôra ab os, & óra uerbum: érgo coniunctio, & ergô*
Ergô *nomen pro gratia, Illius ergô uenimus.* Ita *diſtingui-*
Raucæ *mus rauĉe & ſpûrce uocandi caſum, & ráuce, ſpúrce*
Lêge *aduerbium: lége uerbum, à lêge nomine: uénimus &*
Vênit *uênit præteritum, à uenímus, & uénit præſenti: &*
Diuûm *diuûm à díuum, & deûm à déum, & numûm à nú-*

mum, genitiuos ab accusatiuis. Huius generis exempla *sunt infinita.* Necessitatis exemplum adferunt, quum dicimus intereáloci, in aduerbio transferētes tonū ab antepenultima prioris dictionis in ultimam, & proximam dictionem suo tono spoliantes, ut auditor admoneatur, intereáloci, nihil aliud ualere, quàm interea. Nam loci, festiuitatis causa adiungitur. Huius farinæ sunt, maleficus, malesânus, sicut malesuâda, ádmodum, propémodum, ínuicem, propédiem, índies. Idem fit quoties ex præpositione & aduerbio conflatur dictio, próinde, déinde. Similiter in coniunctionibus, enímuero, étenim, síquidem, quandóquidem. Nec ideo statim corripio, ue, penultimā in enimuero, si nim, præcedentem syllabam acuo. Alij necessitatis exemplū producunt, quum dicimus, homo probus doctúsque, ut intelligas, que, coniunctionem adhærere proximæ dictioni præter rationem accentuum: posteriorem syllabam acuo: & si plurium syllabarum sit dictio, geminum addo tonum, ut omniúmque. Aliter enim effero, ómnium quæ fecit rationem reddidit: aliter, patris omniúmque cognatorum fauorē amisit. L. At uereor ne quis nos hebetes stupidósque uocet, si nō queamus ex ipso sensu diiudicare in Falso queritur genus humanum: falso aduerbium sit, an nomen, an participium. Aut in illo, Nunc scio quid sit amor: amor, nomen sit, an uerbum. V. Sit hoc sanè perspicuum mediocriter eruditis, ac frequenter sic incidunt, ut semidocti labantur, docti nonnihil hæsitent: an non rectum fuerit illorum errorem, horum cunctatiunculam exiguo negotio redimere? Vulgo quantum operæ perit in adiectitijs literarum flexibus & lasciuiētibus lineis?

Intereáloci

Malesânus

Que coniūctio.

Quanto facilius est addere uirgulam, quæ ut doctis nihil officit, ita pueris & illiteratis est necessaria. rudis enim ætatis hîc negotium agimus potissimum. His quum dictamus, ab his quum exigimus dictata, quum scripturā emendatam exposcimus, tum hæc superuacanea uideri non possunt. Nec tamen in his mihi probatur anxia superstitiosáque cura, præsertim ubi res agitur seria, quod non hîc tantum præcepit ille scriptorum omnium diligentissimus Quintilanus: sed eum qui bene scribere nititur, curiosum non esse, sed fuisse oportet: quemadmodum, ut ait Seneca, quædam didicisse oportet, non discere. Tum demum gratiam habet in arte negligentia, si successit immodicæ diligentiæ, ita ut curam remissam sentias non omissam. Hæc nimirum est illa docta negligentia, quam Terentius mauult æmulari, quàm aliorum obscuram diligentiam. L. At sunt qui putant à magnis authoribus rectissimè dictum, Scientiam mihi seruaris, usum sequor: & Sapiendum ut pauci, loquendum ut plures.

Loquēdum ut plures.

V. Isthuc tum fortassis erat aliquid, quum sermonis ius adhuc penes populum erat, quúmque ritu foliorū cadentium uicissim ac subnascentium noua uerba gigneret, deijceretque quæ fuerant in honore uocabula pro suo arbitrio popularis usus. Quanquam nec Cicero, nec Quintilianus loquuti sunt ut plures: Nec enim uulgo receptus error, usus nomen promeretur. Nunc uerò nihil rei nobis est cum populo: à doctis petitur omnis loquendi ratio. L. A quibus tandem, & quo seculo natis? V. Hîc tibi pro me respondet uetus Græcorum prouerbium, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων. A Cicerone nemo negat optimū loquendi

Loquēdi ratio à qbus petenda.

Cicero.

S

exemplar peti, nec inficiari possumus eo seculo dicendi genus incorruptissimum fuisse, quo iam & horror ille nimirũ priscæ uetustatis abesset, & nondum degenerasset Romanæ *linguæ syncæritas.* Non tamen ab uno Cicerone *petã omnia, nec statim quicquid illi placuit, pro optimo duxerim, ut rissi dicere malim, quàm risi, quia sic ille fertur scribere solitus.* Nec *reijciam siquid uetustiores aut recẽtiores porrexere melius.* L. *Nunc quibusdam putet quicquid in libris* Ciceronis *non deprehenditur.* Rursus *alij siquam scripturam in cariosa charta, aut in saxo uetustate semeso, aut in nomismate peruetusto reperiunt, eam uocant in exemplum dicendi scribendíque.* V. *Equidem hoc hominum genus ridere soleo, non odisse.* Delectant *enim nos antiquitatis studio, nonnunquam & prosunt.* Non *permittam autem illis, ut è suis delicijs, loquendi leges nobis præscribant.* Siquidem *orthographiæ ratio nec eodem seculo fuit eadem apud omnes.* Et *tamen obsoleta loco intermixta suam habent gratiam, ueluti quum citamus priscorũ dicta, aut ad illa alludimus.* Tum *siquid desiderabitur in supellectile* Romani *sermonis, quod apud* Ciceronem *non reperiatur, haud uerebor ex* Catone, Varrone, Plinijs, Quintiliano, Seneca, Suetonio, Quinto Curtio, Columella *sumere mutuò.* Si *ab his quoque destituor, superest* Græcorum *sacra anchora.* Rissi, risi

L. *Nihílne igitur petendum ab horum temporum consuetudine?* V. *Quidni? siquid habeat recti.* Vides *quàm multa sumpserimus ex* Gllorum, Germanorum, Britannorum, Italorum *uulgari pronuntiatione.* Et *si mihi disputandũ esset in scholis publicis, ineptus essem si nihil tribuerẽ ibi receptæ consuetudini.*

Præstat enim balbutire cũ balbis, quàm & rideri, nec intelligi. Attamen ita cedendũ est consuetudini, ut medicus cedit morbo: paulatim allevãs, quando semel nõ potest tollere. Et nunc in scholis ferũtur, quæ antẽ annos triginta fuissent explosa: adeò quædam facilius elabuntur, quàm expelluntur. Quis olim tulisset in tem plis pronuntiantem Timótheus antepenultima acuta? Aut Kyrie eleeśon, septẽ syllabis, & absque diphthongo? Aut Christe sonantem pro Criste? Nunc probantur etiam, non modo feruntur. Cæterum illa debet esse curarum prima, ne puer Græcè Latinéue pronuntiãs, ex vulgari sermone vitia trahat: quorum minimum esse ferunt apud Romanos, plurimum apud Gallos, plus satis apud Germanos, nonnihil & apud Hispanos. Anglis in ratione pronuntiandi, secundũ ipsos primam laudẽ tribuunt Itali. Sed quid risisti Leo? R. *Rugire leonum est, non ridere. Dicam tamen quæ res in mentem veniens mihi risum excusserit.* V. *Narra, te quæso, ut ipse quoque tecum rideam.* L. *Dicam. non admodum diu est, quòd me fortè præsente* MAXIMILIANVS *Cæsar ab aliquot oratoribus salutaretur, quod ex more magis, quàm ex animo nonnunquam fieri solet, quorum unus erat Gallus, natione Cenomanus: nomen non exprimam, ne videar hominem notare, cui bene volo. Is orationem ab Italo quopiã, ut arbitror, compositam, nec malè Latinam, adeò Gallicè pronuntiavit, ut Italis aliquot eruditis qui tum aderant, Gallicè non Latinè dicere crederetur. Nominare possim ex illis aliquot tibi non ignotos. Quum is perorasset, non absque incommodo: (nam in media dictione sibi exciderat, turbatus, ut coniicio, risu circun-*

stantiũ) quærebatur qui ex more responderet, idque ex tempore. Nam Galli oratio præter expectationẽ acciderat. Protrusus est ad hoc negotiũ Doctor quidã aulicus. V. *Vnde id liquebat?* L. *Pileum gestabat suffultum candidis pellibus: hoc signi. Is hũc in modũ orsus est, Cæsarea maghestas penè caudet fidére fos, & horationem festram lipenter audifit: aliáque tanto spiritu, támque Germanicè, ut nemo uulgari lingua dicens possit magis Germanicè. Hunc maior excepit risus. Sequutus est orator Daniæ, quanquam is qui dicebat, uidebatur Scotus, mirè referens eius gentis pronuntiationem. Huic oppositus est Zelandus quidam: deierasses neutrum loqui Latinè.* V. *Quid interea Cæsar, potuítne tenere risum?* L. *Assueuerat huiusmodi fabulis, nec erat ullius linguæ rudis. Verùm hæc eò dico, quò tua dicta confirmem, nihil prius curandum, quàm ut puer dediscat uitia linguæ gentilitiæ. Supereſt ut indices, quibus id rationibus quamocyssimè & quãfœlicissimè fieri possit.* V. *A psittaco licet exemplum sumere. Crebrò occinitur meditanti, ac subinde exigitur quod didicit. Si indocilis est, domatur ferula, reddenti quod accepit, cibus præmiũ loco est. Adhibendus qui linguã habeat emendatam: is admonitus quomodo præeat, conantem adiuuet, fœliciter reddentem collaudet, relabentem in ueterem consuetudinem crebrò corrigat: mensis unus totum hoc negotium absoluet. Profuerit si puer sodalibus utatur minimè balbis, sed incorruptè explanatéque loquentibus.* L. *Rationem probo, nisi quòd interim periculum est, ne, quoniã perpauci sunt emẽdatè loquẽtes, pòst cogatur quod magno sudore didicit, maiore dediscere, itáque fiet ut nec*

Italis placeat, nec suis. V. Quod scholis accidit, idem eueniet omnibus cæteris: optima placebunt si non omnibus, certè quamplurimis. Et tamē non improbarim, si cui tanta naturæ dexteritas obtigit, ut quemadmodū Polypus colorem ad loci subiecti speciem, ita rhetor uocem ad auditorum aures pro tempore accommodet.

Pronūtiandi recta celeritas quo modo contingat.

L. Quibus rebus fiet, ut contingat emendata pronuntiādi celeritas, præsertim in Græcis, quæ ferè grādiores hodie discimus? V. Quid assequutus sim nescio: quid quomodo conatus sim aperiam. Qur enim quicquam arcani celem talem amicum? L. Muto dixeris. V. Vt tamen aurito. Posteaquam literas, syllabas, ac dictiones Græcas satis eram meditatus, ad parandam inoffensam celeritatem his artibus utebar. Adiunxi me quibusdam, quos existimabam castigatissimè sonare: finxi me codicum duorum collatione uelle castigare librum: persuasi id utrisque fore commodo: quum in hoc, ut utriusque codex ex alterius comparatione fieret emaculatior, quemadmodum manus manum fricat: tum ad eruditionē. Sic autem conuenit, ut alternis uicibus recitaremus & auscultaremus. Principio lentior erat recitatio. deinde, quemadmodum solet, incalescens paulatim lingua sponte ferebatur ad celeritatem. Si mihi cum doctiore res erat, tantum orabā ut secus, quàm oporteret sonantē admoneret. Ipse recitantis linguam arrectissimis auribus obseruabam, oculis in codicem fixis. Siquid esset recitatum difficilioris soni, fingebam me non satis percepisse, rogabámque ut repeteret, quo certius eius syllabæ sonitum infigerem animo. Qum ille iam recitando defessus esset, & ad me recitandi uices redissent, illius linguam pro

uiribus imitabar, reprehendenti gratias agebam. Si cum pari negotium eſſet ſuſceptum, æquis legibus paciſcebamur, ut uterque alterum reuocaret errantem. Ad hoc munus interdũ natione Græcum mercede conduxi, licet alioqui parum eruditum, propter natiuum illum & patrium ſonum. Tametſi doctos aliquot nactus ſum, quorum pronuntiationem ego ſanè Græcorum quorundam eloquutioni non dubitem anteponere. Huic exercitationi datum eſt trimeſtre ſpatium. Nec ullius operæ me minus pœnituit unquam. Nec enim ſimplex erat huius laboris utilitas. Excepta ſiquidem exercitatione pronuntiandi, primum ipſa lectio præterquam quòd erat alacrior ac uigilãtior, quam ſi ſolitaria fuiſſet; habebat & illud commoditatis, licebat ſciſcitari, ſiquid parum intelligerem. Nam & imperitior ſæpenumero tenet, quod doctiorem fugit. Et neſcio quo pacto fit, ut acrius meminerimus, quæ recitari audimus, quàm quæ taciti legimus, interdum ſemiſomnes. L. Nihil uerius. V. Hac arte euoluimus ſeu reuoluimus potius totum Demoſthenem, totum Plutarchũm, totum Herodotum, Thucydidem, Homerum & Lucianum. Nec his contentus, aſciui mihi ſodalitatem aliquot φιλελλήνων. Cõditæ leges nequis ſuper cœnam, niſi Græcè loqueretur, παρανόμω multa dicebatur pecuniaria, ſiquis Latinè dixiſſet abſque ueniæ præfatione, aſſis: ſi Græcè quidem, ſed inemendatè, aſſis dimidium: ſi bis ad eundem impegiſſet lapidem, hoc eſt, ſi delaberetur in eum errorem, cuius antè fuiſſet

fructu maximo. His artibus hanc quantulamcunque dicendi legendíque promptitudinem sum adeptus, ad quam tuendam plurimum confert alijs prælegere bonos authores. L. Optarim tibi fortunam exiliorem.

V. Etiámne exiliorem, quum penè nulla sit? Quo meo merito mihi precaris tantum mali? L. Præficerem te meo leunculo. V. Næ tu planè, quod dici solet, boui clitellas, aut siquid est ineptius. Quòd si literator esse possem, habeo domi quos docẽã. Verùm hanc operam tibi polliceor mi Leo: Tu quod potes dispice, si quem nancisci poteris idoneũ huic prouinciæ, ego uicissim circunspiciam, siquid queam: & collatis in commune nostris consilijs, prospiciemus catulis nostris, ut ex hominibus nati uideri queant. L. Habeo gratiam Vrse, quantũ possum maximam, relaturus etiã ubi dabitur & opportunitas & facultas. Quàm tibi Leonis occursus fuerit fœlix nescio: mihi tales Vrsos optarim sæpius occurrere. Onustus tuis officijs domum redeo.

V. Nec ego nihil aufero bonæ sarcinæ. Par pari relatũ est. L. Vnum te uelim adiungere tam multis in me benefactis. V. Quódnam? L. Istam uaginã optarim esse meam. V. In quem tandem usum? L. Ne mihi excidant isti uersus tam bellè picti. V. Quidni? ut cum Samijs ridearis literatus miles. L. Ego uerò sic uel literatissimus haberi cupiam: & si proficiscar in bellum, nolim ullam armorũ partem esse mutam, sed & uaginam, & ensem, & capulum, & arcum, & sagittas, & lanceam, & bombardam, & galeam, & thoracem, & baltheum, & clypeum optarim habere literarum nonnihil, quod me alicuius bonæ rei admoneret. Sin domi sit agendum, cuperem totam undique

loquacissimam esse, sic ut & postes, & ostia, & fenestræ, & singulæ tessellæ uitreæ, & trabes, & laquearia, & pauimenti lateres & parietes, ad hæc & supellex uniuersa, lodices, cortinæ, aulæa, mensæ, sellæ, mãtilia, disci, canthari, cyathi, cochlearia, pelues, ollæ, chytropodes, aliquid loquerentur quod expediret non obliuisci: tantum abest, ut me puderet istius uaginæ.

V. *Aiunt inauspicatum esse, siquid huiusmodi rerũ, quæ aduersus hostes gestantur, amicus donet amico. Hoc ominis ut uitemus, ex donatione commutationem faciamus.* Da *tuum ensem, & accipe meum, sítque hoc pignus inter nos miti literarij fœderis.* L. *Quod nobis utrisque, nostrísque catulis bene uertat, accipio quod offers,* Mu*sis, uti spero, bene fortunaturis.*

EXCVDEBAT ROB. STEPHANVS TYPOGRAPHVS REGIVS, LVTETIAE, ANN. M. D. XLVII. XVI. CAL. IVLII.

INDEX EORVM QVAE IN HOC *de recta pronuntiatione dialogo continentur.*